

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÖMER SEYFETTİN'İN ESERLERİNDE KİMLİK VE AİDİYET DUYGUSU
SENSE OF BELONGING AND IDENTITY IN ÖMER SEYFETTİN'S WORKS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

EMRE GÜNEŞ

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. FİKRET USLUCAN

GİRESUN - 2017

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün ..... tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü ..... Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi ..... 'in ..... başlıklı tezini incelemiş olup aday ..... tarihinde, saat .....'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır. Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi Unvanı

Adı Soyadı

İmzası

Üye (Başkan)

Üye

Üye

Üye

Üye

ONAY

...../...../201..

Doç. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ömer Seyfettin’in Eserlerinde Kimlik ve Aidiyet” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../...

Emre GÜNEŞ

İçindekiler

ÖN SÖZ	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR	IX
1. GİRİŞ.....	10
1.1. KİMLİK VE AİDİYET ÇERÇEVESİNDE “KÜLTÜR, DİL VE EDEBİYAT”	10
1.1.1. Kültür, Dil ve Edebiyat İlişkisi	10
1.1.2. Dil, Edebiyat ve Milliyetçilik.....	13
1.1.3. Aidiyet.....	20
1.1.4. Kimlik	24
1.1.5. Türk Milliyetçiliğinin İnşası Sürecinde Fikir ve Eserleriyle Ömer Seyfettin31	
2. ÖMER SEYFETTİN’İN ESERLERİNDE AİDİYET	38
2.1. Millî Aidiyet	38
2.2. Dini Aidiyet	46
2.3. Mesleki Aidiyet	53
2.4. Cinsel Aidiyet.....	54
3. ÖMER SEYFETTİN’İN ESERLERİNDE KİMLİK.....	56
3.1. Millî Kimlik.....	56
3.1.1. Millî Kimliğin Kaybedilişi.....	86
3.2. Ahlâki Kimlik.....	88
3.3. Dini Kimlik.....	92
3.4. Mesleki Kimlik.....	101
3.5. Cinsel Kimlik	103
3.6. Kültürel Kimlik	104
SONUÇ VE ÖNERİLER	106
KAYNAKÇA.....	110

ÖN SÖZ

Dünyanın her coğrafyasında insanlar, mensubu oldukları toplumla da ilgili olarak en az bir mensubiyete, kimliğe, aidiyete sahiptirler. Bu kimlik ve aidiyetlerini de değişik şekilde isteyerek veya istemeyerek yansıtırlar.

Genelde bütün sanat dalları, özelde ise edebiyat sadece ve sadece insanı anlatır. Edebiyatın birer kolu olan roman ve hikâye de insanı anlatmada diğer sanat dallarına göre daha somut göstergeler kullanır. Roman ve hikâye, insanı cemiyetin bir parçası olarak, yahut tek başına bir varlık olarak ele alıp anlattığında onu kimlik ve aidiyetinden soyutlayamaz. Sanatçı bilinçli olarak, bazen de farkında olmaksızın roman veya hikâye kişinin kimlik ve aidiyetini de yansıtır.

“Ömer Seyfettin’in Eserlerinde Kimlik ve Aidiyet Duygusu” adlı bu çalışma, yazarın hikâyelerinde yer alan hikâye kişileri üzerinden kimlik ve aidiyet portreleri çıkarılarak, onun milli kimlik ve aidiyete, dini kimlik ve aidiyete, ahlaki kimliğe, cinsel kimlik vb. kimlik ve aidiyetlere bakış açısını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Yazarın bütün hikâyeleri ele alınıp bunlardan otuz altısında karşılaşılan hikâye kişilerinin kimlik ve aidiyet özellikleri çıkartılmıştır.

Ömer Seyfettin’in Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Onun hikâyeleri ve eserleri üzerine yapılan çalışmaların azlığı, çalışmamızın Ömer Seyfettin’in eserleri üzerine olması noktasında belirleyici bir etken olmuştur. Diğer taraftan yazarın yaşadığı yıllar, bu yıllarda yaşanan sosyal ve kültürel hadiseler, yazarın dünya görüşü ve makalelerinde dile getirdiği tezimizle ilgili fikirler de belirleyici hususlardandır.

Hikâye kişilerinin düşünce ve davranışlarını şekillendirmesinde kimlik ve aidiyet özelliklerinin nasıl belirleyici olduğu, Ömer Seyfettin’in hikâye kişileri üzerinden kimlik ve aidiyet noktasında okuyucuya verdiği mesajlar ve fikir yazılarında söyledikleri bu çalışmada izlenen yolu belirlemektedir. Bu yol sayesinde de Ömer Seyfettin’in hikâyelerindeki kişilerin daha iyi bir şekilde tahlil edilmesi amaçlanmıştır.

Alıntılarda incelenen metnin imlasına sadık kalındı, bize ait cümlelerde ise TDK’nın yazım kılavuzu esas alındı. Çalışmamızda başlıklar dışında geçen hikâye

isimlerini ve alıntılarını italik olarak yazdık. Alıntılarının sonunda sayfa numaralarını parantez içinde verdik.

Çalışmamızda kullandığımız hikâyeler, Ömer Seyfettin'in Nazım Hikmet Polat tarafından neşredilen "Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri" adlı eserinde yer alan hikâyelerdir. Diğer taraftan yeri geldikçe kullandığımız Ömer Seyfettin'in makaleleri de yine aynı araştırmacının "Ömer Seyfettin'in Bütün Nesirleri" adlı çalışmasında yer almaktadır.

Sonuç olarak yapılan çalışmada, Ömer Seyfettin'in yüz altmış hikayesinin tamamında kimlik ve aidiyet konusu işlenmediği için yalnızca otuz yedi hikâyesinde yer alan hikâye kişilerinin sahip oldukları kimlik ve aidiyet duygusu incelenerek, bu hikâyelerdeki hikâye kişilerinin kimlik ve aidiyet özellikleri çıkartılmaya çalışılmıştır. Hikâye kişilerinin içinde bulunduğu toplumda hangi kimlik ve aidiyet özellikleriyle öne çıktığı, mesleğinin bunda etkisi, kimlik ve aidiyetinin aile yaşamındaki yeri vb. özellikler çalışma boyunca ele alınmıştır. Ömer Seyfettin'in Türk toplumunda yer alan her kesimden insana hikâyelerinde yer verdiği görülmüştür.

Son olarak eğitim hayatımda bilgilerinden istifade ettiğim, yetişmemde emeği geçen bütün hocalarıma da teşekkür ederim. Onlar hayatım boyunca varlıklarıyla, sözleriyle, örnek kişilikleriyle bana katkıda bulunmaya devam edeceklerdir.

Maddi, manevi her türlü yardım ve destekleriyle her zaman beni cesaretlendiren sevgili annem ve babam. Eğer sizler olmasaydınız ne bu çalışma olurdu ne de ben böyle bir yükün altından kalkabilirdim. Aciz teşekkürlerim sizlerin hakkını ödememe yetmeyecektir.

Çalışmam boyunca benden hoşgörüsünü, sabrını ve yardımını esirgemeyen, danışmanlığımı kabul eden, her türlü kusurumu anlayışla mazur gören ve bana çalışmamda ve hayatımda izlemem gerek yolu tüm incelikleriyle gösteren çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Fikret USLUCAN'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Emre Güneş

Mayıs 2017 - GİRESUN

ÖZET

Kimlik, resmi belgelerde görünenlerle kesinlikle sınırlı değildir. Kimlik, birçok unsuru içinde barındıran bir kavramdır. Kimliği belirleyen din, milliyet, meslek, cinsiyet, sınıf gibi pek çok bireysel özellik vardır. Bu öğeler çoğaltılabilir ve sonucunda bir kimlik inşa edilebilir.

Aidiyet, her insanın ihtiyaç duyduğu önemli bir değerler bütünüdür. Aidiyet, insanın kendini güvende hissettiği bir toplulukla kurduğu bağları içerir. Aidiyet, insana anne karnında verilmiş bir duygudur. İnsan bu duygusal ihtiyacını karşılayabildiği ölçüde kendini huzurlu hisseder. Aidiyet anlık bir durumdan ibaret değildir; ömür boyu, ihtiyacını hissedilen bir duygudur. Aidiyetin kimlik oluşumunda önemli bir yeri vardır. Kimlik gibi aidiyetin de din, milliyet, aile, soy, coğrafya, meslek gibi belirleyici birçok unsuru vardır. Bu öğeler çoğaltılabilir ve aidiyet mekanizması içinde nelerin olduğunu görülebilir.

Bu çalışmada “Türk milliyetçisi” kimliği ile tanınan Ömer Seyfettin’in hikâyelerindeki “aidiyet duygusu ve kimlik” incelenecek ve hikâyelerinde bu bağlamda okuyuculara verdiği mesajları tespit edilecektir.

Anahtar kelimeler: kimlik, aidiyet, hikâye, Ömer Seyfettin, milliyetçilik

ABSTRACT

Identity is certainly not limited to the ones appearing in official documents. Identity is a concept that incorporates many elements. There are many individual features determining the identity such as class, religion, nationality, profession, gender. These items can be replicated and identity can be built.

Belonging is a set of values needed by each person . Belonging includes ties established in a community where people feel insecure. Belonging is an emotion given to people in the womb. People feels peaceful to the extent that he can meet this need. Belonging is not just a momentary case; it is a feeling needed forever. Belonging has an important role in the formation of identity. Just like identity, belonging also has many determining factor such as religion, nationality, family, origin, geographhy, occupation. These items can be replicated and it can be seen what are in the belonging mechanism.

In this study, identity and sense of belonging will be examined in the stories of Ömer Seyfettin known as Turkish nationalist and the messages given to the reader in his stories will be determined.

Key Words: identity, belonging, story, Ömer Seyfettin, nationalism

KISALTMALAR

Bsk.: Baskı

Bkz.: Bakınız

C.: Cilt

Çev.: Çeviren

E.G.: Emre Güneş

Hız.: Hazreti

Hızl.: Hazırlayan

Mad.: Madde

Nu: Numara

s.: Sayfa

ss.: Sayfa Sırası

S.: Sayı

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

TTK: Türk Tarih Kurumu

vb.: ve benzerleri

vd.: ve diğerleri

vs.: ve saire

Yay.: Yayınları/Yayınevi

YKY: Yapı Kredi Yayınları

TDK: Türk Dil Kurumu

YL: Yüksek Lisans

1. GİRİŞ

1.1. KİMLİK VE AİDİYET ÇERÇEVESİNDE “KÜLTÜR, DİL VE EDEBİYAT”

1.1.1. Kültür, Dil ve Edebiyat İlişkisi

Devletleri milletler, milletleri ise bireyler inşa eder. Bir devletin teşekkülünde bireyler etkili oluşlarıyla birlikte tüm siyasal ve toplumsal birlikteliklerin başrolünde de yer alır. Kaplan'ın da dediği gibi “*Bir milletin kurmuş olduğu devletler yıkılabilir fakat o millet yaşama gücüne sahipse kurulan devletin yerine yeni bir devlet kurar.*” (Kaplan, 1985, 25) İşte bu noktada birey etkili bir varlık olarak karşımıza çıkar. Fakat burada bireyi etkinleştiren ve yönlendiren bir tetikleyici güç gerekmektedir. Bu tetikleyici güç “kültür” dür. *Bir toplumda, tabiatın dışında, insan elinden ve dilinden çıkma her şey kültür kavramına girer. Milletleri millet yapan kuvvetler, inançlar, vasıtalar kültür adı altında toplanır.* (Kaplan,1985,34) sözleriyle Kaplan, kültür gibi millet oluşumunda da hayati önem taşıyan araçların kaynağının insan olduğunu söyleyerek yukarıdaki düşünceleri desteklemektedir.

Türkçe Sözlükte kültür şu şekilde tanımlanmaktadır: *Bir milletin inanç, fikir, sanat, âdet ve geleneklerinin, maddi ve mânevî değerlerinin bütünü(...)* Bir milletin sanat ve fikir eserlerinin bütünü. (Ayverdi, 2005, 1824-1825)

Kültür, içerisinde birçok unsuru barındıran bir yapıya sahiptir. *Ansiklopedik tanıma göre kültür: İnsan türüne özgü bilgi, inanç ve davranışlar bütünü ile bu bütününün parçası olan maddi nesnelere. Toplumsal yaşamın dil, düşünce, gelenek, işaret sistemleri, kurumlar, yasalar, aletler, teknikler, sanat yapıları gibi her türlü maddi ve tinsel ürününü kapsamına alır.* (Adanır, 2007, 23) Kültürün bu tanımlarından yola çıkıldığında onun sosyal ve siyasal yapılanmalardaki etkisi dikkat çeker.

Kültür; dil, edebiyat, sanat gibi birçok kolu içinde barındırarak vücuda gelmiş bir yapı olmasıyla birlikte bu yapının vücut bulmasında da millet etkin konumdadır. “*Dil, tıpkı ev gibi bir milletin duygu, düşünce ve hayatının barınağıdır.*” (Kaplan,

1985, 177) Dilin gücüyle meydana getirilen edebiyat ise milletin, duygu ve düşüncelerinin somutlaştırılarak yazıya geçmesidir. Bunun sonucunda kültürün edebiyata yansması güçlü şekilde hissedilir. *Dil sadece bir iletişim aracı değil, milletlerin ve etnik grupların tarih ve kültürünün –deyim yerindeyse- deposudur.* (Aytürk, 2006, 95)

Edebiyat, *“burjuva toplumunda ayrıcalıklı bir yapıdadır. Tek tek metinlerin kültürel değeri istikrarsızlık gösterse de, edebiyat son üç yüzyıldır bir burjuva kamusal alanın inşa edilmesinde ve milli kültürlerin oluşturulmasında yararlı olmuştur.”* (Jusdanis, 2015, 112) Bu sözlerden anlaşılmaktadır ki; yazıya geçirilen, birikim haline gelmiş kültür öğeleri zamanla halkın da bu kültüre vakıf olmasını sağlamaktadır.

Dil ve edebiyat, milli bilinç sorunu yaşayan milletleri bir araya getirme amacıyla kullanılan bir araçtır. Milli kültürün taşıyıcısı olan dil ve yansması olan edebiyat, millet sayesinde teşekkül etmekte; öte yandan milleti etkilemektedir. Yani millet bir edebiyatı yaratır; diğer taraftan bu edebiyatın yine o millet üzerinde büyük bir etkisi vardır. Bu güç isterse bir milleti birleştirir ya da ayrıştırır. Bunun içindir ki *“Bir milli bilinç yaratmanın en önemli aracı yerel dildir. Entelijensiyanın kitleleri devrim için savaşmaya onların anlayabilecekleri bir dille çağırması gerekir.”* (Jusdanis, 2015, 78) Milletın karşı karşıya kaldığı olumlu ya da olumsuz durumlarda dönemin sanatçıları tarafından meydana getirilmiş eserler, kültürüne ne kadar bağlı olursa millete bir o kadar yön gösterme ihtimali yüksek olur. Çünkü kendini eserde bulabilen bir millet, o eserden etkilenir. *“Bazı yazar ve edebiyat bilimcileri, edebiyatın başlıca işlevi olarak, hayata dönük düzenlemeyi ve sosyal olumlu anlamda dönüştürmeyi görürler.”* (Emre, 2005, 272)

Bir toplumun edebiyatı, o toplumun yazarlarının aidiyet özelliklerine göre şekillenebilir. Özellikle dini ve milli aidiyetlerin toplum üzerindeki gücüne göre bu aidiyetler bir milletin yıkılmasını engeller ya da yıkılışı seyrederek. Bir toplumun milli ruha sahip yazarları bu milli ruhu cemiyete aşılama noktasında edebiyatın gücünü kullanır.

Medeniyetler başka medeniyetlerle iletişim içine girebilir. Bu iletişimler etkileşimlere dönüşerek medeniyetlerin kültürlerinden ve alt kollarından olan dil, edebiyat ve sanatlarında değişimler meydana getirebilir. Kültürün içinde yer alan dil ve edebiyat, tarihi olaylara bakıldığında milletlerin siyasi ve toplumsal olarak diğer milletlerden ne kadar etkilendiğini gösterir.

Türkler tarihleri boyunca farklı coğrafyalarda; farklı dil, din, kültür ve medeniyetlere sahip farklı milletlerle iletişim ve ilişki içinde olmuş onlardan etkilenmiş ve onları etkilemiştir. Türkler, İslam dinini kabul ettikten bir süre sonra Arap alfabesini kullanmaya başlamış; ardından da Arap kültür ve edebiyatından etkilenmeye başlamışlardır. Bu, kısa süre içinde Arapça kelimelerin Türkçeye girmesine sebep olmuştur. Osmanlı dönemi kültür ve edebiyatına bakıldığında zaman ilerledikçe Arap kültür ve edebiyatı yanında, İran ve Batı etkisinin Türk kültür ve edebiyatında etkili olmaya başladığı görülür. Bu etki yalnızca sözlü ve yazılı dilde değil pek çok sanat dalında, giyim kuşamda, edebiyatta kısaca sosyal ve kültürel hayatın her alanında az ya da çok kendini göstermiştir. Mehmet Kaplan kültür ve dil ilişkisine “*Dil kültürün temeli olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şey kültür kavramına girer.*” (Kaplan, 1985, 186) diyerek dikkat çeker. Marcel Mauss ve Levi-Strauss gibi dil bilimciler de dil ve kültürü toplumsal bir olgu olarak görür. Nitekim Levi-Strauss, Saussure'nin yapısal dil bilimi yöntemlerini antropolojiye uygulamış ve dile daha geniş açıdan bakarak onun kültürün kendisi olduğu iddiasında bulunmuştur. (Adanır, 2007, 24) Görüleceği üzere dil ve kültür arasındaki bağ, sanılandan çok daha büyük bir öneme sahiptir.

Toplumlar sosyalleşirken ilk olarak dilin gücünü kullanır. Maalouf, dile önem verilmesi gerektiğini söyler ve bir kültür ve kimliği tanımlayan öğeler içinde en çok dile önem verir: “*Kendimizde kabul ettiğimiz bütün aidiyetlerimiz arasında dil, neredeyse her zaman en belirleyici olanlardan biridir. En azından, bütün tarih boyunca bir bakıma başlıca rakibi, ama bazen de müttefiki olduğu din kadar. İki topluluk farklı diller konuştuğunda, ortak dinleri onları bir araya getirmeye yetmez.*” (Maalouf, 2015, 108) Dilin, milleti birleştirici bir gücü olduğunu Ömer Seyfettin de gerek hikâyelerinde gerekse yazılarında söyler. Onun dille ilgili fikir yazıları, (Maalouf'un aidiyetlerin en belirleyicisi olarak gördüğü) dil hakkındaki

düşünceleriyle uyuşmaktadır. Ömer Seyfettin'e göre "*Türklerin mevcudiyetlerini koruması için öncelikle milli ve umumi bir dile sahip olması gerekmektedir. Ve bu milli dille yazılan ilmi ve edebi eserlere.*" (Argunşah,2001, 112) Çünkü bir milletin bir olması için gerekli olan ilmi, edebi eserler ancak milli bir dille yazılır.

Dili yabancı etkilerden uzaklaştırma ve sade dile yönelme düşüncelerine sahip olan Ömer Seyfettin'in, eserlerinden de anlaşılacağı üzere, amacı milli bir bilinç yaratmaktır. Bu milli bilinci de ilk olarak dil vasıtasıyla yaratmaya çalışır. *Kültür, yalnız bir milletin dini, ahlaki, hukuki, akli, estetik, lisani, iktisadi ve fenni hayatlarının ahenkli bir bütünüdür.* (Gökalp, 1990, 30) Bu ahenk milleti birleştirme noktasında çok büyük bir öneme sahiptir.

Milliyetçilik fırtınasının etkisiyle parçalanmaya uğrayan imparatorluklar, halkla ne kadar güçlü bir bütünleşme çabasına girişirse içinde bulunduğu olumsuz durumları o kadar çabuk düzelir. Bu bütünleşme, içinde olmadan girişilen her hareket, sonuca ulaşmada başarısız olur. "*Halk dilinin öğretim dili ve devlet dili olarak kabul edilmesi devlet kurumlarıyla milli kültürün bütünleşmesi*" (Jusdanis, 2015, 85) sayesinde olacaktır.

Milli bütünlüğün inşası için "*evvela söz konusu topluluğu oluşturan bireyler arasında ülkü birliği, aidiyet birliği ve duygu birliğinin sağlanmasına bağlıdır: aynı sevinçleri, aynı kederleri, aynı geçmiş duygusunu ve gelecek düşlerini paylaşmakla mümkün olacaktır.*" (Eskin, 2016, 99) Ömer Seyfettin hikâyelerinde bu birliği sağlamak için gerekenleri belirtmiş ve hikâyeleriyle halkla samimi bir bağ kurmaya çalışmıştır. Bu bağ halkın sade diliyle gerçekleşmiştir. Yazar, milliyetçilik düşüncelerini halkla buluşturmanın da halk diliyle olacağı bilincine sahiptir.

1.1.2. Dil, Edebiyat ve Milliyetçilik

Avrupa'da yayılmaya başlayan milliyetçilik akımı o dönemde imparatorlukların parçalanmasına ve yıkılmasına neden olmuştur. Bu dönemde yaşayan ve milliyetçilik akımının patlak verdiği Balkanlarda yaşananları birebir gören Ömer Seyfettin, Türkçe'nin sadeleştirilmesi gereğini, halkın konuştuğu şekliyle sade bir dil kullanımını milli bir mesele olarak görmüştür. Hikâyelerinde ve

yazılarında Türk milletine milli bir dil, milli bir kültür çağrısı yapan yazar, bu çağrıyla yaparken edebiyatın gücünden faydalanmıştır. Onun yazıları aynı zamanda milli kimlik, milli aidiyet, milliyetçilik, milli tarih gibi halkı bilinçlendirecek ve bütünleşmesini sağlayacak fikirlerle doludur. Nitekim “*Millet inşasının başlangıç aşamasında milliyetçiliğin taşıyıcıları, bir milli bilinç belirleyip kodlayacak kurumlar kurmak isterler. Edebiyat bu tür kurumlardan biridir. Edebiyat kolektif kimliğin aynası olarak hizmet verir ve aynı zamanda onun hikâyesini anlatır.*” (Jusdanıs, 2015, 77-78) İşte bu kurum Türk milletinin birlik ve beraberliğin tesisi aşamasında Ömer Seyfettin gibi milli yazarların işini kolaylaştırmıştır.

Bir kültürün, bir toplumun asimile olma durumuyla karşı karşıya kalındığında ilk olarak o toplumun dilinin diğer kültürlerden ve dillerden etkilendiği noktalara bakılmalıdır. Kaplan’ın şu düşünceleri bunu desteklemektedir: “*Dil ile milli ruh ve kültür birbirinden ayrılmazlar. Dil kültürün temeli ve taşıyıcısıdır. Onu yıktınız mı milli ruh ve kültür diye bir şey kalmaz.*” (Kaplan, 1985, 268) Tarihte bunun birçok örneği yaşanmıştır. Sömürgeci kuvvetler işgal edeceği devletlere kendi kültür ve milli ruhlarını yerleştirmeye başladığı an amaçlarına ulaşmışlardır.

Yazılan ve konuşulan dil, bir insanın üzerinde etki gücü olan ve kimliğinin kazandırılması (asimilasyona uğramasının veya milli kimliğini kazanıp korumasının) vasıtasıdır. Bu düşünceler dilin etki alanının daha da geniş olduğunu gösterir. Örneğin; dilinin Türkçe olduğunu kabul eden ve o dilin kendisine ait olduğunu hisseden bir kişi milli kimliğini de Türk kabul eder. Bu yüzden Ömer Seyfettin de dil konusuna çok önem verir. Bir fikir yazısında *Bir çocuk nasıl Türk milliyetperveri olur?* sorusuna verdiği “*Konuştugu Türkçe’yi sever. Konuştuğu lisanı yazar. Ve bu güzel İstanbul Türkçesini herkese öğretmeğe çalışır*” (Argunşah, 2001, 362) şeklindeki cevabı yukarıda belirtilen düşünceleri desteklemektedir. Nitekim dil, zihniyetin sözcüsü konumundadır. (Miyasoğlu, 1999, 24) Ömer Seyfettin de bu zihniyeti millileştirmek ister.

Jusdanıs’ın şu sözleri o dönemde milliyetçilik fırtınasına kapılmış devletlerin, milli birlik ve bütünlüğünü korumak için kullandığı yolları açıklama noktasında önemli bilgiler vermektedir:

“Milliyetçiliğin Batı Avrupa’dan komşu ülkelere geçmesi, Avrupa’ya ait düşünce ve değerlerin yayılmasıyla el ele gitmiştir. Bir devletin kurulması arzu edilir bir şey olarak konulduğu için, bir millet oluşturma planları hazırlayanlar doğal olarak Avrupalıların kendi milli birliklerini pekiştirmek için geliştirdikleri kurumların peşine düşmüşlerdir: dil, edebiyat, sanat. Milliyetçiliğin ideolojisi ve simgeleri birbirlerini güçlendirmiştir.” (Jusdanis, 2015, 78)

Ömer Seyfettin de bu kurumları kullanmış, milliyetçilik ideolojisiyle birlikte dil ve edebiyatı sağlam ve etkili bir şekilde kullanarak halkı bilinçlendirme yoluna gitmiştir. Öte yandan *“Dil çok açık bir şekilde ve kolaylıkla toplumu dönüştürme projesi olarak kullanılabilir, kullanılmaktadır.”* (Argunşah, 10, 2011)

Milliyetçilik düşüncesi Fransız Devrimi’nden (1789-1799) sonra ortaya çıkmıştır. Bu fikir tüm devletleri aynı anda etkilememiş, devletlerin siyasi ve toplumsal durumlarına göre şekillenmiş ve kendini o şekilde empoze etmiştir. *“Bütün ideolojiler yaşadıkları çağın olaylarından ve gelişmelerinden etkilenecek olurlar. Milliyetçilik de modernliğin bir ideolojisi olarak modern tarihsel ve toplumsal koşulların etkisiyle”* (Yıldırım, 2006, 181) ortaya çıkmıştır. Yukarıda bahsedilen şekillenme durumu, modernleşmeye ihtiyacı olan devletlerin bu ideolojiyi kullanma durumudur. Her devlet aynı anda modernleşemez, devletlerin modernize olabilmeleri için belirli siyasi ve toplumsal aşamalardan geçmeleri gerekmektedir. Buna gösterilecek en uygun örnek Osmanlı Devleti’dir. *Osmanlı’da en genel aidiyet, yüzyıllar boyunca, dini esasa dayalı millet toplulukları içinde belirlendi. Bunu, hem yönetici halkı tasnif etmek için kullandı hem de bireyler kendileri için bir aidiyet olarak seçti.* (Erdoğan, 2008, 27-28) Osmanlı halkı tek bir dine, tek bir milliyete sahip değildir. Aynı toplumda yaşadıkları halde bu gibi sebeplerden dolayı bir olma duygusu tam olarak gelişmemiştir. Osmanlı Devleti’nde Müslüman ve gayrimüslimler bireycilik oluşturamaz ve bağlı oldukları dini otoriteye isyan edemezdi. O dönemde toplum içindeki farklı milletlerden oluşan halklar arasındaki çatışmalar devlet tarafından engellenmekteydi. *“Bunun yanında etkili bir idari merkezîyetçilik de Osmanlılaştırma araçlarından biri olarak işletilmeye çalışıldı.”* (Erdoğan, 2008, 27-28) Modernleşme yönünde birçok aşamadan geçen Osmanlı

Devleti'ni buna iten sebeplerden bazıları olarak; çağın gelişim çizgisini yakalamak, imparatorluk içindeki farklı dine mensup halkların haklarını korumak gösterilebilir.

Osmanlı Devleti siyasi ve toplumsal hiyerarşisi dini ayrıma dayalı bir yapıya sahiptir. Bu yapı Müslüman ve gayrimüslimleri ayırarak onların siyasi, sosyal ve ekonomik olarak farklarını ortaya çıkarmıştır. *“Böylesi bir ayırım, Müslümanları kaçınılmaz olarak devletin hâkim sosyal grubu konumuna getiriyordu. Gayrimüslimler ise yapısal olarak ikincil konumdaydılar.”* (Göçek, 2002, 65) Fransız Devriminin etkisiyle birlikte ikincil durumda olan halk Osmanlı Devleti'nden ayrılmaya kalkmış ve artık devlet modernleşme düşüncesine uygun olarak adım atmak zorunda kalmış, II. Meşrutiyet'i ilân etmiştir.

Meşrutiyet döneminde görülen siyasi ve toplumsal karmaşa, o dönemde devleti ve Osmanlı halkını bir çöküşe sürüklemiştir. *“İkinci Meşrutiyet döneminde yeni, farklı kimlikli bir birey, yeni bir toplum düşüncesi etrafı biçimde projelendirilmeye başlanmıştır.”* (Gündüz, 2008, 150) Bu dönemle birlikte devletteki çoğu işleyiş Avrupalılaştırma/ modernleşme adıyla değişime uğrar. Artık halk tebaa olmaktan vatandaş olmaya başlamış ve ırk, milliyet, ulus, kavmiyet gibi kavramlar Osmanlı Devleti'ne girmeye başlamıştır. Fakat bu kavramlar Osmanlı Devleti'nin aleyhinde bir sonucu ortaya çıkarmıştır. Özellikle Balkan coğrafyasındaki farklı milletlerin milliyetçilik akımının etkisiyle karşı karşıya kalması sonucunda ihtiyaç duyduğu milli kimlik unsuru, milli aidiyetlerini harekete geçirerek Osmanlı Devleti'ne bir isyan niteliğine dönüşmüştür. Osmanlı Devleti'nin politikaları olan Osmanlıcılık, İslamcılık politikaları çağın milliyetçilik cereyanının içinde istediği sonuca ulaşamayarak bir bakıma bu politikalara karşı tepki olarak ortaya çıkacak olan Türkçülüğe/milliyetçi kimliğe doğru bir yöneliş olmuştur. Bunların sonucunda ise Ömer Seyfettin'in de fikir yazılarında ve hikâyelerinde ele alacağı sorunlar ortaya çıkmıştır.

Avrupalılaştırma *“katmanlaşmış sistemin etnik- dinsel kimliklerinin yerine geçecek bir milli kültürün oluşturulmasını gerektirir.* (Jusdanis, 2015, 89) Osmanlı Devleti'ndeki modernleşme çalışmalarının en çok görüldüğü zaman II. Meşrutiyet dönemidir. Bu dönemde Osmanlı siyasileri üç farklı yolu denemiş ve birinde karar kılmak zorunda kalmıştır. Çağın siyasi ve toplumsal ortamına ayak uydurmaya

çalışan Osmanlı Devleti'nde milliyetçilik akımının yıkım etkisi dönemin siyasilerini bu etkiyi azaltacak yollar denemesine kadar götürmüştür. Osmanlılık düşüncesiyle tüm Osmanlı milletine eşit hakları tanıyarak parçalanmayı engellemeye çalışan siyasiler bundan fayda sağlayamamış, Ümmetçilik düşüncesine sarılmıştır. Topraklarında yaşayan ve aynı ümmetten olan halkları bir arada tutmaya yetmeyen din kardeşliğinin de bir önemi kalmamış ve Osmanlı Devleti istediği otoriteyi kuramamıştır. Artık son çare kalmıştır o da Türk milliyetçiliği.¹ Ziya Gökalp'in Türk'ü tanımlaması şu şekildedir: *“Türk, bir milletin adıdır. Millet, kendisine mahsus bir kültüre malik olan zümre demektir. O halde, Türk'ün yalnız bir dili, bir tek kültürü olabilir.”* (Gökalp, 1990, 24) Sonuç olarak Jusdanis'in dediği modernleşme, milli kültürün oluşmasını sağlamaktadır. Daha önce Osmanlı Devleti'nde alay edilmek için kullanılan Türk kelimesi devrin modernleşme ihtiyacı sebebiyle devletin kurtuluş reçetesi haline gelmiştir.

“Günümüzde Fransızca “nation” sözcüğünün karşılığı olarak aynı kökten, soydan gelme anlamında kullanılan ulus, her şeyden önce, ortak bağları olan bir insan topluluğunu ifade etmektedir.” (Uzun, 2003, 138) Millet kavramı Fransız Devriminden önce üzerinde çok durulmayan bir kavram olmakla birlikte özellikle milliyetçilik fikrinin fırtınalar koparması, devletlerin bu kavram üzerinde yoğunlaşmasına ve siyasi politikalar üretmesine sebep olmuştur. *“Avrupa'da feodalizmin yıkılışı ile sonuçlanan, yeni siyasal, ekonomik ve toplumsal ilişkiler ortamında ulusun yaratılması için, insanların ortak aidiyetler etrafında birleşmesi gerekmiştir.”* (Uzun, 2003, 138) Bu aidiyetler milliyet, kültür, dil, coğrafya, din gibi aidiyet kollarını içine almaktadır. Öncelikle milliyet, kültür ve dilin ortak olduğu toplum üyeleri birleşerek bir milleti oluşturmaya başlamıştır. Bunun sebebi ise daha geniş coğrafyalarda hüküm süren devletlerin daralarak bölgesel devletler haline gelmesidir. Çünkü bu tip devletlerde kültürün çeşitliliği azalmakta, ortak aidiyetler artmakta ve bir olma duygusu kuvvetlenmektedir.²

¹ Yusuf Akçura, *“Üç Tarz-ı Siyaset”* adlı eserinde bu üç siyasal oluşum ve fikir hareketini detaylı bir şekilde tartışmış, açıkça demese de kendi safını ve yerini Türkçülükten yana hissettirmiştir.

² Millet” kelimesi Kur'an-ı Kerim'de “din”, daha çok da “tevhid dini” anlamında kullanılmaktadır. Yani “ulus” anlamında kullanılmamaktadır. Osmanlı siyasi yapısı içinde “millet” kelimesi bu bakımdan, en azından farklı kavimlerden müteşekkil Müslüman teb'a için birleştirici bir kavramdır ve devletin üniter yapısı için ayrılıkçı bir tehlike arz etmemektedir. Bu kelime milliyetçilik akımından hemen önce “ulus” anlamında kullanılmaya başlanmıştır. (Fikret Uslucan, Yayınlanmamış Ders Notları).

Milliyetçiliğin nihai misyonunu bağımsız bir devlet kurulması olarak gören Jusdanis, devletin kendisini bir arada tutacak, birbiriyle bağlantılı değerler ve duygular ağına ihtiyacı olduğu düşüncesindedir. (Jusdanis, 2015, 60) Jusdanis'in bu düşüncelerine verilecek en iyi örnek Osmanlı Devleti'dir. Daha çok imparatorlukları etkileyen milliyetçilik akımı, bu devlet mekanizmalarındaki farklı milletlerin bağımsız devlet kurma çabalarına yol açmıştır. Bağımsızlık mücadelesinde başarılı olan milletler yine bu akımın etkisiyle kendi aidiyet ve kimlik unsurlarını belirlemiş ve bunun sonucunda aralarında oluşan bağ ile sıkı sıkıya bağlanmaya çalışmışlardır.

Milliyetçilik akımının sonuçlarından biri ulus-devlet mekanizmalarının ortaya çıkmasıdır. *“Milliyetçilik siyasal bir güçtür, toplumun aynı siyasal otoriteye aidiyet duyarak tekbiçimleştirilmesiyle siyasal ve ulusal sınırları birbiriyle uyumlu kılmayı amaçlayan bir güç.”* (Boztemur, 2006, 166) Bu akımın güç göstermeye başladığı toplumlarda, toplumu bir arada tutabilmek için, toplumun devletine aitlik hissini kuvvetlendirmek için gerekli olan şey ulus-devlet yapılanmasıdır. Millet varlığını sürdürebilmesi için de ulus-devletin varlığını koruması gerekmektedir.

Milliyetçilik fikri *“bir yandan milletle ötekiler arasındaki tutarsızlıkları ve uygunsuzlukları vurgulayabilmek için yakın geçmişe bakarken diğer taraftan daha iyi bir gelecek ülküsünü özel bir tarihsel geçmiş, ortak gelenekler, dil, din, ortak kimlik ve yurt birliği gibi birleştirici simgeler üzerine kurarak ulusal amaçlar etrafında toplumun harekete geçirilmesini amaç güder.”* (Boztemur, 2006, 166) Fakat milli bilinçleri uykuda olan milletlerde bu amacı gerçekleştirmek zorlaşmaktadır. Bu gibi durumlarda toplumu harekete geçirecek araç olan edebiyat sahneye çıkmaktadır. Edebiyatın gücünü kullanarak topluma milli bilinç aşlamak gerekmektedir. Jusdanis'in şu sözleri bu düşünceleri desteklemektedir: *“Millet inşa etme, kolektif anlatılar uydurmayı, etnik farklılıkların homojenleştirilmesini ve muhayyel bir cemaatin ideolojisini yurttaşlara benimsetmeyi gerektirir.”* (Jusdanis, 2015, 60-61) Ömer Seyfettin de edebiyatın gücünü halk üzerinde kullanarak milli bir bilinç verme çabasına girişmektedir.

Türklerin milliyetçilik akımıyla tanışması ve bunun modernleşme girişimlerinden hemen sonra olması Osmanlı Türklerini zor durumda bırakacak olan kimlik sorununu ortaya çıkarır. Çünkü yönetici kadroları oluşturan devlet

adamlarının siyasi düşünce ve anlayışı, devlet bünyesinde yaşayan bütün halklar gibi Türklerin de kendilerini Osmanlı olarak tanımlamasını arzulamaktaydı. Oysa milliyetçilik akımı, kavmî özellikleri ön plana çıkarmaktaydı. Milli kimlik ve aidiyetine sahip olmak isteyen Türkler devletin bekası sorunu ile kendi milli kimlik ve aidiyetleri arasında kalıyor ve bir karmaşaya sürükleniyordu.

Kimliklenme çabası içinde sadece kendini nasıl gördüğün değil, seni nasıl gördükleri de önemlidir. Bunun sonucunda “öteki” karşısında bir mevzi edinme sorunu da beraberinde gelmektedir. “Öteki” olarak adlandırabileceğimiz Batı milletleri Osmanlı’yı “Türk” diye adlandırmaktadır. *“Modern anlamda bir Fransız ve İngiliz ulusundan çok sonra oluşan “Türk ulusu” ve “Türk milliyetçiliği” kavramları, Osmanlı Devleti’nde, başlangıçta bir “gereklilik” olarak görülmüştür.”* (Uzun, 2003, 159) Fakat devletten ayrılan ulusları engelleyemedikleri için Müslüman ve Osmanlı kimliklerinden vazgeçip Türk kimliğine ve Türk milliyetçiliğine yönelik daha doğru bulunmuştur. *“Zira yeni dünya düzeninin belirleyici ilkesi din değil millet ayrımına dayanıyordu.”* (Sümer, 2016, 76)

Türk milliyetçiliğinin/Türkçülüğün, Osmanlı Devleti’nde gecikmesinin birden çok sebebi vardır. Bu sebeplerin başında devletin yönetim şeklinde dini kuralların ağır basması yer almaktadır. Hükümdarın siyasi olarak padişahlık makamının dışında dini olarak da halifelik sıfatını taşıması dini/islami kimlikli bir yapıyı ortaya çıkararak halkı da aynı kimliğe yönelten bir duruma sebebiyet vermiştir. Fakat burada şöyle olumsuz bir durum ortaya çıkacaktır; yüzyıllardır oluşan ve diğer kimliklerin ön safına geçen dini kimlik, Türklük hissini silinmesine yol açarak dolayısıyla milli kimliğin de silinmesine sebep olacaktır. Milliyetçi bir ruha sahip olan Ömer Seyfettin bu durumu *“Osmanlılık bir devlettir. Türklük bir milliyettir. Osmanlı Devletini teşkil eden İslâm ümmetidir. Türk ve Arap bu iki büyük millet bu ümmetin Osmanlılık içindeki rükünleridir.”* (Argunşah, 2001, 241) sözleriyle Türklük-Osmanlılık ayrımını yapamamaya başlayan, İslam ümmetiyle milliyetin farklı olduğunu idrak edemeyen Türk milletine bir uyarıda bulunmaktadır.

Diğer bir sebep ise Osmanlı Devleti’nin imparatorluk yapısına sahip olmasıdır. Bu yapı Osmanlı siyasilerinin daha evrensel ölçülerde düşünmesine sebep olmuş, devletine mensup çeşitli milletlerin farklı milliyetlere sahip olduğu noktasını

görmezden gelmelerine ve onları Osmanlı milleti olarak sınıflandırmalarına sebep olmuştur. Milliyetçilik akımının ayrıştırımcı politikaları karşısında ise sınıflandırdıkları Osmanlılık politikasını savunmuşlardır. Fakat Balkan milletlerinin isyanlarının savaşa dönüşmesi, elde edilen olumsuz sonuçlardan ötürü bu politikadan vazgeçen Osmanlı Devleti, İslamcılık politikasına yönelmiştir ve istediği sonucu elde edememiştir. Bu yaşananlar Osmanlı Devleti'ni çok taraftarı olmasa da Türkçülüğe itmiştir. O dönemde Osmanlı'nın başından geçen siyasi ve toplumsal hadiseler Türk milliyetçiliğinin politika olarak uygulanmasını geciktirmiş ve bu halka da yansımıştır. Sonucunda da başka milletler milli kimlik bilincini daha önce yaşamış, Osmanlı Türkleri ise yaşanan siyasi karmaşadan ötürü bu bilince daha geç ulaşmıştır. O dönemin milliyetçi bilince ulaşmış sanatçı ve fikir adamları bu durumu düzeltmek, hızlandırmak için neredeyse ırkçılığa varan bir Türk milliyetçiliği propagandası yapmıştır. Bu sanatçı grubunun eserleri bakımından en etkili şekilde edebiyatı Türk milliyetçiliği noktasında propaganda aracı olarak kullanabilen sanatçısı Ömer Seyfettin'dir.

Özellikle Millî Edebiyat döneminde eser veren sanatçılara bakıldığında amaçlarının Türk kültürünü kullanarak, milli tarih bilincinden faydalanarak bir milli bilinç oluşturmaya çalıştıkları söylenebilir. Osmanlı'nın takip ettiği politikaların yardımıyla izlenen yollardan en güçlüsü Türk milliyetçiliği olmuştur. Bu yolların tek amacı bilinçsiz bir millette millî bilinç uyandırmaktır ve bunun sonucunda Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp gibi milliyetçi yazarlar, milli bilince dayalı eserler vererek halka bir yol göstericilik noktasında önemli rol oynamışlardır. *“Osmanlı'nın asli unsurunun Türkler olduğu gerçeğini vurgulayan Ömer Seyfettin, İslamiyet öncesi Türk tarihinin de milletin genetik kodlarında olduğu bir kimlik kurgusunu önceler.”* (Kanter, 2016, 44)

1.1.3. Aidiyet

“Aidiyet”, Türkçe'ye Arapça'dan geçmiş ve *“ilişkinlik, ilgi”* anlamlarına gelen bir kelime olup insanlar için kullanıldığında mensubiyet anlamına gelir ve “mensubiyet duygusunu” da ifade eder. Türkçe sözlük bu iki kelimeyi neredeyse eş anlamlı olarak gösterir. (TDK Türkçe Sözlük, 2005)

İnsan, dünyaya geldiği anda duyguları da onunla birlikte vardır. Daha konuşamayan bebeklerde bile ebeveynine bağlılık, aileye aidiyet duyguları mevcuttur. Kutsal metinlerde de insanların ailelerine, mensubu oldukları ümmetlere, akrabalarına bağlılık ve aidiyetlerinin kuvvetlendirilmesi amaçlanır.³ Diğer taraftan aidiyet insan için, doğuştan gelen bir duygu ve ihtiyaçtır. Ayrıca kişinin bu ihtiyacı karşılamak için başka kişi, kurum, mekân ve topluluklarla yakın olma çabası da “aidiyet” kavramıyla ifade edilir.(Güneş, 2015, 17)

İnsanın doğumuyla birlikte var olan aidiyet duygusu ve ihtiyacı, onun kişiliğinin oluşumunda da ilk kilometre taşıdır. İnsan, hayatının her döneminde bir şeye, insana, topluluğa, mekâna bağlanma arzusuyla (bilinçli veya bilinçsiz) yaşar. Bu arzu, onun duygusal bir canlı oluşuyla da ilgilidir. Çocuk; anne ve babasına karşı hissettiği bağlılığını sürdürürken yaşı ilerledikçe aile dışında yer alan dini, kültürel, milli, coğrafi, cinsel, kurumsal çok daha farklı çekim merkezlerine de yakınlık ve bağlılık duyar. Bunlarla yeni aidiyet duygularının temelleri atılır. Neticede insan ihtiyaçlarıyla dünyaya gelir ve ihtiyaçlarıyla varlığını sürdürür. Bu ihtiyaçların karşılanması yeni aidiyetlere yol açar. Bu aidiyetlerle karşılanan ihtiyaçlar mutluluğu ve bireysel güvenlik duygularını tatmin eder. Dolayısıyla insan kolay kolay aidiyetlerinden vazgeçemez. “*Aidiyet, insanın kendini emniyet ve güven içinde hissettiği bir grupta duygusal bağ kurmasıdır. Böylece kişi, duygusal bağ kurduğu yerden sosyal yaşam kuralları ve davranışlar edinir.*” (Güneş, 2015, 15) Bunun sonucunda kişi hayatını idame ettirdiği toplumla birlikte hareket etme güdüsünü de kazanır.

Aidiyet duygusu, manevi eksiklikleri tamamlayıcı unsurdur. Aidiyet duygusu insanın kendisine güvenini sağlamlaştırarak onun sosyalleşmesine büyük katkı sağlar. Adem Güneş’in de dediği gibi: “*Aidiyet duygusu kuramayanlar bütünleşemez, kendi yalnızlıklarını oluştururlar. Manevi ihtiyaçları karşılanmadığı için de ruhsal dengesizlikler çıkar ortaya.*” (Güneş, 2015, 18) Kişi, aile, toplum birbirine aidiyet bağlarıyla bağlanmış sosyal varlıklardır. Toplum, kişileri bir ya da

³ Örneğin Kur’an-ı Kerim’de “*Ancak müminler kardeştir.*” (Hucurât Sûresi, 10.Ayet) ile “*Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine "of!" bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle.*” (İsrâ Sûresi, 23. Ayet) ve “*Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolculara haklarını ver, fakat saçıp savurma*” (İsrâ Sûresi, 26. Ayet) sûreleri ile akrabaya iyiliğin emredilmesini, bu aidiyet duygularının pekiştirilmesi amaçlanmaktadır.

birden fazla aidiyet bağıyla bir arada tutan bir kümedir. Bu kümeden ayrılan kişiler, artık o kümeye girmekte gün geçtikçe zorlanır ve bir aidiyet yoksunluğu içine düşer. Yalnızlaşan kişi toplumsal birlikteliklerinden kopar. Bunların sonucunda kendine güveni azalır ve art arda gelen ruhsal sorunları sonucunda aidiyet bağları kopar.

Aidiyetler, bireyin “Ben kimim?” tarzında kendine sorduğu soruların cevabını içeren, kimlik kavramının perde arkasında yer alan ve bu kavramın işlevselleşmesine yardımcı olan hisler bütünüdür. *“Aidiyet kimlik, tarz, yaşam stili oluşturur... Bu özelliğiyle de kişiliğin yapı taşıdır.”* (Güneş, 2015, 38) Özellikle kimliğin arka planında yer alan aidiyet, kişinin kendi özelliklerini somutlaştırmasına neden olan kimlik elde etme çabasıdır. Örneğin; dini aidiyetleri diğer aidiyetlerine baskın bir kişi, kendisini toplumda tanıtırken ya da toplumun kendisine bir kimlik verme noktasında kullanacağı şey dini aidiyetlerinin somutlaşmış hali olan dini kimliktir.

Aidiyet, geçici hislerden oluşmaz. Kişiler yaşamları boyunca fiziksel sağlıkları için ihtiyaçlarını nasıl gideriyorsa, ruhsal sağlıkları için de gerekli ihtiyaçlarını da gidermek zorundadır. Bu noktada aidiyet duygusunun önemi açıkça ortadadır. *“Aidiyet ihtiyacını kaybeden kişi duygularının en önemli kısmını yitirmiş demektir.”* (Güneş, 2015, 33-34) Çünkü yaratılış özelliğiyle bir şeye bağlanma gereği hisseden insanın ilk duygusudur aidiyet.

“Aidiyet; duygusal, zihinsel ve fiziksel-sosyal birliktelik olarak üç temel beraberliğin sonucunda oluşur. Bireyler bu birliktelik alanlarını paylaştığı kadar yakınlaşır, aralarında aidiyet hissi geliştirir.” (Güneş, 2015, 49) Bireyler sosyal birliktelik kurduğu ortamları paylaşmak zorundadır, çünkü toplum olmanın gerekliliği olan bu durum ister istemez kişilerin arasında ortak bir bağ kurulmasını sağlar. Fakat bu ortak bağ bir anda gerçekleşmez, zamanla oluşmuş olan toplumun kültürü, ortak noktaları bularak aidiyet bağını ortaya çıkarır. Bu düşünceden çıkarılacak sonuç aidiyet duygusunun gelişmesi için toplumun var olması gerektiğidir.

Bir kişinin çeşitli değerlere sahip olması aidiyetle sağlanır. Anne ve babanın değer verdiği konulara çocuk da farkında olmadan değer verir. *“İsteyerek ya da istemeden çocuğun ailesi onu biçimlendirir, oluşturur, ailevi inançları, adet ve*

alışkanlıkları, davranışları, üzerinde uzlaşmış kuralları, elbette anadilini ve daha sonra korkuları, emelleri, önyargıları, kinleri ve daha başka aidiyet ve ait olmama duygularını ona aşılır.” (Maalouf, 2015, 26) Çocuk, ailenin değer verdiği milli, kültürel, cinsel, coğrafi vb. aidiyetlerle etkileşim içine girerek onları kendi ruh dünyasına kopyalar.

Her duygu ve düşünce bireyin bilinçli davranışıyla gelişmez. Aidiyet duygusu da çoğu zaman kendiliğinden, bireyin kendi dışından etkilerle doğar ve gelişir. Kişi, etkilendiği ve birlik sağladığı toplumun aidiyetlerinden doğal olarak etkilenir. Fakat bu aidiyetler sorgulanmadığında, kayıtsızca bağlanıldığında ise ortaya bilinçsiz aidiyetler çıkar. Bu aidiyetler insanı ırkçılığa ve yanlış inanışlara itebilir. Kendini milli aidiyeti kuvvetli, milli kimliğe sahip bir kişi olarak tanımlayan bir kişi bu duygularına kayıtsızca bağlandığında ve bu duygularının etkisiyle aşırıya gittiğinde olumsuz sonuçlarla karşılaşabilir. Kişiler milli duygularını kontrol edemediklerinde ve bu duygularını bilinçli yönlendiremediklerinde ortaya ırkçılık çıkar. Bununla ilgili örnekler çoktur.

“Önce, her insanın kimliğini oluşturan bir dile ihtiyacı olduğunu saptamak için; bu dil bazen yüz binlerce kişinin ortak dili olabilir, bazen de sadece birkaç bin kişinin, bunun pek bir önemi yok; bu aşamada tek önemli olan, aidiyet duygusudur. Her birimizin bu güçlü ve güven verici kimlik bağına ihtiyacı var.” (Maalouf, 2015, 109)

Aidiyet ve kimlik kolları bir devletin ayakta durabilmesi için gerekli olan özellikleri içinde barındırır. Toplumsal olarak aynı aidiyet temelleri üzerinde bir araya gelmiş bireylerin siyasi bir yapılanma içine girmemesi için hiçbir sebebi yoktur. Kayı boyunun kısa süre sonra diğer Türk boylarıyla birleşmesi, beylikten devlete geçmesi ve daha sonra üç kıtaya hükmeden bir imparatorluk olması; kuruluşundan itibaren bünyesine aldığı insanların, kavimlerin bir aidiyet duygusuyla Osmanlı Devleti'ne bağlanması sayesinde olmuştur.

Ortak aidiyetler, toplumda insanların birlik içinde yaşamaları noktasında ve kimlik oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Ortak mensubiyet duyguları toplum dayanışmasını ortaya çıkarır. Güçlü bir şekilde oluşan aidiyetler sonucunda ortaya

çıkan kimlikler yıkılmaya çalışılırsa, onların yerine temeli sağlam olmayan başka aidiyete ve kimliğe geçilmeye çalışılırsa kişi kendi sonunu hazırlar. Bu olay devletler ve toplumlar için de geçerlidir.

1.1.4. Kimlik

Kimlik, *“herhangi bir kimseyi o kimse yapan özelliklerin bütünü”* (Ayverdi, 2005, 1708) olarak tanımlanmaktadır. Buna göre *“toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü”* (TDK Türkçe Sözlük, 2005) bir insanın kimliğini gösterir. Bu özellikler kişiyi diğerlerinden farklı kılar. Belli başlı özellikleriyle adlandırılmaya başlandığı andan itibaren bunun oluşmasını sağlayan şeye kimlik denir. Amin Maalouf'a göre kimlik bir DNA gibidir, Maalouf, *“Kimliğim beni başka hiç kimseye benzemez yapan şeydir”* (Maalouf, 2016, 16) der. Buna göre kimliğin en önemli özelliklerinden birinin kişinin farklılıklarını ortaya çıkarmasıdır. Kimlik, diğer taraftan kişinin aidiyetle ilgili duygularını somutlandırır. Yani aidiyet duygusu kurumsallaşınca “kimlik” halini alır.

Kimlik, soyut ve somut olarak adlandırılacak özelliklere göre ele alınabilecek bir konudur. Soyut olarak kabul edilebilecek kimi kültürel unsurlarıyla toplumun kimi soyut özelliklerini “kimlik” sayesinde somutlaştırır ve bireyin de kimliğini yönlendirir, şekillendirir. Bireyin soyut özellikleri, kimlik kazanımı sayesinde somutlaşır ve bu kimlik kazanımı onu bireysellikten toplumsallığa taşır. *“Zira bu durum, ben'in kim olduğu sorusunun tekilden başlayarak çoğula yani biz'e doğru gidiş sürecidir. Bu süreç ise bireyin varoluşundan itibaren ruhsal anlamda kendini tamamlama ve gerçekleştirme serüvenindeki ait olma/aidiyet duygusu ile bağlantılıdır.”* (Kanter, 2014, 77) Aidiyet duygusu kimliği şekillendirir. Yani kişinin ait olma duygusu hangi tarafta daha ağır basıyorsa bu kimliğine de yansır. Örneğin, kişiliğinde dini duygularının ağır bastığını hisseden bir kişi kendini tanıtırken dindar bir kimliğe sahip olduğunu karşısındakine yansıtır/hissettirir. Bu yansıtma ve hissettirme çoğu zaman birey farkında olmadan gerçekleşir. Bu kimlik özellikleri onu toplum içerisinde de bu yönüyle öne çıkarır.

Kimliklerin “oluşumu ve buna bağlı olarak bireysellik veya benlik duygusunun oluşumu, gelişim psikolojisinin önemli bir araştırma alanıdır. Kimliğin oluşumu, ilk çocukluk yıllarından itibaren diğer bilişsel ve entellektüel gelişim aşamalarıyla ilişki içinde sürekli ve aşamalı bir şekilde gerçekleşir.” (Bilgin, 2007, 87) Çocuk aidiyet hissini dünyaya geldiği aile ortamında öğrenmeye başlayarak kimliğini kazanma yolunda olan ilk adımını atar. Sosyal ortamları genişledikçe de kimliğini geliştirir. Örnek olarak dini aidiyet özellikleri ağır basan bir toplumda ya da aile içinde büyüyen, gelişen bir çocuk ister istemez bulunduğu ortamın aidiyet özelliklerini benimsemeye başlar. Ve kimliğini de bu doğrultuda şekillendirir.⁴

İnsan, tabiatı gereği merak etmeye, öğrenmeye ve öğrendiklerini uygulamaya çalışır. Bulduğu sosyal ortamlarda öğrendiği ve mantığına uygun gördüğü bilgileri benimser ve kimliğini zenginleştirir. *Kimlik, insanların enformasyonları alma ve işleme süreçlerinde etkilidir. Bu nedenle kimlikler insanla dış dünya arasında bir filtre niteliğindedir.* (Bilgin, 2007, 302) Kimliğin bu filtre özelliği dış dünyanın olumsuzluklarına karşı birey için koruyucu güce sahiptir. Çünkü kişi toplumun etkisiyle inşa edilen kimliğine kendisini ne kadar bağlı hissederse toplum içinde de o kadar kendini güvende hissederek.

İnsan yaratılışından itibaren bir şeylere bağlanmak ister. “*Küreselleşmenin yaygınlaşmasıyla farkçı ve cemaatçi arayışların artması, bir bakıma insanın 'tutunma' ihtiyacını yansıtmaktadır.*” (Bilgin, 2007, 269) Çünkü küçük ya da büyük bir gruba olan mensubiyet duygusu kişide bir aitlik hissi meydana getirir. Sonucunda ise bu aitlik duygusunun somutlaşmasıyla kimlik meydana gelir. Fakat şöyle bir gerçek de vardır ki her mensubiyet duygusu kişi için olumlu sonuçlar vermeyebilir. Radikal ve bilinçsiz aidiyet duyguları kişi için zararlı olacak kimlikler de edinilmesine sebep olabilir.

İnsanlar ihtiyaç duyduğu gereksinimlerini karşıladığı ölçüde hayata bağlanır. Bunlardan birisi de kimlik gereksinimidir. Kimliksizlik, insanlar için büyük sorun teşkil edebilecek konulardandır. Çünkü kimlik, insan ruhunun doyurucusudur. Bilgin’e göre “*kimlik ihtiyacı bazı boyutlarda diğer insanlara benzemeyi, bazı*

---

⁴ Hz. Muhammed, kimliğin sonradan kazanıldığına Ebû Hüreyre’den rivayet edilen bir hadisinde şöyle işaret eder: “Her doğan çocuk (İslam) fitratı üzerine doğar. Sonra anası babası onu Yahudi, Hristiyan ve Mecusî yapar.” (Buhârî, Tefsir (Rûm), 2).

boyutlarda ise onlardan farklılaşmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla kimlik kavramı, benzerlik ve farklılık kutupları arasında diyalektik bir tarzda kendini göstermektedir. Her ne kadar kimlik, genellikle farklılık arayışını çağırırsa da, benzerlik anlayışı, son derece temeldir. İnsan 'hemcinsleri'yle benzerliğini, bir takım kişileri model alarak, onlarla özdeşleşmelerde sağlamaktadır." (Bilgin, 2007, 25-26)

Sahip olunan kimlik diğerlerine (ötekilere) karşı insanın duygu ve davranışlarını, inanç ve tutumlarını etkiler hatta çoğu zaman bu hususta belirleyici, yol ve yön gösterici bir güce de sahiptir.(Bilgin, 2007, 302) Örneğin Müslüman bir kişi kesinlikle bilinçli bir şekilde domuz eti yemez. Çünkü inandığı dine göre bu, haramdır. Bu davranışı onun Müslüman kimliğine uygun olarak eylemlerini belirler.

Bireyin sahip olduğu kimlik birden bire teşekkür etmez; zaman içinde yavaş yavaş şekillenir ve bireyin davranışlarında her zaman aynı etkiyi göstermez. *"Kimliğin, bazıları etnik bir tarihe bağlı, bazıları değil, bazıları dini bir geleneğe bağlı, bazıları değil, çok sayıda aidiyetten oluştuğunun kavrandığı an, insan kendi içinde, kendi kökenlerinde, izlediği yolda, farklı mecralar, farklı katkılar, farklı melezlikler, ince ve birbiriyle çelişen farklı etkiler görmeye başladığı an, tıpkı kendi "kabilesiyle olduğu gibi başkalarıyla da farklı bir ilişki kurulur." (Maalouf, 2015, 30)*

Kimlik bir yönüyle inşa sürecidir. Temeliyle, direkleriyle kurulan bir yapıya benzer. Kişiler bu yapının inşaatını yıkıp yeniden inşa eder ya da inşaya devam ederek istediği binayı yapar. Aidiyetler ise bu inşaatın yapılmasında kullanılan malzemeye benzer. Eksik malzemeyle inşa edilen yapı dayanıklı olmaz ve yıkılır.

Kimlik, *"çok katmanlı ve çok yönlü bir yapı içerir. Bireyin varlık alanındaki benliğini tanımlayan bu çok yönlü ve çok katmanlı yapıyı oluşturan yapı taşları ise bireyin/toplumun tarihsel düzlemdeki konumlanması ile doğrudan ilişkilidir."* (Kanter, 2014, 209-210) Kişi kimliğini bulmaya çalışırken toplumdaki varlığını sorgular ve bir sonuca varır. Bunu yaparken de içinde bulunduğu toplumun tarihsel düzlemindeki aidiyetlerinden de etkilenir. Bu etki kişinin kimliğini oluşturmada yardımcı olur.

Kimlik, aslında bir kategorilendirme işidir. Kişi kimliğini oluştururken, çevresindeki karmaşa ve farklılıkları yenebilmek için kategoriler oluşturur. Bunun

sonucunda sınıflara ayrılan özellikler belirgin hale gelerek kimlik inşasına yardımcı olur.

Kimlik unsurları içinde yer alan birçok koldan birisi de devletlerin yurttaşlarını ayırt etmede kullandığı hüviyet/ kimliktir. Nitekim kimlik sadece “kamusal” varlığı ve aidiyetleri belgeleyen kağıtlardan ibaret değildir. Bireysel seçimler olarak kabul edilen bu kimlik özellikleri aslında “öteki”nin bize bakışını, bize yapıştırdığı özellikleri kapsar. *“Bu tarafla, bizim kendimizi sunma biçimimizi değil, başkalarının bizi kabul ediş tarzını gösteren hüviyet, kendilik veya kimlikten ziyade, kişi veya kuramların, en çok da devlet ve cemiyetin bizi tanımlama şekli olmaktadır.”* (Samsakçı, 2016, 26)

Kimliğin bir kategorilendirme işi olduğu yukarıda belirtilmişti. Devletler de bu kategorilendirmeyi yaparak yönetimi altında olan vatandaşlarını tanımak, saymak ister. Buradan çıkaracağımız düşünce; kimliğin kurumlar tarafından da inşa edilebilir olduğudur. Kişilerin kimlik belleklerini birkaç satırda toplayarak kaydeden belgeleri biriktirme ve merkezileştirme süreci, çok hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Devletin yönettiği toplumu tanıma ihtiyacı iki şekilde gerçekleşmiştir. Bunlardan birincisi cephede ölen askerlere takılan üzerinde kimlik bilgileri olan metal levhacıklar, suç işlemiş kişilere vurulan damgalar ve 18. Yüzyıl sonlarına doğru kendi topluluklarını terk eden gezgin veya göçebelerin taşınması zorunlu belgeler; işçi belgeleri, ikincisi ise nüfus cüzdanları ve nüfus kayıdır. Nüfus kaydı, devlet tarafından saklanan bir bellek iken; nüfus cüzdanı ise bir bireyin iddia ettiği kişi olduğunu belgeleyen ve kişiye yapışık bir dokümandır. (Bilgin, 2007, 49) Nüfus kayıt belgesi nasıl ki bir kişinin kendisini iddia ettiği kişi olup olmadığını ispatlıyorsa aidiyet duygusunun somutlaşıp davranışlara yansması neticesinde ortaya çıkan kimlik de kişinin mensubiyetlerini ispatlamaya yarar.

Kimlik literatürde bireysel ve toplumsal kimlik şeklinde tasnif edilerek ele alınır. Tekil bir varlık olarak kendini sorgulayan ve değerlendiren birey, “Ben kimim?” sorusuna verdiği ve başka kişilerden ayrı, eşsiz bir insan olduğu yolundaki cevabı ve değer yargılarıyla, ait olunan cinsiyet, etnik, yaş ve statü, vb. gibi toplumdaki konumuyla ve başkalarının kendisine ne gözle baktığına dair inançlarıyla ilişkili olarak kimliğini tanımlar. *“Ben ve ötekiler ayrımının belirlediği bu tanımlama*

girişimi içerisinde benliğini algılayan her birey, kendini beden-ruh bileşkesinin de desteğiyle farklı bir konumlandırmaya tâbi tutar. Ben'in bireysel olan bu algısı, kendini tanıyarak dünyayı tanımasının ilk adımıdır.”(Kanter, 2014, 76)

“Bireysel veya sosyal, tüm kimlikler inşa edilmiştir. Bu nedenle kimlikler, esnek bir özellik göstermektedir. Kimliklerin, bir inşa ürünü olmaları, özsel gerçekliklerinin olmaması demektir; kimlikler, tarihsel ve psiko-sosyal süreçlere bağımlıdır.” (Bilgin, 2007, 301) Osmanlı Devleti'nin son dönemleri örnek verilecek olursa, milliyetçilik düşüncesi fırtınalarının sürdüğü dönemde Osmanlı Devleti'nin siyasi ve toplumsal karışıklık ortamı akla gelir. Bu akımın yarattığı fırtına, Osmanlı Devleti'ni sarsar ve farklı siyasi girişimlerle bu sarsıntı azaltılmaya çalışılır. Osmanlı dönemindeki düşünce akımları art arda denenmemiştir. Osmanlı üst kimliğinden beklenen devleti koruyup kollama, tebaayı bir bütün olarak bir arada tutma politikaları başarısız olunca devlet adamları ve aydınlar kendi siyasi düşünceleri ve ideolojileri doğrultusunda birbirlerine ters düştüler. Bazıları İslamcı, bazıları Türkçü politikalar üretmeye başladı. Siyasi ve kültürel politikalarını da bu dünya görüşleri ve siyasi hedefleri doğrultusunda şekillendirdiler.

Kimlik -aidiyet olarak adlandırılabilir- milli, coğrafi, kültürel, dini, mesleki, cinsel, aile-soy vb. bağların bütününden oluşmaktadır. Bu aidiyetler kişide ne kadar kuvvetli olursa kişi kimliğini inşa etmekte o kadar başarılı hale gelir.

Kimliğin ortaya çıkışında birçok etken olduğu belirtilmişti. İnsan tek başına bireydir, fakat bu bireyin kendini diğerlerinden farklılaştırarak tanımlamasında içinde bulunduğu toplumun etkisi büyüktür. Tanpınar'ın bu konu hakkındaki sözleri bu düşünceyi destekler niteliktedir: *“İnsanoğlu kendi ferdiyetini bile ancak içinde yaşadığı cemiyetle idrak eder.”* (Samsakçı, 2016, 26)

“Kimlik, bireyin mensup olduğu medeniyet içerisinde kendini kavrayışı ve ardından cemiyetini kavrayışı biçiminde söz konusu edilir. (Coşkun, 2016, 31) Çünkü toplumların kültürel ve tarihsel arka planları kişide bir aidiyet hissi uyandırır ve kimliğinin oluşumunda yol gösterir.

Coğrafya ve kültürel hayat kimliğinin oluşumunda büyük söz sahibi olan etkenlerdendir. Sadece salt doğuştan gelen özellikler kimliği oluşturmaz. Bu oluşumda etkilenilen sosyal hayat ve coğrafyanın etkisi unutulmamalıdır.

“Kendini tanımaya ben ve ötekiler ayrımı ya da benzerliğinden yola çıkarak başlayan insan, yaşam alanında sürekli bir kimlik edinme çabası içerisinde.” (Kanter, 2014, 75) Bulunduğu sosyal ortamlar, kişinin gelişimi ve kimlik edinme açısından önemlidir. İlk olarak kendini bir kategorilenmeye sürükleyen kişi toplumdaki ötekilerle de bunu gerçekleştirebilir. Örnek verecek olursak; Hristiyan ve Müslümanların aynı ortamlarda yaşadığı bir mahallede yaşayan Müslüman, ötekine bakarak kendini “Ben Müslümanım” diye sınıflandırabilir ve dini aidiyetlerinin somutlanmış hali olan dini kimliğini dile getirebilir. Bu tarz örnekler farklı aidiyet ve kimlik açısından çoğaltılabilir. Kimlik edinme ihtiyacı toplumdaki örgütlenmeye ve bir olma duygusuna dönüşmekte, aslında toplumun var olma nedenlerinin kaynağı noktasında yer almaktadır.

Kimliklenme sürecinde öteki/diğer ögesinin varlığı hissedilmektedir. Çünkü bu sürecin gerçekleşmesinde öteki/diğer ögesi ateşleyici konumdadır. *“Aidiyet grubu ile dış grupların farklılaştırılması, genelde kendi grubumuzun olumlu, diğerlerinin olumsuz özellikler yüklenmesi yoluyla yapılmaktadır (istisnaları eksik değil). Bu anlamda kimlikler, diğerlerinin 'ötekileştirilmesi', hatta bir 'Öteki'nin icat edilmesi üzerinden inşa edilmektedir.”* (Bilgin, 2007, 302)

Bilgin, *“Ötekinin neden zorunlu olarak olumsuzlandığı”* sorusuna karşılık olarak birbiriyle iç içe geçmiş bir durumda bulunan çeşitli cevap ögeleri saptamıştır. Bu cevap ögelerinden ilki kimliksel işlemdir. Kimliksel işleve göre öteki, negatif tanımlama (ne olmadığımızı belirtmek) yoluyla, yani bir şeye karşıt olarak kimliğimizi kavramamızı ve hissetmemizi kolaylaştırmaktadır. Diğerleriyle zıtlığımızı artırmak, farksızlaşma kaygımızı gidermekte ve kimlik kaybını önlemektedir. (Bilgin, 2007, 197-198)

Bilgin'e göre kimliğin vazgeçilmez ayağı bellek inşasıdır. Herkes geçmişini tanıma ihtiyacıdır. Bu düşüncesini Todorov'un şu sözleriyle destekler: *“Zira kimlikleri, tümüyle olmasa da, buna bağlıdır. Belleksiz birey kimliğini yitirip, kendisi*

olmaktan çıktığı gibi, ortak belleksiz halk da yoktur". Kendisini halk olarak tanımak için, onun ayırt edilmesini sağlayacak bir takım geçmiş başarılar ve zulümler seçmek zorundadır." (Bilgin, 2007, 219) Görüleceği üzere kimlik inşasında bir tarih belleğine de ihtiyaç vardır. Bu seçimler kişide bazı aidiyet duygularını harekete geçirerek kimlik inşasında kişiye yol gösterir. Bellek, kişi için aidiyetleri harekete geçiren bir yol haritasıdır. Fakat hangi aidiyetin ağır basıp kimliğine etki ettiği kişinin psikolojik durumuna bağlıdır.

Kimlik inşa etmeye çalışmak ya da toplumsal kimlik kazanımı, sadece ben'in birey olarak varlığını meşrulaştırması değil aynı zamanda toplumun ya da toplumların devamı anlamını da içerir. Bu içerme, asırlardır yok olan ya da yok olmak üzereyken yeniden var olma mücadelesi veren toplumların kimlik kurma biçimlerini ve yeniden inşa süreçlerini kapsar. (Kanter, 2014, 77-78)

Bir toplumdaki anlayış ve dini inanç farklılıkları, kültürel değişimler ve yaşam biçimlerinin farklılığı beraberinde kimlik bunalımını getirir. Bu farklılıkların ortaya çıktığı toplumsal ve siyasal ortamlarda kimlik yabancılaşmasına rastlanılabilir.

Kimliklerin ortaya çıkmasında yaşanılan mekânlar önemlidir. Mekândan kasıt coğrafya ve bu coğrafyanın yansıması olan evlerdir. Kişiler yaşadığı coğrafyanın özelliklerine göre kimliklerinde kodlamalar yapar. Bu kodlamalar kişinin, kimliğini oluşturmaya çalışırken işini kolaylaştırır.

"Kimlikle ilişkili olguların spiral bir tarzda birbirine eklemlendiği bir yolun sonunun olması da zaten mümkün değil. Buraya kadar katettiğimiz yolda, kimlik olgularının son derece karmaşık ve çok yüzlü olduğunu; büyük bir çeşitlilik ve değişkenlik gösterdiğini görmüş bulunuyoruz. Sosyal kimlik teorisi de dahil, tüm teorik modeller, bu çeşitlilik ve değişkenlik karşısında eksik kalmakta; sosyal olguların karmaşıklığı, teorik çerçevelerden taşmaktadır." (Bilgin, 2007, 300)

Kimlik kavramı birçok bilim dalının önem vererek üstünde durduğu, araştırmalar yaptığı bir kavramdır. Fakat ne kadar üstünde durulursa durulsun kimlik kavramı, bilim insanlarının sonsuza kadar üzerinde çalışacağı bir konu olarak kalacaktır. Çünkü yaptığımız araştırmaların bize yansıdığı sonuçlarına baktığımızda bu kavram ile ilgili benzer, farklı bir sürü yorum ve nitelermelerde bulunduğu dikkatimizi

çekmektedir. Bu kavram sadece işin teori kısmında kalmamakta, sınırını gün geçtikçe aşmaktadır.

1.1.5. Türk Milliyetçiliğinin İnşası Sürecinde Fikir ve Eserleriyle Ömer Seyfettin

Ömer Seyfettin Türk edebiyatında milliyetçi ruha sahip bir özellikle ön plana çıkan, Türk milliyetçiliğini önceleyen fikirleriyle de devrinde ve sonrasında etkisi oldukça geniş bir yazardır. Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in hayatının tüm devrelerinin anlatılması yerine, hikâyelerinde çalışılan konuyla da alakalı olan ve yazarın kendisini ön plana çıkaran milli kültür, dil, milliyetçilik, kimlik, aidiyet konuları üzerinde durulmaktadır.

Ömer Seyfettin'in yazılarına, şiirlerine ve hikâyelerine de yansıyan milliyetçilik fikirleri ve bu fikirlerin şekillenmesinde asker olarak görev yapıp dolaştığı Balkan coğrafyasının etkisi vardır. Hayatı hakkında önemli bilgiler veren Tahir Alangu da bu durumu şöyle açıklamaktadır: *“İmparatorluğun, büyük çöküntünün arifesinde derin sarsıntılar geçirdiği o yıllarda "Mekteb-i Harbiye"de gençlere verilen eğitimin, buradaki sert askerlik havasının genç Ömer Seyfettin'i ne ölçüde etkilediğini öğrenirken, sonradan onun hikâyelerine kadar yansıyan, kahramanlarının kişiliklerinde ve davranışlarında yer bulan özelliklerin ilk belirtmelerinin hangi kaynaklara kadar çıktığını da daha iyi anlayabileceğiz.”* (Alangu, 2010, 67) Özellikle milliyetçilik akımının yarattığı fırtına esnasında o coğrafyada askerlik görevini sürdüren Ömer Seyfettin'in milliyetçilik düşüncesinde Türk edebiyatında güçlü bir iz bırakmasının sebebi, Balkanlarda yaşadıklarıdır. Hikâyelerine de yansiyacak olan Balkan komitacı ve çetelerin faaliyetleri sırasında orada bulunmuştur. *“Ömer Seyfettin'in bu devredeki hikâyelerinde, milliyetçiliği bu yeni ve yaratıcı anlamıyla idrak edişte, geç kalmış olmamızın acılı karamsarlığı, zaman zaman kendi kendimizi sert bir eleştiri, zaman zaman bir savunma direnişi, bir kurtuluş özleminin tedirginliği açıkça duyulur.”* (Alangu, 2010, 109) Bu çalışmanın kaynağı olan hikâyelerinde yazar, Türk milletinin nasıl milli bilinçten uzak olduğu, nasıl milli aidiyet ve kimlik yoksunluğu yaşadığını gözler önüne sermektedir.

Ömer Seyfettin hikâyelerinde Türk kültürünün, toplumunun kimlik ve aidiyetlerini oluşturan malzemeler mevcuttur. Özellikle devletin karşı karşıya kaldığı toplumsal karışıklıkların yaşandığı dönemde içinde bulunduğu siyasi ve toplumsal durumlar Türk toplumunun kimlik ve aidiyetlerini asimile etmiştir. Ömer Seyfettin ise edebiyat alanında fikirleriyle kurtarıcı ve yol gösterici görevini üstlenmiştir. Bununla da kalmayarak o dönemin aydın ve yazarlarını etkilemiş ve eleştirmiştir. Ömer Seyfettin'in Ziya Gökalp üzerindeki etkisi Gökalp'in şu sözleriyle dikkat çekicidir:

“Hülâsa, on yedi-on sekiz yıldan beri Türk milletinin sosyolojisini ve psikolojisini incelemek için harcadığım çalışmaların mahsulleri kafamın içinde istif edilmiş duruyordu. Bunları meydana atmak için yalnız bir vesilenin çıkmasına ihtiyaç vardı. İşte, Genç Kalemler'de Ömer Seyfeddin'in başlamış olduğu fikir mücadelesi bu vesileyi hazırladı. (Gökalp, 1990, 14)

Türk milliyetçiliğinin öncü düşünürlerinden olan Ziya Gökalp'i yönlendirecek kadar güçlü fikirlere sahip olan bir yazar, hikâye ve fikir yazılarıyla da Türk halkını yönlendirmeye çalışacaktır.

Ömer Seyfettin, yazdığı hikâyelerde güçlü tasvir yeteneğini halk diline yakın bir şekilde kullanmaktadır. Özellikle Balkan coğrafyalarındaki siyasi ve toplumsal ortamları milli bilinci uyandırıcı bir şekilde okuyucuyla buluşturur. Bu da okuyucuda milli bilinci uyandırarak sanki o hisleri yaşıyormuşçasına bir etki yaratmaktadır. Yazar da hikâye yazmadaki amaçlarından biri olan milli bilinç öğelerini uyandırma amacına ulaşmış olur.

Hikâyelerinin genel portresi çizilecek olursa şu sonuca varılır; kadın-erkek ilişkileri, Balkanlardaki Türklerin yaşadığı sıkıntılar, şuursuz bir şekilde oluşan dini aidiyetlere yapılan eleştiriler, milli aidiyet ve kimlik, Türklük şuuru, cinsel kimlik ve aidiyet gibi hayatın içinden konular hikâyelerinde yer bulur.

Ömer Seyfettin'in milliyetçilik ruhunun kaynağını şiir, hikâye ve düşünce yazılarında kullandığı dilde aramak en doğru sonuçların elde edilmesine yardımcı olacaktır. Halkın anlayacağı sade dil anlayışı onun milliyetçi düşüncelerini empoze etme noktasında tartışılmaz bir öneme sahiptir. Dilin sadeleşmesi bakımından fikir

yazılarında gösterdiği yollar onun milliyetçi ruhunu açıkça gözler önüne sermektedir. Yazara göre dilin sadeleşmesi, halka yönelmek doğrultusunda milli ruhu aşılacak olarak da görülebilir. Milli kültürün devam etmesinde köprü görevi olan milli dil, onun yazılarında ve hikâyelerinde işlediği konu olarak okuyucunun karşısına çıkar. Milli dile ne kadar önem verdiği noktasında da okuyucuları uyarıcı nitelik taşır. Dilde sadeliğe yönelişinde Türkçü Necip Bey⁵'den etkilendiğini aktaran Alangu, Ömer Seyfettin'in sade dile yönelmesindeki sebeplerden birini Aka Gündüz'den naklettiği şu fıkrayla anlatır:

"... Ömer, bir gün paşanın emriyle bir tahrirat yazarak ona getirmiş. Paşa şöyle bir göz gezdirince:

— Ömer Efendi, 'dahi' kelimesi noktalı olacaktır, unutmusunuz demiş. Ömer de direktmiş:

— Hayır efendim, 'dahi' noktasızdır. Paşa: — Bilginize inanırım, Ömer Efendi, bir kere de Lügat-ı Naci'ye bakınız. Ömer ısrar ediyor, sonunda lügata bakıyorlar ki, paşa haklı. Mahcubiyetinden bir hastalık icât edip on beş gün kadar dışarı çıkmıyor, hasta yatıyor. Nihayet paşa, onun oturduğu odayı ziyaret ediyor da:

— Oğlum, Ömer Efendi, insan 'dahi'nin noktası için on beş günden fazla hasta yatamaz diyor." (Alangu, 2010, 103)

Ömer Seyfettin'in düşünce yazılarında bulunduğu telkinler, onun hareket noktası olan Yeni Lisan projesi etrafında milli olmayana eleştiren telkinlerdir. "Çocuklarımız" adlı düşünce yazısında verdiği mesajlar dilde milliyetçiliği engelleyen bir sebebin de Fransız mektepleri olduğu gerçeğidir. Bu okullardan⁶ ve milli dil bilincine sahip olmayan öğretmenlerden eğitim alan çocukların özelliklerini şöyle sıralamıştır:

- *Lisan-ı maderzada derin bir adem-i vukuf.*

---

⁵ Türkçü Necip, fikirleri ve eserleri hakkında geniş bilgi edinmek için bkz. HUYUGÜZEL, Ö. Faruk (1988), Necip Türkçü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.

⁶ Bu okulların açılış serüveni, müfredatları, eğitim kadroları, sebep oldukları siyasi, sosyal ve kültürel problemler, onları himaye eden yabancı devletler, vs. hakkında daha geniş bilgi için bkz. HAYDAROĞLU, İlknur Polat (1990), Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.

- *Lisan-ı maderzada muhabbetsizlik.*
- *Hissi bir hüviyetsizlik.*
- *“Denature” olmak arzusu ve buna adem-i muvaffakiyet.⁷ (Argunşah, 2001, 67)*

Birey aidiyet duygularını, çocukluk çağlarında kazanır. Ömer Seyfettin bunun farkındadır. Bireyin aldığı eğitim onun gelecekteki tüm hayatını şekillendirecek güce sahiptir. Çünkü çocukluk döneminde kazanılan tüm kimlik ve aidiyet unsurları bireyin yol haritasını belirler. Ömer Seyfettin’in sıraladığı bu özelliklerden çıkardıklarımıza göre milli bir eğitim almayan bireyler ana dilini bilmez, milli kimliğini kazanamaz. Bu düşüncelerde milli kimlik ve aidiyetlerin kazanılma noktasında milli dilin önemi ortadadır.

Edebiyatın bir propaganda aracı olarak kullanılmasından yukarıda bahsedilmişti. Ömer Seyfettin’in amacı bu propaganda aracını milli hale getirmektir. Çünkü ancak milli, arı bir edebiyat halkın milli kimlik ve aidiyetlerini uyandırmada etkili olabilir. Edebiyatı millileştirmenin en güçlü başlangıç noktası da dili millileştirmektir. Fikrî yazılarında dili millileştirme hakkındaki önerileri dil ve milliyetçilik konusunda yetkin durumda olduğunu gösterir. Milli olarak görmediği dilin, sorunlarının köküne inerek önerilerini sıralayan Ömer Seyfettin, dile girmiş olan yabancı dil kurallarının dilden atılması gerektiğini *“Milliyete Doğru”* başlığı altında nakletmesi de dil ve milliyetin bağlantılı olduğu sonucuna varılmasını sağlar. Yine *“Yeni Lisan”* başlıklı yazısında, dilini kaybeden milletlerin milli kimlik ve aidiyetlerini de kaybettiğini şu sözleriyle nakleder: *“Yüz milyon Türk birbirini tanımıyor, niçin? Dillerini kaybetmişler; ondan!..”* (Argunşah, 2001, 117)

Ömer Seyfettin *“Vatan! Yalnız Vatan...”* başlıklı düşünce yazısında gençleri milli dili örnek göstererek, milli tarih bilincini ortaya çıkaracak bir şekilde uyarmıştır:

“Ey Anadolu gençleri!... Elinizi kalbinizin üzerine koyarak biraz maziye, Oğuz’u, Cengiz’i düşününüz. Vaktiyle diğer kavimler bizim tefevvukumuz

---

⁷Denature: Doğal olmaz arzusu.

karşısında boyun eğiyorlardı. Eski kuvvetimizi tekrar iktisap etmek için yeni asrın yeni silâhlarını kullanmalı. Yeni asrın yeni silâhları ilim, fen, edebiyat ve felsefedir ki her şey onlardan doğar. Ve onları iktisap için mutlaka lisan lâzımdır. Uzak ve hayalî bir lisan aramağa ne ihtiyaç var? İşte konuştuğumuz ve anlaştığımız lisan... Analarımızın samimî ninnilerini terennüm eden tekellüm lisanı, İstanbul Türkçesi..." (Argunşah, 2001, 140)

Özellikle milli kimlik ve aidiyet yoksunluğunun sonuçlarını "*Milliyeti, asabiyeti, vatani olmayan kozmopolit bir halk hiçbir vakit onların İktisadî yağmalarına, İçtimaî itisaflarına, siyasî tahakkümlerine muarız olamaz, esir olur. Mahv olur, tarihlerden silinir.*" (Argunşah, 2001, 154) sözleriyle dile getiren Ömer Seyfettin'in başka yazılarında da ele aldığı benzer düşünceler onun milliyetçilik düşüncesiyle ilgili yaptığı çalışmalar sonucunda bu düşünceyi proje haline getirdiğini göstermektedir.

Kültürün dil, edebiyat, sanat gibi birçok unsuru içinde barındırdığı ifade edilmişti. Ömer Seyfettin'in "*Milliyet demek lisan ve milli maarif demektir. Müşterek edebî bir lisanı olmayan bir millet rabitasız sürüler sayılır. Lisan en kavî bağıdır.*" (Argunşah, 2001, 215) düşüncesi onun milli kültür ve dile ne açıdan baktığını göstermektedir. Milli kültür ve dil arasındaki bağı milliyetçiliğin kaynaklarından biri olarak kabul etmek gerekir. Kültür, bir milletin yaşamını sürdürmesi için gerekli olan damarlara benzer, bu damarlardan biri koptuğunda o milletin yaşamı tehlikeye girer. Bu damarlar ise; dil, milli kimlik ve aidiyet duygusu, dini kimlik ve aidiyet duygusu, kültürel aidiyet duygusu ve kimlik vb. öğeleri kapsamaktadır. Ömer Seyfettin'in, dilin milli olması gerektiği düşüncesine sahip olmasının nedeni milli bilinci uykuda olan bir toplumun bireyleri arasındaki bağı dil olmasından kaynaklanmaktadır. Öncelikle korunması gerekli olan milli dil, toplumun üzerindeki gücünü kaybederse bireylerin asimile olması daha da kolaylaşır. Milletlere siyasi ya da toplumsal sorunlardan dolayı farklı dillerin öğeleri yerleşmeye başladığında bir süre sonra o milletin dili milliliğini kaybeder ve kültüründe de yabancılaşmayla karşı karşıya kalır. Buna verilecek en uygun örneklerden biri Cezayir'dir. Fransızların siyasi mücadelesi sonucunda sömürgesi altına aldığı bu Osmanlı İmparatorluğu ülkesinin, zamanla kendi milli dilinin bozulmasıyla dilinden vazgeçmeye başladığı

görülmektedir. Bu yaşananlar Cezayir milli kimlik ve aidiyetini bozmak isteyen Fransızlar tarafından programlı bir şekilde uygulanan bir projedir. Çünkü bir toplumun diline hükmeden ve ele geçiren devletler o toplumu kendine itaat etmeye yöneltmektedir. Günümüzde karşılaşılan çoğu Cezayirli bireylere sorulan "Hangi millettensin?" sorusuna alınan "Fransızım" cevabı bu söylenenlerin kanıtı mahiyetindedir. Ömer Seyfettin'in de dile neden bu kadar önem verdiği yukarıdaki fikirlerle ortak bir noktada birleşmektedir: "*Ve lisan öyle bir vatandır ki bozulursa artık ne millet kalır, ne devlet...*" (Argunşah, 2001, 215) Milli kültürü ve bilinci uykuya dalmış Osmanlı Devleti'ndeki Türk halkını bu uykudan uyandıracak en etkili güç milli dil idi. O dönem Türk milliyetçiliği düşüncesine sahip yazarlar da bu gücü kullanarak milli ruhu harekete geçirmeye çalışmıştır. Gerek şiirlerde, gerek düşünce yazılarında ve hikâyelerinde işlenen milli konular, milli dilin gücüyle kendi toplumuna ulaşan edebiyatçılar tarafından kullanılmıştır.

Ömer Seyfettin'in *Osmanlıca Değil Türkçe* başlıklı fikir yazısından yapılan alıntı aslında onun, milli kimlik ve aidiyet duygusu uykuda olan Türk milletini bu uykudan uyandırmaya çalıştığına kanıtı niteliğindedir: "*Milliyetler lisan ve milli hars ile ayrılır. Türk milletinin lisanı da Türkçedir. Bütün Turan'da bu lisan konuşulur. Milli hars henüz teessüs etmek üzeredir. Tabii bu da milli uyanıklıktan çıkacaktır.*" (Argunşah, 2001, 227) Onun bu düşünceleri hikâyeleri okuyucuyla buluşturmadaki amaçlarını da yansıtmaktadır. Bu hikâyeler milli, dini, kültürel kimlik ve aidiyet duygularını harekete geçirmeyi amaçlayan bir içeriğe sahiptir. Milliyetçi yazar, milli kültür öğelerinin henüz Türk toplumunda tam anlamıyla yerleşmediği düşüncesinde ve bunun milli bir uyanışla olacağını farkındadır. Yazarın "*Milliyet cereyanları sevk ve idare edilmeden ilerleyemez.*" (Argunşah, 2001, 261) şeklindeki düşüncesi de bu amacının göstergesidir.

Osmanlılık düşüncesi millet bilincine sahip olmayan bireylerin kabul ettiği bir siyasi fikirdir. Farklı milletleri kapsayan Osmanlılık, Ömer Seyfettin tarafından asla kabul edilmeyen ve sürekli eleştirilen bir konudur. Ömer Seyfettin'in, eserlerinde defaatle işlediği ve okuyucusunun da kafasına ve gönlüne yerleştirmeye çalıştığı "Osmanlı-Osmanlı Türk"ü arasındaki farklar onun en büyük amaçlarından. "*Türklük mefkûresinden evvel milliyetin ne demek olduğunu anlamamız lâzımdır.*"

(Argunşah, 2001, 353) diyen yazarın sürekli bu şekilde uyarılarda bulunmasının sebebi milli bir uyanıklığı gerçekleştirmek istemesindedir. Çünkü bu uyarılardan yoksun bir şekilde okuyucuya ulaşmış olsaydı yaptığı tüm milli propagandalar eksik kalacaktı. Görüleceği üzere milli ruhu uyandırma amacını planlı ve programlı şekilde uygulayan yazar "*Biz Türk milletinin, İslâm ümmetinin, Osmanlı Devleti'nin fertleriyiz.*" (Argunşah, 2001, 354) derken aslında bu projesini halka inandırma ve fikirlerine yerleştirme çabasında olduğunu göstermektedir.

2. ÖMER SEYFETTİN'İN ESERLERİNDE AİDİYET

2.1. Millî Aidiyet

Toplum, kişileri bir ya da birden fazla aidiyet bağlarıyla bir arada tutan birlikteliklerdir. Bu birlikteliği sağlayan aidiyet bağlarından biri de milli aidiyettir. Bireyin milli aidiyetleri toplumdaki diğer kişilerin milli aidiyetleriyle ortak bir düzlemde olursa birlik sağlayabilir ve aynı doğrultuda yürüyebilirler.

Özellikle siyasi ve toplumsal parçalanmaların olduğu milletlerde en çok ihtiyaç duyulan aidiyet; milli aidiyettir. Çünkü bu aidiyet duygusu bir milletin kurtuluş reçetesi olabilir. Toplumda bir olma, birlikte hareket etme psikolojisini ortaya çıkaran milli aidiyet duygusu, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde kişilere yüklediği aidiyetlerdendir. Çünkü o, Türk toplumunun ihtiyaç duyduğu, unutmuş olduğu bu duyguları ortaya çıkarma amacındadır. Ayrıca bazı hikâyelerde de milli aidiyet duygusu yoksunluğu çeken hikâye kişilerini eleştirerek okuyucuya mesaj vermektedir. Milli aidiyet duygusunun yokluğunda bireyin ve milletin başına neler geleceğini göstererek ihtarlarda bulunmaktadır.

Bahar ve Kelebekler hikâyesi, milli aidiyet duygusuna sahip, milli kimliği güçlü olan büyükanne ile aidiyet duygusu ve kimliği henüz oluşmamış torunu arasında geçen bir sohbeti, bir tartışmayı içerir.

Büyükanne torunuyla konuşmak ister. Fakat onun Fransızca bir roman okuduğunu görür. Kitabın adını sorar ve adının “*Sevinç ve Saadetten Mahrum Kadınlar*”⁸ olduğunu öğrenir. Torununa o kadınların kim olduğunu sorar ve “*Biz... Türk kadınları...*” cevabını alır fakat bunu kabul etmez. Türk kadınlarının asla sevinç ve saadetten mahrum olmadığını, o tarz kitapların Türk gençlerini zehirlediğini söyler. (Polat, 2015, 170-171)

Milli kimliğiyle öne çıkan büyükanne, Batı kültürüne bilinçsizce olan ilginin Türk kültür öğelerini, kimliğini ve aidiyetlerini mahvettiği düşüncesine sahiptir. Hikâyeden yapılan alıntıda bu durum şu şekilde okuyucuya anlatılmaktadır:

---

⁸ Bu hikâyede Pierre Loti'nin “*Mutsuz Kadınlar*” kitabına da bir eleştiri vardır. Ömer Seyfettin, bu hikâyede genç kızın elindeki kitabın adı aracılığıyla Pierre Loti'nin “*Les Desenchantee*” adlı romanına gönderme yapar. (Özdemir, 2011, 51).

“Frenklik bir veba gibi içimize girmiş, yanaklarımızın allığını, dudaklarımızın tebessümünü silmiş, feracelerimizi parçalamış, pabuçlarımızı atmış, parmaklarımızı narin bir mercan gibi parlatarak güzelleştiren kınalarımızı bile ortadan kaldırmıştı. Eşyamızı, esvaplarımızı, evlerimizi değiştirirken ruhlarımızı da değiştirmişti. Her şey yalan, her şey sahte, her şey taklit oldu. Ananelerimiz öldü. Saadetten uzak bir hayale, yetişilmez bir hülyaya inkılâp etti... Âdetlerimizle beraber sevinçlerimiz de söndü. Her şeyden nefret eden, her şeyi karanlık gören, berbat, hasta, tedavisi imkân haricinde bir nesil... (Polat, 2015, 172-173)

Alıntıdan anlaşılacağı üzere, Batılılaşma, bireylerin sadece dış görünüşünü değiştirmemiştir. Toplumun en küçük birlikteliği olan aile kurumunun yaşadığı, aile bireylerinin birlikte yaşadığı “ev”leri de değiştirmiştir. Bir milleti millet yapan kültürel öğeleri ortadan kaldırmış, gelenek ve görenekler de yavaş yavaş terk edilmeye başlanmıştır.

Görüldüğü üzere hikâye kişisi büyükannenin bu fikirleri Ömer Seyfettin’in fikirleriyle benzerlik göstermektedir. *Yeni Lisan* makalesinde “*Vaktiyle Şark’a doğru, İran’a gidenleri bugün Garb’a gidenlere benzetebiliriz. Şimdiki gençlerin Fransızca manzumeler ve piyesler tertip edip iftihar etmeleri gibi...*” (Polat, 2015, 202) sözleriyle bu hikâyedeki benzer eleştirileri, bu fikir yazısında Ömer Seyfettin de yapmaktadır. Dolayısıyla hikâye kişisini de milliyetçilik fikirlerini okuyucuya iletmede bir vasıta olarak kullanmaktadır.

İrtica Haberi hikâyesi “Bir Zabıtın Cep Defterinden” notuyla yayınlanmış ve kaynağını yazarın hatıralarından aldığını düşündüren eserlerdendir. Nitekim Nazım Hikmet Polat kendi yaptığı neşirde dipnotta hikâye kişisi Selanikli Akil’in, Ömer Seyfettin’in yakın arkadaşı Âkil Koyuncu olduğu bilgisini vermektedir. “*Edebiyat tarihine dayalı metin incelemelerinde okura metin okuma esnasında yazarın hayatına ilişkin ipuçları bulması ve metnin merkezine yazarın realitesini oturtması telkin edilir. Dolayısıyla metin okuru kurmaca metin içinde hakikat parçaları aramaya*

başlar.” (Özdemir, 2011, 55) Bu hikâyenin Ömer Seyfettin’in hatıralarıyla olan bağı bu şekilde görülmektedir.⁹

Hikâyede o dönem siyasi olumsuzlukları ve halkın meşrutiyet rejiminden şer’î sisteme geri dönme çabaları anlatılır. Bu çalışmada Milli aidiyet duygusu yönünden ele alınan hikâye kişinin zihninden geçenler, milli aidiyet duygusunun bir felaket zamanında kişiyi nasıl üzdüğünü ve milli duygularını nasıl harekete geçirdiğini göstermektedir:

Birden o kadar derin ve muzlim bir ümitsizlik duydum ki ihtiyarsız: “Eyvah azizim, mahvolduk. Bu sefer mutlaka mahvolduk!” dedim. Kalbimde sarıh bir acı sızlamaya başladı. Artık konuşmıyor, Âkille müdürün konuştuklarını duymuyordum. Gözlerimin önüne dumanlı bir Balkan haritası geliyor. Türkiye’nin parçalandığını, bu müthiş ve namevcut haritanın kırmızı ve âteşin çizgili hudutlarının hafî ve çirkin bir el ile bozulduğunu, değiştirildiğini görüyorum gibi oluyordum. İstirap dakikaları her felâket zamanında olduğu gibi, yine bir azap ifriti uzunluğuyla geçiyor, aklıma iki üç sene evvel okuduğum Roland de Mares’in “Mal Ottoman” makalesi geliyor. Bazen biraz kehanet taslayan ve ekseriya sözleri çıkan bu bedbin, bununla beraber meşhur muharririn bizim için, zavallı Türklerin istikbali için verdiği insafsız ve katı hükümleri der-hâtır ediyordum.¹⁰ (Polat, 2015, 195)

Hikâyeden alıntılanan kısımdan anlaşılacağı üzere o dönemin siyasi olumsuzlukları, hikâye kişinin milleti ve devleti adına bir keder duymasına sebep olmuştur. Milli aidiyet duygusunun baskınlığı sebebiyle de hayalinde Türklerin kaybettiği bir Balkan coğrafyası belirir.

Hürriyet Bayrakları hikâyesi, 10 Temmuz Bayramı üzerinden Osmanlılık düşüncesini eleştiren ve bu çalışmada milli aidiyet duygusu açısından incelenecek bir

⁹İrtica Haberi hikâyesinin başında “1 Nisan 1325, Köprülü” şeklinde bir tarih ve yer bildirimi notu bulunmaktadır. Diğer hikâyelerde görülmeyen bu şekildeki bir bilgilendirme notu, “Bu tarih vakanın yaşandığı tarih mi, yazarın kendi notlarından ilhamla yazılmış bir hikâye mi yoksa hikâyenin yazıldığı tarih mi?” sorularını akla getirmektedir. Kanaatimizce hikâyenin kaynağı yazarın tarih düşerek aldığı notlardandır. (E.G.) Ayrıca, Balkan Harbi Hatıraları’na bakıldığında Ekim 1912’de yazdığı hatıradaki ordunun hazırlıklarından ve “Köprülü”den bahsetmektedir. (Polat, 2016, 1009).

¹⁰İrtica Haberi hikâyesinde, kahvehanede oturup Türkiye’nin parçalanacağını düşünen ve bunu eleştiren hikâye kişisiyle Roland de Mares aynı düşünceye sahiptirler. Bu da Ömer Seyfettin’in “Mal Ottoman” makalesinde yazılanlardan etkilendiğini gösterir. (Özdemir, 2011, 56).

hikâyedir. Fikir yazılarında da görüldüğü üzere Türkçü dünya görüşüne sahip olan Ömer Seyfettin, hikâye başkişisine, mülâzımla aralarındaki Osmanlılık tartışmasında, kendi fikirlerini söyler ve okuyucuya mesaj vererek uyarılarda bulunur.

Hikâyenin girişinde Razlık'a giderken dinlenmek için kaldığı otelde 10 Temmuz kutlamalarını gören ve nümâyişleri işiten hikâye baş kişisinin milli aidiyet duygusunun ona hissettirdikleri hikâyeden alıntılanan şu cümlelerde görülmektedir:

“Afyonu fazla kaçırmış bir derviş gibi dalmış gitmişim. Vatanımın, Türkiye'nin, bu mutlaka öleceğine iman edilen hasta adamın hayatını düşünüyor, yeise pek benzeyen acı bir hisle bütün zihniyetimin büzüldüğünü, işlemez bir hâl geldiğini duyuyordum.” (Polat, 2015, 249)

Hikâye baş kişisi bu kutlamaları görünce kötü hislere kapılarak vatanının elden gitme kaygısına milli aidiyet duygusuna sahip olduğu için kapılır. Hikâye başkişisinin duygu ve düşünceleriyle yaşanan hadiseler bir tezatlık arz etmektedir.

Hikâyenin devamında Razlık'a gitmek için yola çıkan hikâye baş kişisi yolda bir mülâzımla tanışır. Onun da Razlık'a gittiğini öğrenir, beraber yola koyulurlar ve yolda mülâzımla 10 Temmuz Bayramı hakkında konuşmaya başlarlar. Fakat mülâzımdan milli aidiyet duygusuna aykırı cevaplar aldıktan sonra hikâye başkişisinin Osmanlılık hakkında diyecekleri okuyucuya Türklük ile ilgili mesajlar vermektedir.

Mülâzım, Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan bütün kavimlerin Osmanlı milletini teşkil ettiğini düşünmekte ve buna inanmaktadır. Başkişi, ona matematikteki toplama işlemiyle örnek verir. Buna göre aynı türden olanlar toplanabilir, farklı türden olan varlıklar toplanamaz. Örneğin *“on kestane, sekiz kestane, dokuz kestane”* (Polat, 2015, 252) toplandığında yirmi yedi kestane eder. Fakat *“on kestane, sekiz armut, dokuz elma”* toplanamaz. Bu matematiksel olarak mümkün değildir. Tarihleri, gelenekleri, meyilleri, müesseseleri, dilleri, mefkûreleri farklı milletleri toplayıp bir millet yapmak da, buna Osmanlı demek de yanlıştır.

Anlatıcı konumundaki hikâye başkişisi tartışmanın bundan sonrasını okuyucuya şu şekilde özetler:

Mülâzım cigarasını unutmuştu. Yüzüme şaşalamış gibi bakıyor, onun şüphesiz ilk defa işittiği bu kadar basit ve adî bir hakikatten şaşalamasını sersemliğe çevirmek için ben izahımda, daha mufassal ve hararetli, devam ediyordum. Birçok misaller getiriyor, “Osmanlılık” kelimesinin düvelî bir tabirden başka bir şey olmadığını, Rumların, Bulgarların, Sırpların, bütün o eski esirlerimiz olan bugünkü uyanık milletlerin Türklerden intikam almak ve kendi öz kardeşleriyle, Balkan hükümetleriyle birleşmekten daha tabîî, daha makul, daha mantıkî, daha haklı mefkûreleri olmayacağını anlattım. (Polat, 2015, 252)

Fakat mülâzım, kendisine söylenenleri kabul etmek istemez ve uzakta görünen Bulgar köyündeki “kırmızı hürriyet bayraklarını” hikâye başkişisine gösterir. Gördüklerine şaşırarak hikâye başkişisi, mülâzımın Bulgarları övüşü karşısında suskunluğunu bozmaz ve onu dinler. Mülâzımın Bulgarların samimi bir Osmanlı olduğunu görmek için köye gitme isteğini kabul eder ve Razlık’a ulaşmada yollarını uzatacağını göze alarak köye doğru yol alırlar. Fakat yaklaştıkça bayrak sandıkları şeylerin havalandırmak için asılmış kırmızıbiber dizileri olduğunu görürler. Bu manzara karşısında hayal kırıklığına uğrayan mülâzım, tarladaki Bulgar’a selam verir, fakat selamının alınmadığını görünce daha da kötüleşir ve oradan ayrılarak yola koyulurlar.

Görüleceği üzere Ömer Seyfettin, Osmanlılık düşüncesini savunan milli kimliği ve milli aidiyet duygusu olmayan bu mülâzıma ve aynı düşüncelere sahip okuyuculara milliyetçilik dersi vermektedir. Ömer Seyfettin, Osmanlılık düşüncesine sahip Türklerin gaflete düştüklerini düşünür ve bununla ilgili fikirlerini “*Büyük Türklüğü Parçalayanlar Kimlerdir?*” başlıklı yazısında şu sözleriyle ifade eder: “*Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşayan Türkler, bir vakitler “milli gaflet” neticesi olarak “devlet”i “millet” tanıyorlardı. Hâlbuki “devlet” başka “millet” yine başka şeydir.*” (Polat, 2015, 527)

Başkişi ve mülâzımın köye girdikten sonra gördükleri “*kolları sıvalı, pis, sarı esmer, hain ve mavi gözleriyle kızdırılmış vahşi bir hayvan gibi*” onları süzen kadın, etraflarında “*havlayan, sıçrayan, deliren köpeği mahsustan*” (Polat, 2015, 256) çağırmayan ve selamlarını almayan Bulgar köylüsü; mülâzımın samimi birer

Osmanlı olarak nitelendirdiği Bulgarların aslında Türk, İslam ve Osmanlı kimliğinden ne kadar nefret ettiğini göstermektedir. “Hürriyet Bayrakları” sanılan kırmızıbiber dizileri ise mülâzımın göremediği acı hakikati simgelemektedir.

Fon Sadriştayn’ın Oğlu’nda hikâye kişisi Sadrettin’in milli aidiyet duygusunun uykuda olduğu dönemlerde, Türk eşinden ayrılarak Alman hayranlığı neticesinde Alman bir kadınla evlenmesi ve başından geçen olaylar *Milli Kimliğin Kaybedilişi* başlığı altında özetlenmişti. *Fon Sadriştayn’ın Karısı* hikâyesinin devamı olan bu hikâye, Ömer Seyfettin’in Türk kadınlarından özür dilemek üzere yazdığı bir ek yazıdır. (Enginün, 1984, 62)

Hikâyede Sadrettin dışarı çıkmak için hazırlanır. Onun Alman karısı bu hazırlığın sebebini sorar. Sadrettin, Türkler için önemli bir şair olan o kadar ki doğum günü milli bir bayram gibi kutlanan Orhan Bey’in doğduğu gün münasebetiyle milli bir bayram olduğunu karısına söyler. Fakat Türkiye’de yaşayan, yıllardır evli olduğu karısının bundan haberi yoktur. Karısı, Orhan Bey’in kim olduğunu alaycı bir üslupla kocasına sorar ve bu milli bayramın Türkleri ilgilendirdiğinin kendisini ilgilendirmediğini söyler. (Polat, 2015, 687-688)

Sadrettin ve karısı arasında geçen diyalogtan sonra, hikâyenin devamında anlatıcı Sadrettin’in yaşadığı kederi okuyucuya şu şekilde yansıtır: “*Cevap beklemeden odadan çıktı. Fon Sadriştayn gözlerini alçı tavana kaldırdı. Ayaklarının sızıları sanki kalbinde toplandı.*” (Polat, 2015, 688) Sadrettin’in bu üzüntüyü yaşamasının sebebi, milli aidiyet duygusunun uyanmasıdır. Geçmişte milli aidiyet duygusu yoksunluğuyla yaptığı seçimler; bu duygu uyandığında onu acı olaylarla karşılaştırır, milli bir bayram olarak görülen genç şair Orhan’ın doğum günü kutlamalarını Alman karısına anlatması ve ondan aldığı tepkiyle üzülmeye yazanın okuyucuya milliyetçilik düzleminde verdiği bir mesajdır.

Pembe İncili Kaftan hikâyesinde, vaka zamanında Şah İsmail’e gönderilmek için cesur bir elçi aranır. Fakat Şah İsmail, Akkoyunlu Devleti’nin üzerine güçlü bir saltanat kurmuş ve geçtiği yerleri yakıp yıkan bir yapıya sahip hükümdardır. Bu hükümdara gönderilecek elçiyi yapılan istişarelerin sonunda sadrazam ve vezirler bulur. Bulunan kişi, Muhsin Çelebi adında zengin, zamanını okumakla geçiren,

doğruyu söylemekten çekinmeyen, ikbali için el etek öpmeyen bir kişidir. Saraya çağırılan Muhsin Çelebi gayet rahat bir şekilde sadrazamın karşısına geçer ve elçiliği sırasında yapılan tüm hizmeti kendi cebinden ödemek şartıyla bu görevi kabul eder. Şah İsmail'in daha önce hiç görmediği ve hikâyelerde adını duyduğu bir pembe incili kaftanı satın alır ve Şah İsmail'in huzuruna çıkar. Burada da gayet rahat tavırlarıyla Şah İsmail'i kızdıran Muhsin Çelebi, Şah'ın karşısında dururken kendisine *oturmaya* bir yer gösterilmediği için pembe incili kaftanı yere serer ve üzerine oturur. Ve o sırada Muhsin Çelebi, kendi hükümdarının soyunun ne kadar önemli bir soydan geldiğini, onun kadar asil hükümdar olmadığını Şah'a anlatır. Muhsin Çelebi konuşmasını bitirdikten sonra müsaade istemeden kalkar ve yere oturmak için serdiği pembe incili kaftanı da almadan oradan ayrılır. Arkasından Şah'ın savaşçılarından biri gelir ve kaftanını unuttuğunu söyler. Muhsin Çelebi ise *“Hayır, unutmuyorum. Onu size bırakıyorum. Sarayınızda büyük bir padişah elçisini oturtacak seccadeniz, şilteniz yok... Hem bir Türk yere serdiği şeyi bir daha arkasına koymaz... Bunu bilmiyorsunuz.”* (Polat, 2015, 574) cevabını verir.

Pembe İncili Kaftan hikâyesinde İran'a elçi olarak gönderilen Muhsin Çelebi'nin bu görevi kabul etmeden önce sadrazamla aralarında geçen konuşmada; milli aidiyet duygusu ve kimliğe sahip bir insanın nasıl olması gerektiği anlaşılmaktadır. Buna göre milli kimlik ve aidiyete sahip bir insan; devlet kademelerinde liyakatıyla yükselmeli; alçalarak, el etek öperek, riyakarlık göstererek o makamlara gelmemeli, milletin ve devletin menfaatlerini şahsi ikbalinin önünde görmemelidir. Yine milli kimlik ve aidiyete sahip bir amir de yanında çalıştıracığı, maiyetine alacağı insanları, devlet kademelerinde yükselteceği kişileri daima kabiliyetlerine ve liyakatlarına göre seçmeli yani *“emaneti ehline vermeli”*¹¹, kendisine değil; devlet ve millete hizmet edenleri yanına almalı ve devlet kademelerinde onlara iş vermelidir. Ayrıca bu kişiler devlet ve milleti uğruna, devlet ve milletin haysiyeti uğruna maddi manevi her şeyden vazgeçebilmeli, düşman karşısında da canlarını bile hiçe sayarak devletin ve milletin şerefini her şeyden aziz bilmelidirler.

---

¹¹ *“Allah, size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor!”* (Nisa Sûresi, 58. Ayet).

“Milli hikâye” üst notunu taşıyan *Piç* hikâyesi Ömer Seyfettin’in “milli gaflet”te olan Türklere yönelik eleştirilerini içerir. Milli aidiyet duygusunu okuyucuya hikâye kişileri üzerinden vermeye çalışan yazar, hikâyenin adından da anlaşılacağı üzere milli aidiyet duygusuna ve milli kimliğe sahip olmayan kişileri *piç* olarak nitelendirir. Hikâyeden alıntılanan aşağıdaki cümleler okuyucuya bu noktadan bakabilmeleri için fikir vermektedir:

“Otelde, yatağında hep o gece sabaha kadar hemen hiç uyumadım. Hep Ahmet Nihat’ın mektepteki tatsız, biçimsiz hâllerini ve soğuk reveranslarını, garip vaziyetlerini düşünüyor ve sonra İstanbul’da Türklüğünü inkâr eden, Türklükten nefret eden, Türklüğü hakir görüp bütün varlıklarıyla Avrupalılaşımağa çalışan uzun tırnaklı, son moda esvaplı, tek gözlüklü züppeleri hatırlıyor, içimden “Acaba bunların da hepsi piç mi? Hepsinin anneleri Beyoğlu’nda mı gebe kaldı?” diyor; korkunç kâbuslar arasında yırtılmış al ve harap hilâller içinde yükselen tunç ve ateş renginde büyük, siyah ve kanlı haçlar görüyordum.” (Polat, 2015, 247)

Anlatıcı konumundaki hikâye başkışisi, Türk kanı taşıdığı halde milli aidiyetinden uzaklaşan ve Batılılar gibi davranmaya çalışan insanları “piç” olarak nitelendirir. Alıntılanan cümlelerdeki “*al ve harap hilâller*”; milli kimlik ve aidiyetini kaybetmemiş ve perişan haldeki Türklerin; “*yükselen kanlı haçlar*”ı ise milli kimlik ve aidiyetini kaybetmiş Türklerin sembolü olarak kabul etmek mümkündür. Nitekim Ömer Seyfettin *Milli Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset* başlıklı fikir yazısında “*Bir Türk, Türk kardeşlerini terk ederse mutlak Rum ve Ermeni zümrelerine takılacak, onların mefkûrelerine yardım edecektir.*” (Argunşah, 2001, 346) diyerek bu hikâyenin başkışisine de aynı doğrultuda düşüncelerini söyletir ve yazarın sözcüsü konumuna geçer. Hikâyenin okuyucu kitlesine verdiği mesaj; milli aidiyet duygusunu kaybetmiş Türklerin başka milletlerin maşası ve hizmetkârı olacağıdır. Diğer taraftan hikâyede geçen “hilâl” ve “haç” benzetmeleri Batının kültürel zaferi ve Türklerin mağlubiyeti olarak da yorumlanabilir.

2.2. Dini Aidiyet

Kültürün kilit kavramlarından biri “din”dir. “*Bu, kültür taşıyıcısı sosyal birimin kabulleri, mukaddesleri ve dünya görüşünden oluşan inanç yapısıdır.*” (Kösoğlu, 2013, 88) Bireyin hayat karşısındaki çoğu davranışlarını yönlendiren, şekillendiren şey mensup olduğu dinidir. “*İman(din), inancın muhtevası ile ruhun motive edilmesidir.*” (Kösoğlu, 2013, 88) Ruhun ihtiyacı olan dini aidiyet duygusu kişilerin kendini güvende hissetmesini, huzurlu olmasını sağlamaktadır. “*Din, hem bir bireyin benliğinin oluşmasında, iç dünyasında barışık olmasında, hem de bireyin topluma adaptasyonunda, toplumla, sosyal norm, değer ve inançlarla sağlıklı ilişkide bulunmasında yardımcı olur.*” (Türkkan, 2011, 55) Nitekim bu yönde hizmet görür, görev yapar.

Dini aidiyetler, toplumu bir arada tutar ve bütünleşmesini sağlar. İnsanlar değer verdiği şeylerin ortak olması sonucunda birlik ve beraberlik sağlar. Dini aidiyetler de ortak dini duygular sayesinde bireylerin sosyalleşmelerini sağlar ve böylece birlik olma yolunda ilk adım atılır. Nitekim dini aidiyetler bir toplumun millet olabilme çabasına giriştiği andan itibaren faydalandığı bir güçtür

Ömer Seyfettin, hikâyelerinde, bir Türk’te dini aidiyet duygusunun hangi özelliklere sahip olması gerektiğini hikâye kişileri vasıtasıyla okuyuculara iletir. Genellikle bilinçsiz dini aidiyetleri eleştiren Ömer Seyfettin, Türk toplumunun dini hassasiyetlerine eğilir ve millet olabilmenin bilincini okuyucuda uyandırmak ister.

İrtica Haberi hikâyesi yazarın düşüncelerini tüm gerçekliğiyle yansıtan bir hikâye özelliği taşımaktadır. Hikâyenin baş kısmında yer alan “Bir Zabitin Cep Defterinden” notu ve hikâye kişilerinden “Selanikli Âkil” in Nazım Hikmet Polat’ın verdiği bilgiler ışığında en yakın arkadaşlarından Âkil Koyuncu olması bu hikâyede yaşanmış bir olayın kurgulandığı sonucuna varılmaktadır. Hikâyenin genelinde dönemin siyasi olaylarından Meşrutiyet’in ilanı ve kaldırılmasının Osmanlı toplumundaki etkisi sonucunda yaşanan olaylar anlatılmaktadır. Yazarın belki de birebir gözlemlerini anlatan, alıntı yapılacak şu kısımda Osmanlı toplumundaki dini aidiyetlerin şuarsuzluk noktasını eleştirmektedir:

Yavaş yavaş yürüdüm... Aşağıdan tarih-i mukaddesin icat ve izlal edemediği meçhul asırların bilinmez bir gününden beri akan Vardar değirmen setlerine çarparak çağlıyor ve çarpıntısı bu matem! geceyi görünmez ürpermelerle titretiyordu. Artık kışlaya yaklaşmıştım. Çingenerin boş demirci dükkânları tuhaf bir hayat arz ediyordu. Peykelerinin aralarından kuvvetsiz aydınlıklar akıyordu. Evet, Allah'ın bütün peygamberlerine vatan olan, bütün dinlerine cidal sıtması yağdıran bu memleketin, Türkiye'nin çingeneri bile mutaassıptır! Yarın cuma... Hepsi örslerinin üzerine birer mum yakmışlar, pederlerinin ruhunu şad ediyorlar!..
(Polat, 2015, 196)

Hikâyenin bu bölümünde Ömer Seyfettin hikâye kahramanına Türk çingenerin bile dinlerine körü körüne bağlandığını söylettirmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere Ömer Seyfettin Türklerin dinlerine körü körüne, bilinçsiz bir şekilde bağlandığı eleştirisini getirir. Bu da dini aidiyetlerin şuarsuz yaşandığını gösterir.

“Turan Masalları” başlığı altında okuyucuya sunulan *İhtiyarlıkta mı. Gençlikte mi?* hikâyesi tarih bilincini uyandıran mitolojik bazı öğeleri içinde barındıran bir anlatıdır. Ömer Seyfettin'in, dini aidiyet bağları kuvvetli bir Türk beyinin başından geçen olumsuzluklar karşısında dini aidiyet gücünü kullanarak sabretmesi ve sabrının ödülünü almasını hikâyeleştirdiği görülmektedir.

Hikâyede bir Türk beyi olan, dünyanın yarısından fazlasına sahip biri olarak nitelenen Hasan Bey; *“hesap edilemez zenginlikleri için Allah'ına şükreder, fakirlere bakar, aman isteyenlerin imdadına yetişir, hâsılı iyilikten, büyüklükten, kahramanlıktan başka bir şey yapmazdı.”* (Polat, 2015, 259) Bir gece rüyasına giren dervişin “İhtiyarlıkta mı gelsin? Gençlikte mi?” sorusuna anlam veremez. İkinci gece tekrar rüyasına giren derviş yine aynı soruyu sorar. Hasan Bey uyandığı gün kararını vererek dervişe aynı gece *“gençlikte”* diye cevap verir. Fakat Hasan Bey'e bu yaşananlardan sonra otağına her gün kötü haberler gelir, topraklarını kaybeder. Yaşanan olumsuzluklardan sonra verdiği *“Merak etmeyiniz, Allah'tan gelen kazaya rızadan başka çare yoktur.”* (Polat, 2015, 260) cevabı onun dini aidiyetine ne kadar bağlı olduğunu gösteren bir kanıt niteliğindedir.

Başından acı ve olumsuz hadiseler geçen Hasan Bey'in bir sonraki sınavı eşi ve çocuklarını kaybetmesidir. Fakat bunlara da vereceği cevap bellidir: *“Allah'tan gelen kazaya rızadan başka çare yoktur.”* Karşılaşılan bu hadiselerde herhangi bir isyana yönelmemesi ve sabretmesi onun dini aidiyetlerinin diğer aidiyetlerinden daha önde yer aldığını göstermektedir. Çünkü sahip olduğu topluluğu, evini, karısını, çocuklarını kaybetmesine rağmen her seferinde her felakete *“Allah'tan gelen kazaya rıza göstermekten başka çare yoktur”* (Polat, 2015, 260) düşüncesiyle sabrederek yaratana isyan etmeyen Hasan Bey mükâfat olarak kaybettiği her şeye kavuşur. Bu kadar güçlü bir şekilde dini aidiyetlere sahip bir kişinin en büyük kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. Örnek vereceğimiz ayet ise bu düşüncemizi destekler niteliktedir:

“Evet, sabrettiğiniz ve Allah'a karşı gelmekten sakındığınız takdirde; onlar ansızın üzerinize gelseler bile Rabbiniz nişanlı beş bin meikle size yardım eder. Allah, bunu size sırf müjde olsun ve kalpleriniz bununla yatışsın diye yaptı. Yardım ve zafer ancak mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah katındadır.” (Âl-i İmrânSûresi, 125 ve 126. Ayet)

Binecek Şey hikâyesi Derviş Hasan adında bir erenin çölde başından geçen gülünç olayları anlatan, dini aidiyetinde şuarsuzluk ve eksiklik bulunan bir kişinin yaşadıklarını anlatır. Hikâyede anlatılanlara göre maddi hayatı boş vermiş bu kişi aşk uğruna çölde seyahate başlayan yaşlı bir dervıştır. Çölde sıcağın ve açlığın yaşattığı zorluk onun Allah'tan binecek bir şeyler istemesine sebep olmuştur. Fakat bu dualar görüleceği üzere şirke kadar gitmektedir:

“Gökler gözün, kâinat aklın, adem kulağıdır. İşit, hem bil ki bana bir “binecek” göndermezsen buradan bir yere kımıldamayacağım. Gebereceğim. Leşimi kargaların yediğini göreceksin. “Binecek” göndermezsen, Allah'ım, bu yokuşu katiyen çıkmayacağım. Geriye de gitmeyeceğim... Hakkını haykırmış bir asi sükûnuyla, mağrurlanarak, sustu. Yavaş yavaş gözlerini kapadı. Evet, Allah mutlaka bir “binecek” gönderecekti. Bu, eserini seven merhametli Allah'ın en birinci bir vazifesiydi.” (Polat, 2015, 553)

Bu dualardan sonra rüyaya dalar ve uyandığında birinin başında beklediğini görür. Etrafta birçok at ve katır gören Derviş dualarının kabul edildiğini düşünerek

sevinir. Onlardan bir at alıp yola koyulacağı fikrine kapıldığında ise yörükten gelen: “Şuracıkta kısraklarımızdan biri doğurdu. Doğan tay yokuşu çıkamayacak. Biz de pek yorgunuz. Sen uyumuş dinlenmişsin. Gel, sevabına şu tayı kucağına al da yokuşun başına kadar çıkarıver.” (Polat, 2015, 554) teklifini duyduğunda yaşananlar dini aidiyet noktasında Derviş’e olan bakışı netleştirmektedir:

Derviş Hasan gözlerini fal taşı gibi açtı. “Ne?” diye haykırdı. Yörük, “Ağır değil, yeni doğdu, beş altı okka ya gelir, ya gelmez” dedi, “hem yokuşun başına kadar... Haydi, sevabına...”

“Ben sevap falan istemem.”

“Hiyanetlik etme derviş baba, hepimiz Müslüman’ız, yapma, din kardeşlerine acı...”

Hiddetinden boğulacak gibi olan Derviş Hasan geldiği ciheti göstererek, “Ben Kazdağı’na gitmiyorum. Yolum bu taraf...” dedi. Ama Yörük lâf anlayacağına benzemiyordu.

“Zarar yok derviş baba. Sen tayı yokuşun başına kadar çıkar, sonra yine iner, o tarafa gidersin.”

Derviş Hasan hiddetinden sanki deli oldu. Sevaba, Müslüman’a, din kardeşlerine sövmeye başladı. Yörük, arkadaşlarını çağırdı. Bunlar öyle ağız patırtısına pabuç bırakır takımından değildiler. (Polat, 2015, 554)

Derviş Hasan’ın hikâyeden alıntılanan bu bölümdeki davranışlarından onun dini aidiyet noktasında eksik olduğu açıktır. Dualarında bile Allah’a emredici tarzda yaklaşması, neredeyse şantaja varan sözler söylemesi, sabırsız olması, dine ve Müslümanlara küfür etmesi ondaki dini aidiyet şuursuzluğunun yansımasıdır.

Primo Türk Çocuğu hikâyesi kişileri bakımından aidiyet ve kimlik çeşitliliğine sahip bir hikâyedir. Anlatıda dini aidiyet noktasında ele alınacak hikâye kişisi Aşçı Emine Hanım’dır. Hikâyede milli aidiyet ve kimliği oluşmuş olan Primo, Türklerin Bulgarlarla savaşa gireceğini duyar ve sevinçle Aşçı Emine Hanım’a bu haberi verir. Fakat kadının bu habere sevinmediğini gördüğünde kızar ve o kadının

Türklüğünü sorgulamaya başlar. Kadının “*ümme-i Muhammed’e yazık değil mi?*” (Polat, 2015, 399) sözleri onun dini aidiyetlerinin milli aidiyetlerinin önüne geçtiğinin kanıtıdır. Fakat Ömer Seyfettin’e göre milliyet ve din ayrılmaz bir bütündür, Primo’nun Aşçı Emine Hanım’a kızdığı noktada Ömer Seyfettin’in bu düşüncesi hissedilir.

Hikâyenin devamında Primo ile Emine Hanım’ın diyalogu, dini aidiyet noktasında bu hikâye kişisi hakkında bir hükme varılmasına yardımcı olmaktadır:

“İhtiyar kadın başını yukarı kaldırıyordu:

“Ah yavrum, biz gâvurla muharebe edemeyiz.”

Primo hiddetleniyordu: “Niçin edemeyiz? Bizim topumuz, tüfeğimiz yok mu? Bizim askerimiz yok mu?”

“Ne olursa olsun, eğer muharebe olursa yine muhacirlik olur.”

Primo daha ziyade hiddetleniyordu: “Ne biliyorsun canım?”

“Biliyorum. ‘Evveli Şam, ahiri Şam’, bunu büyük ulema efendilerimiz söylemiş...”

“Ne demek, ‘evveli Şam, ahiri Şam’?”

“Yani mutlaka bir gün gâvur gelecek, İstanbul’dan, Anadolu’dan bizi sürececek. Bütün Müslümanlar Şam’a toplanacak.”

“Yuha... Amma batıl fikir ha!..”

“Sus yavrum, öyle söyleme, çarpılırsın...”

“Niçin çarpılırım?”

“Bunu büyük ulema efendilerimiz buyurmuşlar...”

“Onlar ne biliyorlarmış?”

“Onlar her şeyi biliyorlar.”

Primo anlamıyor, fakat daha ziyade sormuyor, içinden “Bu cahil kadın ne bilir?..” diyordu. Akşam oldu. Yemekte babasıyla konuştu. O aşçı kadından daha ümitsizdi. Fakat kendi kalbinde bir aslan yattıyordu. Hiç Türkler beş yüz senelik vatanlarını iki buçuk Bulgar, yahut Yunan askerine bırakırlar mıydı?” (Polat, 2015, 399-400)

Aşçı Emine Hanım’ın aidiyet ve kimlik özellikleri yorumlandığında onun dini aidiyetlerinin milli aidiyetlerinin önünde olduğu düşüncesine ulaşılmaktadır. Böyle bir yapıya sahip olan Emine Hanım, hikâye kişisi Primo tarafından eleştirilmektedir. Çünkü Ömer Seyfettin milli ruhu ön planda tutan bir düşünce yapısına sahiptir. Dini aidiyetleri kuvvetli olan Emine Hanım, alıntıladığımız diyalogun son bölümlerine doğru dini aidiyetinin şuursuz bir şekilde olduğu sonucuna varmamıza neden olur. Bir din adamının her dediğine kayıtsızca bağlanması, onun düşüncelerine katılmayanların çarpılacağına ve günaha gireceğine inanması Aşçı Emine Hanım’daki dini aidiyeti şuursuzlaştırmaktadır.

Başını Vermeyen Şehit hikâyesinde, milli aidiyet ve dini aidiyet duygularının güçlü olduğu görülen Kuru Kadı adındaki hikâye kişinin, savaş meydanındaki askerleri, dini aidiyetinin yansıması olan davranışlarıyla yönlendirir.

Anlatı, okuyucuda tarih bilincini harekete geçirmeyi amaçlar. Kızılelma, Türklerin milli bir ülküyü gerçekleştirmek için uğraş verdiği hareket noktasıdır ve Zigetvar Kalesi bu ülkeye ulaşmada bir engel teşkil etmektedir. Hikâyede Grijgal palangasında yaşanan olaylar anlatılır. “Dini Aidiyet” başlığı altında incelenen Kuru Kadı’nın; dini aidiyet duygusu ön plandadır, Kızılelma’ya ulaşmayı da milli bir amaç olarak görür. Hikâye kişisi, kaleyi işgale girişmeden önce gazileri namaza çağırır. Bu davranışıyla milli bir savaştan önce dini yükümlülüklerini yerine getiren hikâye kişisiyle Ömer Seyfettin’in din ve milliyet ile ilgili fikirleri birbiriyle ilişkilidir: *“Milliyetle dinin farkı yoktur. İki birbirinden ayrılamaz. Milletsiz bir din olmadığı gibi, dinsiz bir millet de olmaz. Türklerin hepsi Müslümandır.” (Argunşah, 2011, 359)*

Ömer Seyfettin, okuyucuya Kuru Kadı vasıtasıyla dini ve milli aidiyet duygularının birlikte olması gerektiği mesajını verir. Hikâyeden alıntılanan kısımda

Kuru Kadı'nın söyledikleri milli aidiyete sahip olduğunu, fakat dini aidiyetlerinin daha güçlü olduğunun göstergesidir:

“Meydan erleri! Ey mertler! Padişahımız Süleyman Gazi aşkına şu sözümü dinleyiniz. Benim muradım sizi gazadan menetmek değildir. Bugün can, baş feda olsun... Bahusus yarın Kurban Bayramı... Fakat bakınız maksadım ne? Bugün Cuma... hem de arefe... Bugün hacılarımız Arafat'ta, diğer müminler camilerde bizim gibi gazilerin nusreti için dua etmekte... Bunda şüphesi olan var mı?”

“Hayır.”

“Hayır, asla.” (Polat, 2015, 595)

Görüldüğü üzere Kuru Kadı'nın askerlere seslenişinde, onu dini aidiyetinin yönlendirdiği hissedilir. Bu seslenişle de askerleri milli bir davaya, fethetme psikolojik olarak hazırlar. Hocaların, müminlerin kendileri için dua ettiği düşüncesine sahip olması onun dini aidiyete sahip bir topluluğun mensubu olduğunu da gösterir.

Perili Köşk, eski bir evkaf memuru olan Hacı Niyazi Bey'in köşkünü esrarengiz olaylar yüzünden çevresinden gelen tüm uyarılara rağmen kiralamaktan vazgeçmeyen Sermet Bey ve ailesinin başından geçen trajikomik olayları anlatır. Hikâyeden görüleceği üzere dini kimliğiyle öne çıkan ve “Hacı” olarak anılan Niyazi Bey, perili olduğuna inanılan kiralık köşküne yerleşmek isteyen kiracılarından köşkten erkenden taşınacağını bildiği için kira bedelini peşin alır. Bu durum ev sahibinin maddi yönden işine yarar ve Sermet Bey'den de aynı şekilde üç yıllık oturma bedelini peşin olarak talep eder. Sermet Bey de çevresindeki söylentilere kulak asmayarak bu teklifi kabul eder. Sermet Bey ve ailesi köşke taşındıktan sonra olaylar başlar. Her gece evin ahalisini korkutacak olan peri ortaya çıkacaktır. Hatta ev halkı Sermet Bey'e köşkten taşınmayı teklif eder fakat bir gece periyi kovalayan Sermet Bey gerçeğe yüzleşir. Peri kılığına girip kiracılarını korkutan kişi ev sahibi Hacı Niyazi Bey'dir.

Bu olay sonunda ev halkından Büyük Hanım'ın “*Niçin Ümmet-i Muhammet'i korkutup deli ediyorsun a efendi?*” (Polat, 2015, 967) sorusuna utancından cevap

veremeyen Hacı Niyazi Bey'in neden böyle bir yola kalktığı açıktır. Onun tek amacı maddi getiriler elde etmek içindir. Görüleceği üzere bu hikâye kişisi dini aidiyetlerine bilinçli bir şekilde bağlı değildir. Dini aidiyetlerine aykırı olan bu davranış Ömer Seyfettin tarafından cezalandırılmış ve bu hikâye kişisi gülünç duruma düşürülmüştür.

2.3. Mesleki Aidiyet

Diyet hikâyesi, anlatıcının Koca Ali adındaki bir demirciyi betimlemesiyle başlar. Koca Ali, mesleğine vakıf, onuruna düşkün bir insandır. Mükemmel bir mümin olan Koca Ali'nin mesleki aidiyeti diğer aidiyetlerinin önündedir. Anlatıcı bunu şu şekilde okuyucuya aktarır:

“Nihayet Erzurum’da ihtiyar bir demircinin yanına girdi. Otuz yaşına kadar Anadolu’da uğramadığı şehir kalmadı. Kimseye boyun eğmedi. Minnettar kalmadı. Ekmeğini taştan çıkardı. Alnının teriyle kazandı. Çok çalıştı. Emsalsiz işler meydana getirdi. Pek az kazanca kanaat etti. İçinde “mukaddes ateş”ten bir şule bulunan her mucit gibi para için değil, sanatı, sanatının zevki için çalışıyordu. “Çeliğe çifte su vermek” onun aşkıydı. Gönüllü gibi muharebelere gittiği zamanlar yeniçerilerin, sipahilerin, sekbanların içinde “Ali Usta işi”nin methini işittikçe tadı dille anlatılmaz manevî bir zevk duyardı. Ölünceye kadar böyle hiç durmadan çalışırsa daha birkaç bin gaziye kırılmaz kılıçlar, kalkanlar parçalayan çelik yatağanlar, zırhları kesen ağır saldırmalar yapacaktı. Bunu düşündükçe gülümser, tatlı tatlı yüreği çarpar, ruhundan kopan bir hamleyle örsünün üzerinde milyonlarca kıvılcımlar tutuştururdu.” (Polat, 2015, 652)

Bu hikâyede Koca Ali dini yükümlülüklerini yerine getiren, kendi halinde yaşayan, onuruna çok önem veren ve işini hakkıyla yerine getiren bir kılıç ustasıdır. Bu davranışlarıyla ve hikâyeden alıntılanan kısımdan hareketle onun mesleki aidiyet duygusunun diğer aidiyet duygularından ön planda olduğu sonucuna varılmaktadır. Çünkü mesleğine, onur duygusuyla yaklaşmakta ve onuru için mesleğini idame etmede en önemli uzvu olan kolunu bile gözünü kırpmadan kesecek cesarete sahiptir.

2.4. Cinsel Aidiyet

Cinsel aidiyet, bireyin ait olduğu cinsel duyguların tümünü ifade eder.

Eleğim Sağma, yazarın cinsel aidiyet duygusu yoksunluğunu nedenleri ile işlediğı ve sonucunda bir cinsel kimlik bunalımını doğuran olayları anlattığı kısa hikâyedir. Hikâyenin ilk cümlesinde “Küçük Ayşe” olarak adlandırılan hikâye kahramanının kimliğinin farkına bir ayna karşısında varışı yazar tarafından okuyuculara şu şekilde aktarılmaktadır: “*Ne güzelim ben, ayol... diye güldü... Mavi aba terliklerinden boynunun görebildiğı yerlerine kadar bütün vücudunu dikkatle süzdü. Gözlerini tekrar aynaya attı. Döndü. Saçlarını elleriyle dalgalandırdı.*” (Polat, 2015, 479) Hikâyenin devamında Ayşe'nin, erkek yaşlılarını alt etmesi, çevresindekilerin onu “Pehlivan Ayşe” olarak adlandırmaları kimlik ve aidiyet noktasında onu etkilemiş ve kendini erkek gibi hissetmesine sebep olmuştur. Köyün imamıyla karşılaştıklarında, imamın “*Kız Ayşe, anana söyle, seni örtüye soksun. Artık senin açık dolaşman caiz değil.*” (Polat,2015,479)demesi Ayşe'yi cinsel kimlik bunalımına sokan ilk kıvılcım olur. Ayşe, köy imamı Kurt Hoca'nın bu sözlerini hatırlayınca onun zihninden geçenleri hâkim anlatıcı okuyucuya şöyle aktarır:

“Ah erkek olsaydım...” dedi. Ah erkek olsaydı... Hemen alevlenen masum bir çocuk hayalinin mantıksız garabetleriyle düşünmeye başladı. Neler yapmayacaktı? Bir kere yalnız Bozkaya'nın değil, hatta bütün kazanın birinci pehlivanı olacaktı. Sonra... Meşhur bir efe... Ve mutlaka Zaimoğulları'nın küçük kızını alacaktı. Muharebelere girecek, göğsü nişanlarla dolacak, dağları aşacak, cesur köy delikanlılarının yaptıkları gibi haftalarca ayı avlarında dolaşacaktı. (Polat, 2015, 480)

Hikâyenin kahramanı Küçük Ayşe, artık cinsel kimliğini kabullenememe durumu içindedir. Bu duyguyla birlikte hayaller âlemine dalarak erkek oluşunu hayal eder. Hikâyede de görüldüğü üzere Türk toplumunda kadın, hayalini kurduğu çoğu sosyal aktiviteyi gerçekleştiremez. Kültürün alt kolları olan örf, adet ve inançlar kadınların sosyal alanını kısıtlar. Küçük Ayşe'nin cinsel aidiyet duygusu yoksunluğunun sebebi ise özgürlüğünü yitirme korkusudur. Çünkü Türk toplumunda o dönemlerde belli bir olgunluğa erişen kızlar artık dini inanç ve toplum baskısından

dolayı örtünme gerekliliği, sosyal ortamlardan uzaklaşma durumu gibi özgürlük kısıtlamalarıyla karşı karşıya kalır. Hikâye kişisi de tüm bunlarla karşılaşacağı hissine kapılır ve cinsel aidiyet duygusu yoksunluğuyla ve erkek olma hayaliyle düşünelere dalar. Eleğim Sağma altından geçerek erkek olduğu rüyasını görür. Ayşe'nin erkek olma arzusunun temelinde bireysel özgürlüklerini kaybetme korkusu vardır. Ona göre erkek çocuklar bu özgürlüğu rahatça yaşamaktadırlar.

3. ÖMER SEYFETTİN'İN ESERLERİNDE KİMLİK

3.1. Millî Kimlik

Ulus kavramı, siyasal ve toplumsal çatışmaların olduğu dönemlerde ortaya çıkmıştır. Millet anlamına gelen bu kavram; *“Belli bir sınır içinde yaşayan ve halk kültürüyle seçkin kültürünü yaratan insanların oluşturduğu siyasi toplum”*dur. (TDK Türkçe Sözlük, 2005) İmparatorlukların parçalandığı, topraklarının belli sınırlarla çizildiği devletler, ulus-devlet yapılanmasına girişmiştir. Bu yapılanma meşakkatli bir süreci beraberinde getirmekte ve bir kimlik arayışına sebebiyet vermektedir. *“Her birey, doğumundan itibaren kendini tanımaya başladığı sürece kadar ana dili, din, gelenekler, ekonomik durum, coğrafi bölge/ vatan, ırk vb. özelliklerin içerisinde.”* (Kanter, 2014, 75) Bu özellikler kişinin kendi kimliğini inşa etmede arka planda önemli rol oynar.

Milliyetçilik fırtınasının koptuğu dönemde parçalanan imparatorluklarda bağımsızlık mücadelesi veren milletler, bir ulus inşa etme amacıyla milli kimlik oluşturmaya çalışmışlardır. Toplum; *“ortak bir kültürü paylaşan ve ortak bir şekilde kullanılan toprak parçasında yerleşik olarak yaşayan, özgünleşmiş insanlardan oluşan grup”* anlamına gelir. (Marshall, 1999, 732) Milli kelimesi ise *“Milletle ilgili, millete özgü”* (TDK Türkçe Sözlük, 2005) anlamlarına gelmektedir. Görüleceği üzere ortak bir kültürü paylaşan toplum, aslında millete özgü olan kültürü paylaşmaktadır. Milleti bir araya getiren özellikler de milli olmak zorundadır. *“Her kültürün diğerlerinden farklı görünmesi gereklidir.”* (Kösoğlu, 2013, 25) Bu farklılık da milletleri oluşturan, kategorilendiren milli kimlikle sağlanmaktadır.

Milli kimliğin inşa edilmesinde edebiyat önemli bir yere sahiptir. Bu inşa sürecinde ise planlanıp hazırlanmış ve toplumu etkileyeceğine inanılmış milli bir dile ihtiyaç vardır. *“Bana mükemmel bir lisan ver, sana büyük bir millet teşkil edeyim.”* (Kanter, 2014, 83) sözü aslında milli dilin gücünü açıkça göstermektedir.

Türk edebiyatına bakıldığında, özellikle Milli Edebiyat dönemi sanatçıları milli bir kimlik inşa etme amacındadır. Onlar; şiirleriyle, hikâyeleriyle, fikir yazılarıyla, vb. eserleriyle milli bir bilinç uyandırarak milli kimlik inşa etmeye çalışırlar.

Milli bilincin uyandırılmasında milli bir dilin gerekliliğine dikkat çeken Ömer Seyfettin, dilin gücünü kullanarak Türk toplumunun milli kimlik inşasını gerçekleştirmek ister. “*Milli olana düşünsel yaklaşan Ömer Seyfettin, var oluş serüvenimizin değerler dizgesini söze dönüştüren metinler kurgularken duygusal, etik, sosyal görünümünü sunar.*” (Eliuz, 2012, 331) Özellikle hikâyelerinde milli kimliği oluşmuş Türklerin olması gerektiği düşüncesine sahip olan Ömer Seyfettin, milli kimliği oluşmayan Türkleri de ağır eleştirilerine maruz bırakır.

Ashab-ı Kehfimiz hikâyesi, “Bir Ermeni Gencinin Hatıraları” notuyla okuyucuya sunulur. Milli kimlik öğelerini içinde barındıran bu hikâye, Türklerin milli kimliklerine olan bilinçsizliklerini ağır bir şekilde eleştirir.

Ermeni Hayıkyan’ın hatıralarını içeren bu anlatıda görüleceği üzere “*Türkleri bir asır içinde Ermenileştirerek eski Ermeni İmparatorluğu’nun temelini atmak*” (Polat, 2015, 303) fikrine sahip olan hikâye kişisi, yavaş yavaş bu fikrinden vazgeçerek Osmanlılık düşüncesini benimser. Fakat hikâyeden anlaşılacağı üzere Türklerin samimi duygularla bağlı oldukları Osmanlılık fikri azınlıklar tarafından işlerine geldiği gibi kullanılmaktadır.

Ömer Seyfettin Türklerin Osmanlılık düşüncesine bakışını Ermeni gencin ağzından şu şekilde okuyucuya aktarır:

“Osmanlılık uğruna kendi milliyetlerinden vazgeçiyorlar. Mektepte okudukları kitaplarda, tarihlerinde, gazetelerinde hatta bir tek “Türk” kelimesini ağızlarından kaçırmıyorlar. Âdeta Osmanlılık onlara mantık, münakaşa kabul etmez bir din olmuş” (Polat, 2015, 303)

Alıntıda görüleceği üzere Ömer Seyfettin okuyucuya önemli bir mesaj vermektedir. Osmanlılığa körü körüne bağlı olan Türkler, özellikle tarih sahnesinde en çok sorun yaşanan Ermeni milliyetine sahip bir kişi tarafından eleştirilmektedir. Ömer Seyfettin tarafından bu mesajın Ermeni kimliğine sahip bir kişi tarafından okuyucuya verilmesinin sebebi ise okuyucuya fikirlerini daha etkili şekilde iletme isteğindedir.

Hikâyenin devamında Osmanlılık fikrini savunan Türk ve yabancı kişiler bir cemiyet kurar. Bu cemiyetin adı ise “Osmanlı Kaynaşma Kulübü”dür. Bu cemiyetin dönemin hükümetine verdiği beyannameden bir kaç şunlardır:

- *Osmanlı namı altında toplanan milliyetlere umumî, müşterek bir terbiye verilecek, Türklük gibi sair unsur ve milliyet hisleri yavaş yavaş iptal olunacak.*
- *Mekteplerde Osmanlılık haricinde hiçbir kavmiyete, milliyete kıymet verilmeyecek. Osmanlı memleketi çocukları kendi eski milliyetlerini, kavmiyetlerinin tarihlerini, edebiyatlarını öğrenmeyecekler.*
- *Kulübümüz gayesine vusul için gazeteler ve risaleler çıkaracak, konferanslar verecek. Halk arasındaki mütekabil dinî taassupların, milli iştiyakların söndürülmesine çalışılacak. (Polat, 2015, 313-314)*

Hikâyede yer alan milli kimliğe, milli bilince ters düşen bu beyannamenin, Türklerin de üye olduğu bir cemiyet tarafından çıkarılmış olması, okuyucuda milli bir bilinç uyandırma ve bu bilinci harekete geçirme amacıyla okuyucuya sunulmuştur. Çünkü Türk milletinden olan bir kişinin bu beyannameyi kabul etmesi doğru olmamakla birlikte kabul edilebilir bir durum da değildir.

Hayıkyan, 1913 tarihli hatırasında Kaynaşma Kulübü’ne gitmeye devam ettiğini ve arkadaşlarının dalgın bir şekilde etrafında devam eden savaştan habersiz toplantı yaptıklarını anlatır. Eserullah Natık’ın gazeteleri okumadığından bahseden Hayıkyan; onun Balkanlardaki milletlerin Türklere yaptıklarından haberi olmadığını, ezeli bir uykuda olduğunu anlatır. (Polat, 2015, 327)

Ömer Seyfettin bu hikâyede, Türklere yapılan zulümler sonrasında hala Osmanlılık fikrini benimseyen ve savunan, Türklüğü kabul etmeyen kişilere ağır eleştirilerde bulunmuştur. Osmanlılık düşüncesini savunanları ezeli bir uykuda uyuyanlara benzetir. Bu, Kur’an’daki Kehf sûresini hatırlatmaktadır.

Bu uzun hikâyenin “Dibâce”sinde yazılanlar aslında hikâyenin ana fikrini vermektedir. Osmanlılığın gereksiz bir fikir olduğunu anlatan yazar, “*Türk köylüsü “Dili dilime uyan, dini dinime uyan...” diye milliyetin hududunu pek güzel anlarken münevver efendiler son inkılâp esnasında ne dile, ne dine ehemmiyet veriyorlardı.*

Nihayet, işte zaman onlara yaman bir ders verdi. On sene içinde her biri bir asra sığmayacak vakalar başımızdan geçti. Artık umumiyetle milliyetin kıymeti bilindi.” (Polat, 2015, 298) Yazar, milli kimliğin sınırlarını dili Türkçe, dini İslam olmak şartıyla çizmektedir. Burada milli kimliğin de ehemmiyetini göstermektedir.

Bomba, Ömer Seyfettin’in Balkanlar’da yaşadığı süre içerisinde gözlemlediği olayları okuyucuda milli bir bilinç uyandırmak için kurguladığı hikâyelerden biridir. Eski komitacılarından Boris, güzel Magda ile evlendikten sonra Balkan coğrafyasındaki siyasi karışıklıklardan ve zulümlerden kaçmak için evini satar ve Amerika’ya göç etmeye karar verir. Boris, yola çıkmalarından bir gece önce Bulgar komitacılar tarafından evinden alınıp götürülür. Bir süre sonra Magda’nın yanına gelen komitacılar genç kadına cinsel tacizde bulunurlar. Yaptıkları bu eziyetleri kabul etmemesi durumunda kocası Boris’i öldürecekleri tehdidinde bulunan Bulgar komitacılar, Amerika’ya gitmek için sattıkları evin parasını Magda’dan alarak ona “siyah beze sarılı şeyi” (Polat, 2015, 217) bomba diye bırakırlar. Fakat bıraktıkları şey Magda’nın kocası Boris’in başıdır.

Bu hikâyede “*Bulgar komitacılarının kendi ırkdaşlarına karşı bile ne kadar zalim olabildikleri*” (Enginün, 1984, 51) anlatılmaktadır. Bu hikâye, Balkan komitacıların kendi millettaşlarına yaptığı zulümler gösterilmektedir. Okuyuculara ise bu komitacıların Türklere neler yapabilecekleri hususunda fikir vermektedir. Ömer Seyfettin, bu fikri okuyucuya vererek onlarda milli kimliği harekete geçirici bir etki yaratmak amacındadır.

“Milli Aidiyet” ve “Milli Kimliğin Kaybedilişi” başlıkları altında ele alınan *Piç* hikâyesi, hikâye başkışisinin söyledikleri ve davranışlarından, okuyucuya verdiği mesajlardan dolayı “milli kimlik” başlığı altında da incelenecektir. Hikâye kişisi Ahmet Nihat’ın milli kimliğini farklı bir milliyete büründürerek değiştirmesi hikâye anlatıcısı da olan hikâye başkışisinin milli kimliğini ön plana çıkarmıştır. Ömer Seyfettin’in de bu hikâyeye *Piç* adını vermesindeki amaç, Ahmet Nihat gibi kişileri milli kimliklerini benimsemedikleri sebebiyle “piç” olarak değerlendirmesi ve eleştirmesidir.

Hikâyeden yapılan aşağıdaki alıntı, milli kimlik çizgisinde incelemeye değer görülen kısım, yazarın Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklara olan hassasiyetini göstermektedir:

Ah Mısır... Bazı Türkler oraya eğlenmeğe, hava tebdiline giderler! Bilmem o hayata, o manzaraya nasıl tahammül ederler? Ciğerlerine milyonlarca verem mikrobu saldırmış meyus ve halsiz yatan bir hastanın başucunda hiç eğlenilir, hiçbir yaralının akmış ve daha kurumamış kan selleri üzerinde badeler içilir, keyifler çatılır, naralar atılır mı? Ben, ben mümkün değil bir hafta oturamam. Geniş ve otomobil dolu caddeler, heykelli meydanlar, içine girilmez bir kuvvet ve bir para kalesi gibi yükselen büyük bankalar, büyük tiyatrolar, peri saraylarını andıran süslü ve billurlu gazinolar... Hep, hep bu yabancı müesseseler bende ağır bir kâbus husule getirir. Gözle görülen her şeyin yabancı olduğunu, yabancılara ait bulunduğunu düşünmek sinirlerime dokunur. Sokakları dolduran sayılmaz şapkaların zalim ve kurnaz, gaddar ve namussuz gölgelerinde sararmış solmuş gibi boyunları eğri, zayıf, mahzun mahzun dolaşan sarıklı yerlilere, bu zavallı Arap kardeşlerime kalbimde derin bir sızı duymadan bakamam. Necip Araplık, yükselmek isteyen Türklüğün o kuvvetli ve mukaddes kanadı, orada, kendi vatanında esirden başka bir şey değildir. Türklerin çekilmesiyle beraber hain ve zehirli bir çekirge bulutu gibi oraya üşüşen Avrupalılar bu zavallı İslâm memleketinin bütün hayat damarlarını ellerine geçirmişler, doymak bilmez kudurmuş bir açıklkla, azgın bir hursla din kardeşlerimizin kanlarını emip dururlar... Bütün servet, bütün kuvvet, bütün saadet onlarındır... Ben Mısır'da çok sıkılır, kendimi âdeta bir zindanda sanırım. (Polat, 2015, 237)

Türk kimliğinin asimile oluşu ve Türklerin askeri yenilgilere uğrayarak terk etmek zorunda kaldığı coğrafyalardaki Müslümanların emperyalizmin pençesine düşüşünü anlatıcı, okuyucuda milli kimliği harekete geçirmeyi amaçlayan bir üslupla ifade etmektedir. Böyle siyasi ve toplumsal çöküntü içindeki bir ortamda bulunmak, hikâyeye anlatıcısını milli kimliğe sahip olduğu için rahatsız etmektedir.

Hikâyede başkişisinin Bingazi'deki savaşa katılmak için birlikte yola çıktığı arkadaşının Kahire'de hastalanmasından sonra karşılaştığı durumlara verdiği tepkiler hikâyeden alıntılanan aşağıdaki cümlelerde okuyucuya milli kimliğe sahip bir kişinin düşünüş tarzını göstermektedir:

Bingazi'deki muharebeye karışmak için beraber yola çıktığım arkadaş Kahire'de hastalanmıştı. Doktor on gün istirahat lâzım geldiğini söyledi. Onu beklemeye mecburdum. Hem Türk düşmanlarının, yani Avrupalıların hâkim bulunduğu bir yerde zaten yakalanmak için aranan bir Türkü, bir kan kardeşimi yalnız bırakabilir miydim? Bu on gün bana on senelik bir kürek cezası gibi geldi. Yatakta duramazdım. Gündüz garsona gazeteleri aldırır, okur, bir koltuğa uzanarak saatlerce adı dünya yüzünden kaldırılmaya çalışılan Türklüğün talihini düşünür ve terlerdim. İşte Asya'daki Türk hükümetlerini bitiren Avrupalılar onların din ve şan kardeşlerine, Araplara da saldırmağa başlamışlardı. Bütün Turan, bütün Hindistan esirdi. İngiltere kralı yeniden, Hindistan'daki eski Türk imparatorluğunun tahtına oturmak için Mısır müstemlekesinden geçerken şimdi cihan politikasında bir gölge hâlinde kalan büyük hakanın oğlunu ayağına getiriyordu. Türklerle beraber Araplar da eziliyor; Sudan, Fas, Cezayir, Tunus ve nihayet Trablus ve Bingazi de alınıyordu. (Polat, 2015, 238)

Alıntılanan kısımdan da anlaşılacağı üzere, milli kimliğinin yönlendirmesiyle savaşa katılmak için yola çıkan hikâye kişisi, Türklüğün içinde bulunduğu durumdan endişe duymaktadır. Anlatıcı hikâye kişisinin özellikle Türkler ve din kardeşi olan Arapların (ve diğer Müslüman milletlerin) Avrupalılar tarafından ezildiğini, yok edilmeye çalışıldığını ifade eden cümleleri; Ömer Seyfettin'in çoğu fikir yazısında ele aldığı milliyet ve dinin ayrılmaz olduğu düşüncesiyle aynı doğrultudadır.

Milli kimlik ve milli aidiyet duygusu uykuda olan veya bunlardan mahrum olan kişileri eleştiren Ömer Seyfettin, Avrupalılar tarafından işgale uğrayan Şark için savaşmayan ve tepkisiz kalan Şark milletleri için hikâyeden alıntılanan şu şiiri hikâyeye kişisine söyler:

Her zulmü, kahrı boğmaya bir parça kan yeter,

Ey şark! Uyan yeter, yeter ey Şark! Uyan yeter... (Polat, 2015, 239)

Yazarın hikâyesinde kullandığı bu mısralar Ali Canip Yöntem'in "Şarkın Ufukları" şiirinden iktibastır.

Tahir Alangu'nun da eserinde bahsettiği gibi Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem'in yakın arkadaşıdır ve her ikisi de Türk milliyetçisidir. Bu husustaki düşüncelerini mektupları vasıtasıyla birbirleriyle paylaşmaktadırlar.¹² Ayrıca Ömer Seyfettin'in "*Ali Canip Bey ve Sanatı*" başlıklı yazısında onun hakkında söyledikleri ortak bir milliyetçilik fikrinde buluştuklarını göstermektedir: "*İşte bu konuşulan saf, sade, terkipsiz ve tabii Türkçe ile, yeni lisanla ilk defa bize güzel şiirler yazan Ali Canip Bey'dir. Ali Canip Bey milli edebiyat mevzularını, memleketimizde, yaşadığımız muhitin içinde bulmuş ve konuştuğumuz saf ve tabii Türkçe ile terennüm etmiştir.*" (Argunşah, 2001, 289) Hikâye kişinin, milli duyguları harekete geçirmeyi amaçlayan bir şairin şiirini okuması ve bu şiiri insanları uyarmak için kendi eserinde kullanması; hikâye kişinin de milli bir kimliğe sahip olarak kurgulandığının göstergesidir. Ayrıca Ömer Seyfettin de milli duyguları harekete geçiren, Ali Canip'in şiirini hatırlatan şiirler yazmış ve Türk milletine uyarılarda bulunmuştur:

"Artık uyan, keyf zamanı değildir

İçtiklerin bâde değil, hep zehir,

Kuvvetlenip garbı korkut ve sindir,

Galip gel de, sonra "Türküm" de, övün..."¹³ (Argunşah, 2000, 91)

Ömer Seyfettin'in "Yirmi Beş Sene Sonra" notuyla başlayan *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* adlı hikâyesi, *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinin devamıdır. *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinde milli kimlik ve milli aidiyet yoksunluğu yaşayan Alman hayranı Sadrettin'in bir Türk olan karısını beğenmeyerek Almanya'ya gidişi ve orada Alman Linda'yla evlenmesi anlatılır.

¹² Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem milliyetçilikle ilgili konularda mektuplaşmışlardır. Ömer Seyfettin, Temmuz 1914 tarihli mektubunda Canip'e Türkçülük hareketinin yavaşladığı konusunda yakınmaktadır: "*Gençler hoppa... fiksiz... saçma. Türkçülük hareketi de yavaşladı. İşin dış yüzüne aldanmamalı... İç yüzü iyi olmaktan çok uzak... Vaktiyle altı bin nüsha satılan Türk Yurdu, Türklerin yegâne milliyetperver mecmuası altı yüz tane satılmıyor.*" (Polat, 2016, 1003).

¹³ Bu şiir, Enginün ve Kerman tarafından hazırlanan "Yeni Türk Edebiyatı Metinleri - 1 Şiir" adlı antolojide de yer almaktadır. (Enginün-Kerman, 2011, 341).

Hikâyenin başında ihtiyar bir adam olarak anlatılan Fon Sadriştayn; bir haftadır dışarı çıkmayan, bir bakıma kendi evinde esir hayatı yaşayan, yalnızlık psikolojisine bürünmüş bir kişi olarak okuyucunun karşısına çıkar. Bu psikolojiye kapılmasının sebebi ailesindeki milli kimlik ve milli aidiyet duygusu yoksunluğudur. Hikâyede Sadrettin’in oğlu, hiçbir mefkûreye sahip olmayan, milli kimlik ve milli aidiyet duygusuna sahip olmayan, annesini ve babasını maddi çıkarları için sömüren, babasının biriktirdiği parayı çalarak Amerika’ya kaçan kişiliksiz bir insan olarak tanıtılır. Sadrettin, bunu fark ettikten sonra, genç şair Orhan gibi milli kimlik ve aidiyet duygusuna sahip gençlere özenmeye başlar. Bundan sonra milli kimlik ve aidiyet duygusu uyanmaya başlar:

“Şüphesiz Orhan gibi dâhiler milyarda bir doğardı. Kim bilir, bu yaratıcı ruhu ona veren annesi ne ulvî, ne mükemmel bir kadındı! Fakat kendi karısı da fena mıydı? Fedakârdı. Namusluydu. Muktesitti. Çalışkandı. Ciddîydi. Hâlbuki oğlu, hodgâm, azimsiz, müsrif, tembel, karaktersiz bir serseriydi. Daha küçükken riyakârlığa başlamıştı. Annesine “Ben Alman’ım! Türk eşektir.”, kendisine “Ben Türk’üm! Almanlığı kabul etmem.” diyerek ikisinin arasında gizli gizli buz dağları yükseltir; sonra yalanla, düzenle her birisinin muhabbetini ayrı ayrı çalar, çaldığı iki muhabbeti sahiplerine karşı birer şantaj aleti yapardı. Fon Sadriştayn, tamamıyla tepesi dökülmüş başını ellerine aldı.” (Polat, 2015, 693)

Hikâyenin devamında Orhan’ın evine gidip böyle bir evladı yetiştiren anneyi tebrik etmek isteyen Sadrettin geçmişte yaptığı hatalı tercihlerin sonucunu görür ve bu sonuç bir ders gibi anlatıcı tarafından okuyucuya yansıtılır.

“Birden gözlerine inanamadı. Dikkatle baktı. Taş kesildi. Nefesi tutuldu. Etrafı karardı. Düşecekti.

“!”

“Değil mi? Sadrettin Bey?”

“Tanıdınız.”

“Evet, buyurun oturunuz.”

Fon Sadriştayn düşmemek için arkasına dayandı. Başını yere eğdi. Elleriyle yüzünü kapadı. “Beni affediniz, beni affediniz!” diyebildi. Orhan’ın annesi, gayet yüksek bir âlemden günahkârlara seslenen şefkatli bir melâike gibi sordu.

“Zaman her elemi siler, Sadrettin Bey, sıkılmayınız, size artık bir dargınlığım kalmadı ki, affedeyim. Yirmi beş sene... Fakat, haydi beni boşadınız, Almanya’da sevdiğiniz bir kadını üzerime aldınız, neyse... Fakat niçin iftira ettiniz? Biliyordunuz ki ben gayet afifim. Niçin o iftirayı geveze bir romancıya anlatıp yazdırdınız. İşte bu yara hâlâ içimde sızlıyor.”

“Ben... söyle... medim!”

“O hâlde, onun o kadar mübalâğaları yetmiyormuş gibi, keyfi için bana attığı iftiraya niçin ‘yalan’ demediniz?” (Polat, 2015, 698)

Fon Sadriştayn eski karısıyla olan konuşmasından sonra heyecandan nefes alamaz hale gelir ve başka bir şey söyleyemeden evi terk eder. Zamanında aşığı olduğu, inkâr ettiği bu evden kovulan bir insan gibi oradan hızla uzaklaşır. (Polat, 2015, 698)

Alıntılanan kısımdan ve özetten anlaşılacağı üzere Sadrettin, geçmişte Türk karısından vazgeçip Alman bir kadınla yaptığı evliliğin hayatında nasıl bir hata olduğunu, bu hatanın milli kimlik ve milli aidiyet duygusundan yoksun bir aileyi yarattığını görmektedir. Yaşanılan bu trajik durum okuyucuya bir mesaj niteliğindedir.

Milli kimlik ve milli aidiyet duygusu sahibi bireylerin yetişmesi için Türk annenin gerekliliğine hikâyelerinde dikkat çeken Ömer Seyfettin, *Bir Teklif* başlıklı yazısında şunları demektedir: “*Bir memleketin terakkisi mademki kadınların tekâmül ve terbiye-i fikriyelerine ve vatanın efradını teşkil edecek olan evlâtlarına ilk ders-i terbiyeyi, vazife-i vataniyesini öğretebilecek bir kabiliyet-i talime muktedir olabileceklerine mütevakkıf olduğu bugün herkesçe teslim olunan bir hakikat oluyor; o hâlde bunun husulü dahi hiç şüphesiz ancak kadınların ciddî ve esaslı bir talim ve terbiye görmeleriyle kabil olabiliyor.*” (Argunşah, 2001, 127) Ömer Seyfettin’in

okuyucuya verdiği mesaj şudur: Çocukların milli aidiyet ve kimlikten mahrum olmaması için kesinlikle Türk kadın ile evlenilmelidir. Bireyde milli aidiyet duygusu ve milli kimliğin oluşabilmesi için Türk anne ve babadan o eğitim ve terbiye alınmalıdır. Ne olursa olsun yabancı kültürlerle, aidiyetlere, kimliklere sahip kişilerle evlenilmemelidir. Ne kadar çok olumsuz özelliğe sahip olursa olsun bir Türk'ün evleneceği kadın, mükemmel özelliklere sahip yabancı bir kadından daha iyidir.

Beyaz Lâle, “Vatanî Hikâye” notuyla yazılmıştır. Bu hikâye, Ömer Seyfettin'in milliyetçilik düzleminde yazdığı, hem Türklerin milliyetçiliğe olan yaklaşımına bir eleştiri olarak, hem de okuyucularda milli kimliği harekete geçirmesi bakımından en güçlü hikâyelerinden biridir. Bu derecede güçlü ve etkili Balkan hikâyeleri yazmasının en büyük sebeplerinden biri de kurgulananların neredeyse olduğu gibi yaşandığı coğrafyalarda bulunmasıdır.

Türk askerlerinin yenilgileri sonucunda Serez'in Bulgar komitacılar tarafından bir takım vahşiliklerle, Türklere yapılan eziyetlerle yağmalanmasını anlatan bu hikâye, her okuyucuda ister istemez bir Bulgar antipatisi ortaya çıkarır. Hikâyenin bazı kısımlarından yapılan aşağıdaki alıntılardan çıkarılan sonuçlara göre Bulgarlara karşı oluşan antipatinin Türk milli kimliğini uyandırdığı kanaatine varılması sebebiyle bu hikâye milli kimlik başlığında incelenecektir. Hikâye kısaca özetlenecek olursa; eser, Balkanlarda yenilgiye uğrayan Türk askerlerinin Serez'den geçtikten sonra Bulgar komitacıların Türk mahallelerini ele geçirmesi, sekiz yaşından küçük çocukları Hristiyan yapıp Bulgaristan'a göndermesi, doğurganlığı devam eden kadınların işkencelerle katledilmesi, yaşlıların da vaftiz edildikten sonra katledilmesini anlatan ve bu yaşanan olayların başında Binbaşı Radko'nun tetikleyici konumda olduğunu okuyucuya yansıtan hikâyedir.

Hikâyeden yapılan aşağıdaki ilk alıntılara göre Binbaşı Radko'nun, Türklerin katledilmesinde kendince haklılığını savunan bir açıklama yaptığı görülür:

“Türklere bakınız. Bu heriflerin aptallıkları o derecedir ki yalnız etnografyanın esaslarını kabul etmemekle kalmazlar, dünyada “kavmiyet, milliyet” gibi bir şey olduğuna da inanmazlar. Kendilerinin milliyetlerini bile şiddetle inkar ederler. Tarihleri, Cengiz gibi, Hülâgu gibi en büyük

imparatorlarına bile küfürlerle doludur. Bu milliyetsizlik yüzünden edebiyatsız, sanatsız, medeniyetsiz, kuvvetsiz, ailesiz, ananesiz kalan Türkler, tabii en basit hakikatlere de akıl erdiremiyorlardı. Nasılsa ellerine geçirdikleri kavimleri temizlemediler. Onları yutmadılar, Türk yapmadılar. Hatta “reaya” diye en vâsi hürriyetleri verdiler. Asırlarca evvel yaptıkları budalalıkların cezasını bugün görmeğe başlayan bu sersem Türklerin hali, işte bize bir derstir. Onların şimdiden sonra da bir şey anlamayacakları bu derslerden biz istifade edeceğiz.” (Polat, 2015, 433)

Yazarın Binbaşı Radko’ya söylediği bu sözler Türklere milliyetçilik noktasında tokat mahiyetinde bir mesajdır. Türk milliyetçilik düşüncesinin eksikliğini ağır sözlerle okuyuculara hissettiren yazar, milli kimliği harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. Bu cümleler, yaşanan siyasi yenilgilere rağmen hâlâ Osmanlılık düşüncesinin peşinde olan, milli kimlik sahibi olmayan Türklere en büyük ceza, hikâyede Türklere yaptığı eziyetlerle ön plana çıkan Binbaşı Radko’nun ağzından söylenen eleştirilerdir.

Hikâyede, hayatlarında kocalarından, babalarından ve kardeşlerinden başkasına yüzlerini dahi açmamış Türk kadınlarının Bulgar komitacılar tarafından çırılçıplak soyulup tecavüze uğraması, diri diri fırınlarda yakılmasını yazar o kadar etkileyici bir şekilde okuyucuya yansıtmıştır ki milli kimlik yoksunluğu içinde olan bir Türk bile bu hikâyeyi okuduktan sonra milli kimliğinin farkına varabilir. Hikâyeden alıntılanan şu kısım bu düşünceleri destekleyecek mahiyettedir:

“Komitalar bu meme, karın, bacak, baldır, saç tufanının içinde şaşırıyorlar, ne yapacaklarını bilmiyorlar, korkunç bir “sadizm” hezeyanına uğrayarak en şeni, akla gelmez fanteziler icat ediyorlardı. Bu fantezilerden “canlı çukur” dedikleri en müthişiydi. Evvelâ yere şişman bir kadın yatırıyor, onun üzerine beğendikleri diğer ikinci bir güzel kadını, arkası üstü ve çapraz uzatıyorlardı. Bu kadının da ellerinden, ayaklarından birer kadına tutturuyorlardı. Sonra sıra kendisinin olan komita yaklaşıyor, çıplak ve fırlak karnının ta ortasına, göbeğin biraz aşağısına küçük kasaturayı saplıyor ve hemen çıkarıyordu. Sonra koyu kırmızı bir kan fışkıran bu küçük deliğin üzerinde nefsinin körletiyor, zavallı çırpınan, haykıran kadının karnında, kanlı

bağırsaklarının arasında, hayvanlığının en şeni, en pis, en çirkin ateşlerini söndürüyordu.” (Polat, 2015, 442)

Hikâyede özellikle Hacı Hasan Bey’in kızı Lâli Hanım’a Bulgar Binbaşı Radko tarafından yapılan işkenceler tüm detaylarıyla okuyucuya anlatılır. Anlatıcı tarafından Serez’in en güzel kızı olarak nitelendirilen, temizliği ve saflığıyla okuyucuya tanıtılan Lâli, düşmanın saldırısına uğrayan vatan hissiyatını hikâyede okuyucuya hissettirir. Ömer Seyfettin’in amacı da okuyucuda bu yolla milli kimliği harekete geçirmektir. Lâli, Binbaşı Radko tarafından evinde tecavüze uğrayacakken kendini pencereden atarak intihar eder, fakat gözü dönmüş bu düşman amacından sapmayarak bu masum kızın cesedine tecavüz eder. Alıntılanan kısım bunu tüm etkileyiciliğiyle okuyucuya yansıtır;

“Radko bu ölüye istediği vaziyeti verdi. Üstünde şeni arzusunun en karanlık, en pis, en kirli ateşlerini tutuşturdu.”¹⁴ (Polat, 2015, 455)

Beyaz Lâle hikâyesi, milliyetçilik fikriyle bağlantılı bir çok mesajı okuyucuya vermektedir. Bunlardan bazıları; Türk milli kimliğine sahip olmayanları eleştiri, Balkanlardaki milliyetçilik akımının Türklere yaşattığı olumsuzluklar, milliyetçilik fikrinin aşırıya gitmesi durumunda karşılaşılabilecek ırkçı davranışlar vs.dir. Bu hikâyenin okuyucuya tüm gerçeklikleri etkili bir şekilde iletmesinin sebeplerinden biri de milli yazarın Balkanlarda siyasi ve toplumsal olayları, orada birebir yaşayarak görmesi, mağdur ve mazlumlardan dinlemesi ve o duyguyla okuyucuya sunmasıdır. Ömer Seyfettin bu hikâyesiyle de Avrupa’da yaşanan milliyetçilik cereyanının Türklerin üzerindeki olumsuz etkilerini edebiyatın gücünü kullanarak okuyucuya aktarmış ve Türklere muğlak olan milli kimliğin eksikliklerini tamamlamayı amaç edinmiştir.

Hürriyet Gecesi hikâyesi; Meşrutiyet’in ilanını “hürriyet” olarak kabul edip sokaklarda kutlayan Türkleri, gece yarısı uykusu kaçan genç bir yazarın sokağa çıkarak dolaşmaya başlamasını ve yanlışlıkla elindeki bastonla sokak lambasını kırmasını, sonra bir ihtiyarla konuşmasını anlatır. Hikâyede okuyucuya Türklerin milli kimliğe sahip olmasının gerekliliği noktasında mesajlar verilir.

¹⁴ Hikâyeden alıntılanan bu kısmın devamı alıntılanamayacak kadar iğrenç bir işkence ve tecavüz sahnesini anlatmaktadır.

Hikâyeden yapılan aşağıdaki alıntıda, hikâye kişisi bir ihtiyarın, genç yazara milli kimlik ve milliyetçilik hususunda halkı örgütlemesi, bilinçlendirmesi gerektiği telkini görülmektedir:

“Ey genç muharrir! Gel, sen bir kahraman ol! Nefsini düşünme. Boş gururu, menfaatperverliği bırak. Milletini uyandır. Senin milletin daha kendi ismini bilmiyor, kendi lisanını bilmiyor. Zaman yürümüş, o uyumuş, geride kalmış! Dost sandığı, bağrına bastığı gizli düşmanları bütün servetini, bütün saadetini yağma etmiş! Senin milletin kendi vatanında bir köle, bir esir, bir bekçi, bir fakir... Ona ilim, servet, saadet, duygu, ideal ver!.. Ben seni gördüm, sokak fenerine nasıl vurduğunu gördüm. Bu şiddetini, bu galeyanını ölmez ve ezeli bir mevcut olan milletine ver! Hâlbuki, heyhat, sen böyle şeyler düşünmüyorsun bile...” (Polat, 2015, 477)

İhtiyarın bu sözleri bize Ömer Seyfettin’in milliyetçilikle ilgili fikir yazılarında ve şiirlerinde gençlere, öğretmenlere, okuyuculara yaptığı telkinleri hatırlatmaktadır:

“Durmayalım, durmak zamanı değil.

Durmak, korku verir, bunu iyi bil!

Yürüyeceğim ben, ey düşman! Eğil...

Uykuda geçmesin gençliğim, yaşım...” (Argunşah, 2000, 93)

Milli kimliğe sahip hikâye kişisi ihtiyar da öncelikle genç yazara ve okuyuculara bu telkini yapmaktadır.

“Milli Kimlik” başlığı altında incelenen *Çanakkale’den Sonra* hikâyesi; ümitsiz, mutsuz bir kişinin bu ümitsizliğe ve mutsuzluğa sürüklenişinin milli kimliğe sahip olunmayan bir toplum içinde yaşamasından kaynaklandığını anlatır. Hikâyenin olay örgüsünde Rus, İngiliz ve Fransızların Anadolu’yu işgale hazırlandıkları bir siyasi ortamda Türk toplumunun bu işgale milli kimliğe sahip olmadıkları için tepkisiz davranması, milli kimliğe sahip hikâye kişisini ümitsizliğe sevk eder. Bu kişi, evliliği de doğacak çocuğun esir olarak dünyaya geleceği korkusuyla göze

alamaz. Fakat çevresindeki insanlar onun bu kaygılarını anlayamaz ve ona “deli, meraklı” gibi isimler takar.

Çanakkale'den Sonra, Ömer Seyfettin'in milliyetçiliğe bakış açısını hikâye kişisi vasıtasıyla yansıttığı bir hikâyedir. Bu hikâyeden alıntı yapılan kısım milli kimliğin önemini okuyucuya göstermektedir:

Zira kendisine “insan” nazarıyla bakmıyordu. İnsan olmak için mutlaka bir içtimaiyetin, bir milliyetin içinde bulunmak lâzımdı... Düşünüyordu: Kendisinin bir milliyeti yoktu; bir içtimaiyeti yoktu. Yalnız, hararetini hissedemediği, lisanından ve duasından bir şey anlamadığı müphem bir dini vardı. Mabedinde ulviyet duymuyor, önünde derin bir ezeliyet görmüyor, semasında İlahî bir mefkûrenin nihayetsizliklerine dalamıyor, siyah toprağın üzerinde tıpkı bir hayvan gibi, bir fert gibi kalıyordu. (Polat, 2015, 487)

Hikâye kişisi yaşadığı topraklarda yaşanan işgallere kayıtsız kalıp eğlenen, gezen, tozan ve umursamaz bir şekilde hayatlarına devam eden millettaşlarını “*esir sürüleri*” olarak görerek yaşadıkları bu felaketten hala haberleri olmadan mutlu bir şekilde hayatlarına devam etmelerini eleştirir. (Polat, 2015, 488)

Ömer Seyfettin'in *Milli Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset* başlıklı fikir yazısında “*Şahsî ve ferdî arzularla yaşayan Türkler milliyetlerini idrak etmemiş bir takım hayvancıklardır. Bu hayvancıklar biraz düşünebilseler kendi milliyetlerini idrak ederler ve cemaatlerinin milli ve muazzez bağlarına sarılırlar.* (Argunşah, 2001, 346-347) sözleriyle milli kimliklerini bilmeyen kişilere bu hikâyede hikâye kişisine de söylediği gibi hayvan gözüyle bakar ve ağır eleştiriye maruz bırakır.

Hikâyeden yapılan şu alıntı da okuyuculara millet olabilmenin yollarını göstermektedir:

“Uyanınız! Kendinizi biliniz. Hayvanlar gibi gayesiz, teşkilâtsiz, medeniyetsiz yaşamayınız. Bir millet olunuz...” demeye cesaret edemez, bu iktidarı kendinde duyamazdı. Hem artık lâfin ne tesiri olabilirdi? İflâs fiilen başlamış ve nihayete yaklaşmıştı. Ticaret, zenginlik, para, saadet tamamıyla

yabancıların eline geçmişti. Kapitülasyonlar bir milleti yavaş yavaş öldüren bir idam makinesi, bir gasp müessesesi idi. Hakikati kimse görmüyor, yaklaşan felâketten kaçmak için kimse, hiç olmazsa ricat istikametini tayin edemiyordu. (Polat, 2015, 488)

Buna göre millet olabilmek için bireylerin milli bir gayesi olmalı, teşkilatlanmalı, kendi medeniyetlerini ayakta tutmalı, ticaret, zenginlik, para yabancıların elinden kurtarılmalı, kapitülasyonlardan kurtulunmalıdır.

Nitekim Ömer Seyfettin, “*Yarınki Turan Devleti*” başlıklı yazısında yukarıdaki alıntıyla aynı doğrultuda olacak şekilde şunları söyler: “*Mefkûresi olmayan bir millet ölmüş demektir. Çünkü bu suretle fertler milletin varlığını duymuyor ve canını onun uğrunda fedaya hazır bulunmuyor demektir. (Argunşah, 2001, 323)*

Edebiyatı düşüncelerini dile getirmede ve yaymada bir araç olarak kullanan Ömer Seyfettin, bu hikâyede milliyetçilik ve milli kimlikle ilgili fikirlerini okuyucusunu etkilemek ve bilinçlendirmek için trajik bir tablo çizer.

Primo Türk Çocuğu’nun “Yeni Lisan’la Hikâye” notu düşülerek yazılması ve Ziya Gökalp’in *Turan* şiirinden epigraf yaptığı

Vatan; ne Türkiye’dir Türklere, ne Türkistan,

Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan (Polat, 2015, 367) Mısralarıyla başlaması sebebiyle milliyetçilik konulu bir hikâye olduğu ilk bakışta anlaşılmaktadır. Avrupa’da eğitim almış ve Avrupa hayranı olan genç mühendis Kenan, İtalyan Grazia adında bir kızla evlenmek ister. Fakat Grazia’nın babası kızının bir Türkle evlenmesini istemez. Kenan da bu kızın ailesine kendini Rum olarak tanıtır ve Grazia’yla evlenir. İtalyan eşinden iki çocuğu olur; Primo ve Sekundo. Fakat Sekundo çocuk yaşta ölür. Bir gün gazetede gördüğü bir haber milli kimliği uykuda olan Kenan’ın milli kimliğini canlandırır. Eşinin ırkdaşı İtalyanlar Trablus’a saldırmış ve silahsız sivillere eziyet etmeye başlamıştır. Diğer Batılı ülkelerin de Türklere saldıracağı endişesine kapılan Kenan’ın zihninden o yıllarda yaşanan siyasi olaylar şu şekilde geçer:

“Rusya Türk yurdunu akıl almaz gaddarlıklarla çiğniyor; İngiltere ile üç bin senedir yaşayan kadim bir milleti, viran olan İran’ı haritadan silmek, yeryüzünden kaldırmak için ittifak ediyorlardı... Türkiye’nin taksimi de muhakkaktı! Çünkü Asya yağmasına onu engel görüyorlardı. Evvela onu zayıf bırakmak, mahvetmek lâzımdı... Hemen bir asır evvel Avrupalılar aleyhimize kalkmışlar, Navarin’de donanmamızı yakarak Yunanistan’ı icat etmişlerdi. Romanya, Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan, Şarkî Rumeli; Cezayir, Tunus, Kıbrıs, Mısır, Sudan yağmaları birbirlerini takip etmiş, nihayet son idam kararımız Reval Mülakatı’nda verilmişti. Meşrutiyet ilân edilince sözde bu karar tehir edildi. Hâlbuki bu tehir tamamıyla yalandı...” (Polat, 2015, 371)

Görüleceği üzere Ömer Seyfettin, kurmaca karakterler yardımıyla edebiyatın gücünü kullanıp o dönemin siyasi ve toplumsal çöküntülerini okuyucuya yansıtarak milli bir bilinç oluşturma amacındadır.

Hikâyenin devamında milli kimliği uyanan Kenan, kendi geçmişini ve şimdiki aile hayatını sorgulamaya başlar, evindeki eşyaların bile milli kültürü yansıtmadığını görerek daha da üzüntüye kapılır. Tüm bu yaşadıklarının üstüne bir de İtalyan eşinin babası tarafından halen yaşamakta oldukları Selanik’ten işgal edilen Türk topraklarına ya da İtalya’ya çağırılması ve bunu Kenan’ın duyması, onu büyük bir yıkıma uğratar ve karısına düşman nazarıyla bakmaya başlar. Fakat Kenan’ı yaşadığı tüm olumsuzluklardan kurtaracak hikâye kişisi oğlu Primo’dur.

Arkadaşı Orhan, Primo’ya Türk kimliğini harekete geçirici telkinlerde bulunur. Ona Türk tarihinden milli tarih bilincini uyandırıcı örnekler verir. Türk olduğunu anlatır. Dolayısıyla Orhan, Primo’nun milli kimliğinin oluşumunda büyük pay sahibidir. Bunların sonucunda Primo, annesiyle İtalya’ya gitmeyerek babasıyla Türkiye’de kalmaya ve bir Türk gibi yaşamaya karar verir.

Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu? hikâyesinin devamı olan *Primo Türk Çocuğu Nasıl Öldü?* hikâyesinden yapılan alıntıda milli kimliği şekillenen Primo’nun milli kimliğe sahip olmayan Türklere bakışını görmek mümkündür:

“Primo hâlâ anlayamıyordu.

“Tuhaf şey. Babacığım, bu Türk zabitleri Türk olduklarını bilmiyorlar ha?..”

“Bilmiyorlar. Düşmanları kardeş sanıyorlar. Türk'ten başka olan düşman milletlerin Türk'ü mahvetmeğe çalıştığını onların kör gözleri göremiyor.”

”Peki... Zabitler öyle... Ya askerlerimiz? Anadolu Türk askerlerimiz?”

“Onlar bir vücuttur. Kafa olmayınca ne yaparlar? Zabitleri Türklüklerine düşman olduktan sonra, zabitleri kendilerini mahvetmeğe çalıştıktan sonra, onlar ne yapacaklar?..”

Primo daldı. Bedbaht milletini; kendi varlığına düşman, kendi Türk kuvvetini, Türk hükümeti içinde öldürüp düşman kuvvetine mesnet olan zavallı idraksiz zabitlerin ne kadar budala ve sersem olmaları icap ettiğini düşünmeğe başladı.” (Polat, 2015, 397)

Görüldüğü üzere düşman milletleri idrak edemeyen ve milli kimlikten mahrum olan Türk askerlerine, Türk milletine ağır eleştirilerde bulunan hikâye kişisi; Ömer Seyfettin'in fikirlerini ve eleştirilerini okuyucuya ulaştırmada kullandığı bir vasıta görevindedir.

Fon Sadriştayn'ın Karısı hikâyesinin devamı olan *Fon Sadriştayn'ın Oğlu*, Sadrettin'in Alman eşinden olan oğlu Hasip'in milli kimlik ve aidiyet yoksunluğu içinde oluşunu görmesi ve milli kimlik sahibi Orhan'a imrenişini anlatan hikâyedir. Bu hikâyede bir şair olan Orhan, milli bir dil bilincine ve milli kimliğe sahip bir karakter olarak çizilir. Onun dil bilinci okuyucuya şöyle anlatılır:

“... Orhan asrımızın en büyük dâhisidir. O, devirlerden beri gaflet kâbusuyla uyumuş bir millete yüksek vicdanını duyurdu. Lisanını öğretti. Ondan evvel Türklerin umumî bir lisanı yoktu. İstanbul'da 'tabiî Türkçe' tahkir olunuyor, birtakım şair, birtakım edip taslakları 'Servet-i fünun'un, mahut Frenk mukallitlerini taklit ederek Arapça, Acemce terkip düzmeyi bir marifet, bir sanat sanıyorlardı. Yahut 'Tasfiyecilerin sunî lisanını milli Türkçe zannediyorlardı. Orhan Bey, ilk darbeyi bu gafillere indirdi. Ebedî şaheserlerindeki tabiîliğin olanca büyüklüğüyle demek istedi ki:

“Edebiyat, sanat bir zümre için, bir sınıf için, birkaç kişinin marazî keyfi için değildir. Sanat bütün bir milletindir! Onun konuştuğu, kitaplardan öğrenmeden bildiği tabiî lisanla eda olunmalıdır!” (Polat, 2015, 690)

Yazara göre milli kimlik sahibi bir kişinin sahip olması gereken özelliklerden biri de milli bir dil anlayışına sahip olmasıdır. Çünkü yazar, milli bir kimlik inşa etme aşamasında önce milli bir dilin olması gerektiğine inanır. Ömer Seyfettin'in Yeni Lisan anlayışına göre davrandığı görülen ve hikâyede milli şair olarak tanıtılan Orhan'ın doğum günü milli bir bayram olarak kutlanır.

Ömer Seyfettin'in *Türkçeye Karşı Enderunca* başlıklı yazısında milli dil hakkındaki düşünceleriyle, hikâye kişisi Orhan'ın okuyucuya verdiği mesaj aynı doğrultudadır:

“Milliyetimiz nasıl Türklük, vatanımız nasıl Türkiye ise lisanımız da Türkçedir. Türkçe bizim manevî ve mukaddes vatanımızdır. Bu manevî vatanın istiklâli, kuvveti resmî ve milli vatanımızın istiklâlinden daha mühimdir. Çünkü vatanını kaybeden bir millet eğer lisanına ve edebiyatına hâkim kalırsa mahvolmaz, yaşar ve yine bir gün gelir siyasî istiklâlini kazanır, düşmanlarından intikam alır.” (Argunşah, 2001, 216)

Ömer Seyfettin'in bu fikirlerinden anlaşılacağı üzere Orhan'ın bu hikâyede neden övüldüğü daha iyi anlaşılır. Milli dil bilincine ancak milli bir kimliğe sahip olmakla varılacağı kesindir. Ömer Seyfettin de bunu okuyucularına hikâye kişisi Orhan vasıtasıyla iletir.

Harem hikâyesi, Sermet ve eşi Nazan'ın evlerindeki Türk kültürüne uymayan alafranga toplantılar sebebiyle yaşadıkları kıskançlığın evliliklerini nasıl bitirme noktasına getirdiğini okuyucuya anlatır. Ömer Seyfettin, *"Avrupalılaştırma-Yabancılaşma"* olayının üzerinde durmakta, *aslında bir kültür yenileşmesi ve uygarlaşma hareketi gibi görünen bu aile kurumu, kadını ve erkeği ile toplumu nasıl içinden sarıp çürüttüğünü tasvir etmektedir.* (Alangu, 2010, 395) Türk kültürüne ve aile düzenine uymayan bu toplantılar, birbirini çok seven karı kocanın her ikisinin de eşi tarafından aldattığını düşünmelerine sebebiyet verir. Hikâyenin sonunda birbirlerinin günlüklerini okuyarak yuvalarını dağılmaktan kurtarırlar.

Bu hikâyede cemiyetin çekirdeği sayılan aile kurumunun Batı kültürünün menfi etkisiyle nasıl içten içe çürüdüğü ve yıkıma uğradığı okuyucuya gösterilmektedir. Ömer Seyfettin'in Sermet'in bu tarz alafranga toplantıları

sevmediği, kadınlı erkekli ortamlardan rahatsız oluşu ve milli kimliğe sahip bir hikâye kişisi olduğu özellikle vurgulanır.

Sermet'in günlüğünde yazdıklarından alıntılanan kısım onun milli kimliği hakkında okuyucuda fikir oluşmasını sağlar:

“Her kadına ayrı ayrı:

‘Siz şöyle güzelsiniz’

‘Siz böyle güzelsiniz’

‘İyi giyiniyorsunuz’

‘Zekisiniz’

‘Malûmatlısınız’

‘Naziksiniz

‘Kurnazsınız’

İlh... ilh... gibi basmakalıp naziklikleri sıralamak... Yalancı, nazik bir tebessüm maskesi altında yüzümüzü saatlerce gergin tutmak... Bütün bunlar ne gülünç maymunluklar! Ben alafranga denilen hayattaki bu maymunlukların esasını, manasını, neticesini arıyorum. Bir şey bulamıyorum.” (Polat, 2015, 775)

Alıntıdan görüleceği gibi Sermet, Batı kültürünün yansımalarının gülünç ve samimiyetsiz olduğunu düşünür. Bu bakış açısına sahip oluşunun sebebi onun milli kimliğe sahip olmasıdır. Ömer Seyfettin'in kendi düşüncelerini hikâye kişisi Sermet'e söylettirdiği hususunda Tahir Alangu şöyle der: *“Avrupalılaşıma adı altında soysuzlaşmaya dönen bu yuvarlanışın karşısına dikilen Sermed, aynı olayları kendi aile çerçevesinde yaşayan Ömer Seyfettin'in kendisidir. Bu hikâyenin temasını, çağının yaygın olaylarından olduğu kadar kendi hayatından da almıştır.” (Alangu, 2010, 395)*

Sermet'in milli kimliğini şahsında yaşaması alafranga bir hayat yaşamak arzusundaki eşi Nazan'ın günlüğünde alaycı bir üslupla şöyle anlatır: ... *Öyle bir Don Kişot ki yirminci asrın ta ortasında kendini ehl-i salip devrinde farz ediyor. Daima hayalî bir heyecan içinde. Güya dünyada ne kadar gayr-i Türk varsa hepsi bizim mahvolmamız için çalışıyormuş...*" (Polat, 2015, 777)

Dini Kimlik başlığı altında ele alınan *Forsa* hikâyesinde, milli kimlik unsurlarına da yer verilmektedir. Esirlik yıllarında oğullarını hiç göremeyen ihtiyar forsa Kara Memiş, Türk askerlerinin, esir tutulduğu yeri fethetmeye geldiğini duyunca çok mutlu olur. Bu fethi gerçekleştiren ordunun başındaki Bey'in kendi oğlu olduğunu öğrenir. Baba oğul birbirlerini tanıdıktan sonra, oğlu askerleriyle beraber cenge devam etmek ve babasını gemide bırakmak ister. Kara Memiş bunu kabul etmek istemez. Yıllardır cenge hasret kaldığını söyler. Oğlu ise, babasının şehit olmasından ve vatana hasret gitmesinden korkar. Bu düşüncesini babasına söyleyince Kara Memiş bir kılıçla kalkan ister ve geminin kış kısmında sallanan sancağı göstererek şunları söyler:

"Şehit olursam bunu üzerime örtün! Vatan al bayrağın dalgalandığı yer değil midir?" (Polat, 2015, 918)

Hikâye kişisi Kara Memiş, ilerlemiş yaşına bakmaksızın al bayrağın dalgalandığı her yeri vatan kabul etmekte, vatani için cenge girmek istemektedir. 1919 yılında neşredilen hikâyenin iletisi, o yıllardaki siyasi ve sosyal hadiseler de düşünüldüğünde daha iyi anlaşılmaktadır.

Ömer Seyfettin, bu hikâyenin başına "Tarihî Hikâye" notunu düşmüştür. Bu hikâyede de olduğu gibi tarihi konuları hikâyesine kaynak yaparak okuyucuya milli tarih bilincini aşlamayı ve milli kimliği kazanmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

İlk Düşen Ak'da hikâye kişisi Sermed, edebiyata düşkündür. Mühendislik bölümünü birincilikle bitirdikten sonra yurtdışına mesleğinde ilerlemek maksadıyla eğitim almaya gitmiştir. Türkiye'ye döndükten sonra yüksek bir maaşla memuriyete başlamıştır. Maddi kaygıları yoktur. Fakat "saadet (işsizlik)" hastalığına

yakalanmıştır. Muayene olmak için gittiği doktorla arasında geçen konuşmalardan sonra milli bir kimliğe sahip olması gerektiğine inanır.

İlk Düşen Ak hikâyesi Ömer Seyfettin'in milliyetçilik fikrine bakış açısını hikâye kişisi vasıtasıyla okuyucuya yansıtan hikâyelerinden biridir. Birinci kişi ağzından anlatılan hikâyede Sermed, doktorun kendisine sorduğu “*Türk müsünüz?*” ve “*Milliyetperver misiniz?*” gibi sorulara tam bir cevap veremez. Zihninden şunlar geçer:

Birdenbire cevap veremedim. Böyle bir suale ömrümde ilk defa maruz kalıyordum. Vicdanımı yokladım. Daha bunun ne demek olduğunu bile bilmiyordum. “Milliyetperverlik” ne demektir? Vakıta kulaktan şöyle bir cereyanın olduğunu duymuş, ama hiç ehemmiyet vermemiştim. Türkçe mecmuaları, gazeteleri okumak âdetim olmadığı için, bir şeyden haberim yoktu. (Polat, 2015, 1107)

Sermed'in cevap vermemesi üzerine doktor; “*Kozmopolit misiniz?*” diye sorar. “*Hayır*” cevabını aldıktan sonra hastalığının sebebini arafta olmasına bağlar. Çünkü Sermed ne milliyetperver olduğunu ne de kozmopolit olduğunu söyler. Doktor arafta olmanın insanlara mahsus olmadığını, hayvanların orada istirahat ettiğini Sermed'e anlatır. Doktorun bu dedikleri sonrasında onu tuhaf bir insan olarak gören Sermed, idealin insanın yaşamını sürdürmesi için gerekli olan organlar kadar önemli olduğunu da öğrenir. (Polat, 2015, 1107) Çünkü aidiyet yoksunluğunun sonucu olan kimliksizlik, insanı ruhsal bir boşluğa iter.

Yukarıdaki özetlemeden anlaşılacağı üzere milli kimlik sahibi olamamanın insanı ruhsal hastalıklara sürüklediği düşüncesini Ömer Seyfettin, hikâye kişisi doktora kendi düşüncelerini emanet ederek okuyucusuna iletir. Hikâyedeki milli ülküye sahip olmayan insanların ruhsal sorunlar yaşayarak mutsuz ve amaçsız olması, Ömer Seyfettin'in milli mefkûre ile ilgili fikir yazılarındaki düşüncelerinin benzeridir: “*Mefkûresiz bir fertte azim, cesaret, gayret, metanet hatta namus ve fedakârlık faziletleri bulunmaz. Çünkü mefkûresiz bir insan iradesizdir.*” (Argunşah, 2001, 349)

Hikâyenin devamında doktorla bu görüşmesinden sonra edebiyata olan ilgisinden dolayı roman yazmak isteyen Sermed, milliyetçi fikirlerin neşredildiği bir süreli yayını okumaya karar verir. İki aylık süreçte milliyetçilikle ilgili fikirler üretmeye başlar, onun bu düşünceleri hikâyede şu şekilde yer alır:

1) *Dili, dini “bir” olan insanlar bir millettir. Türkler de bir millettir. Fakat şimdiye kadar “ümme” teşkilâtıyla yaşadıkları için kendi milliyetlerini, harslarını ihmal etmişler. Arab’a, Acem’e benzemeğe çalışmışlar.*

2) *Millet hâline geçince asrileşmek lâzım. O vakit de Frenk’i taklide kalkmışlar.*

3) *Hâlbuki Türkler de, öteki milletler gibi harsın her sahasında ayrı, hususî bir şahsiyet sahibidirler. Bu şahsiyeti bulunca terakki edebilirler. (Polat, 2015, 1108)*

Görüleceği üzere hikâye kişisinin çıkardığı sonuçlar, Ömer Seyfettin’in de gerek milliyetçilik düşüncesi gerekse milli kimliğe sahip olamayan Türkleri eleştirdiği fikir yazılarıyla aynı doğrultudadır. Özellikle Türklerin kendi kültürlerini terk ederek yabancı dil ve kültürlerden aldığı unsurların milli kimliği asimilasyona uğrattığı düşüncesi bu hikâyede mühendis Sermed vasıtasıyla okuyucuya yansıtılmaktadır. Bu düşünceler Ömer Seyfettin’in Yeni Lisan ilkeleriyle benzerlik göstermektedir. Nitekim yazar bir yazısında; *“Milliyet muhabbetinden vatan muhabbeti, vatan muhabbetinden de lisan muhabbeti doğar.”* (Argunşah, 2001, 227) der.

Milli olan her şeyi araştırmaya ve okumaya başlayan Sermed, milli kimliğini kazanır ve hastalığının geçtiğini söyler. Anlatıcı da onun şu düşünceleriyle okuyucuyu milli kültür unsurlarına yönlendirme amacındadır:

“Türk sanatının esas hatlarını ararken şedit bir milliyetperver olmağa başladığımı seziyordum. Kemerlerde, pencerelerde, kubbelerde, mezarlarda, türbelerde, çeşmelerde, çinilerde aradığım hususiyeti her tarafta bulmağa çalışıyordum. Eskiden en beğendiğim şeyler Türk olmadığı için, taklit olduğu

için gözüme çirkin göründü. Yavaş yavaş dostlarımı kaybettim. Hepsi idealsizdi. Kumar, kulüp, kadın, zevk, gösteriş... Başka şey bilmiyorlardı. (Polat, 2015, 1108)

Nakarât hikâyesi, “Gençliğini Makedonya’da Geçirmiş Eski Bir Zabitin Hatırat Defterinden...” notu düşülerek okuyucuya sunulmuş, Ömer Seyfettin’in milliyetçilik fikirlerini içeren bir hikâye olması sebebiyle de milli kimlik başlığı altında incelenmiştir. Türklerin kaybettiği topraklardan, başka yerlere göçmesi sırasında yaşanabilecek olumsuz durumları engellemek için gönderilen bölüklerden birinin komutanı olan genç zabitin, konuşlandırıldıkları köyde Bulgar bir kıza aşık oluşunu anlatan ve ardından gelişen olaylarla zabitin yaşadığı olumsuzluklar vasıtasıyla okuyucuda da milli kimlik noktasında bir etki bırakmayı amaçlayan bir hikâyedir.

Hikâyeden alıntılanan kısma göre genç zabıt karamsar bir ruh haline bürünür ve bulunduğu ortamları “pis” olarak niteler:

“Yattığım odanın yalnız bir penceresi var. Ocağı, tavanı sanki kömürden yapılmış gibi simsiyah... Kapıyı tutmaya iğreniyorum. Lamba yok. Fena kokulu, yağlı bir is çıkaran teneke bir kandil, sarı sönük bir ziya neşrediyor. Vücudum, zihnim yorgun... Düşünemiyorum. Bulduğum yer, mevcudiyetim, şimdi bana galat bir hayal, korkunç bir serap, karanlık bir kâbus gibi geliyor. İsim verilemez bir ıstırap duyuyorum. Sanki bir kabir azabı...” (Polat, 2015, 800)

Genç Zabıt böyle bir ruh halinde düşüncelere dalarken dışarıdan gelen bir gürültü dikkatini çeker. Yan bahçede ahırın çatısına dayanmış tahtaların rüzgarla devrilmesinden doğan bu gürültüyle pencereye çıkar ve orada gördüğü güzel bir Bulgar kızına aşık olur. Genç zabıt diğer günlerde Bulgar kızın sesini duyup pencereye her çıkışında onun “*Naş, naş. Çarigrad naş*” şarkısını söylediğini duyar. Bu sözlerin anlamını bilmeyen zabıt, kızın sesine, fiziki görüntüsüne hayran olur ve bu şarkıyı dinler. Bulgarca bilen Hüsnü Onbaşı’ya da bu sözleri tercüme ettirmek ister, fakat aşk şarkısı sandığı için bu sözleri çevirtmesi durumunda askerliğin ast üst ilişkisindeki ciddiyetin bozulmaması için bundan vazgeçer. Bir gün bulunduğu

yerden Manastır'a gidilmesi emrini alır. Gitmeden önce ev sahibine “*Naş, naş. Çarigradnaş.*”ın anlamını sorar. Fakat anlamının “*Bizim olacak, bizim olacak. İstanbul bizim olacak.*” olduğunu öğrendiğinde ağır bir vicdan azabı çekerek hasta olur.

Bu hikâyede genç zabitin milli kimliğini açığa çıkaran olay, anlamını öğrendiği Bulgar kızın o şarkısıdır. Hikâyeden de alıntılanan kısım bu gerçeği öğrendikten sonra zabitin hislerinin milli kimliğine yönelişini açıklamaktadır:

“Ben ona neler düşünerek bakıyordum. O bana ne söylüyordu. O, benim için en büyük küfrü ederken ben, Türk zabiti, onun iri vücudundan, mavi ateş gözlerinden, geniş kalçalarından, şuh ellerinden başka bir şey görmüyor, ettiği ağır küfrü tatlı bir aşk neşidesi sanıyor, hatta nakaratını onunla beraber, bir ağızdan tekrarlıyordum. Kalbim yırtılmış gibi acıyordu. Dizlerim ağrıdı. Bileklerim karıncalandı. Dudaklarım, yanaklarım titremeğe başladı.”(Polat, 2015, 813)

Aslında burada anlatıcı, bir taraftan da Türk olmayan kadınlarla evlenen veya onlara aşık olan Türk erkeklerini de eleştirmektedir. Türk milli kimliğine sahip olmayan yabancı kadınların Türk ailesinin milli kimliğini bozduğu inancına sahip olan Ömer Seyfettin, bu hikâyede işgal altındaki Türk topraklarında bir zabitin Bulgar kıza olan aşkını bu şekilde verdiği cezayla engellemiştir. Bu da okuyucuya milliyetçilik ve milli kimlik noktasında bir mesajdır.

Bu hikâyenin kaynağı hakkında Tahir Alangu, Bulgar kızın milliyetçiliği ile Türk zabitin şaşkınlığını; Ömer Seyfettin'in Aka Gündüz'ün hayat hikâyesinden aldığı iddia eder. Alangu'nun kitabında Aka Gündüz'ün anlattığı olay şu şekildedir:

“On iki yaşındaki aşkıma gelince. Makedonya-Bulgar hududu üzerindeki palangada bir Bulgar kızını sevdim. İri kirpikli boncuk gözleri, yanık mısır püskülü renginde, iki örgülü uzun saçları, ince parmakları ve ipek kuşaklı şalvarı vardı... Beni milliyetçi eden bu güzel Bulgar kızdır. Onun sayesinde milliyetçi bir muharrir, has Türkçe yazmağa uğraşan bir insan oldum. Bir gün herkes çay kenarında toplanmış havaya bakıyordu. Biz de

gittik. Gündüz havada bir yıldız görünüyormuş. Güzel Bulgar kızı ellerini çırparak ‘Oh, oh!’ diye sevindi. “Ne seviniyorsun?” dedim. ‘Ben mi?’ dedi, ‘ne zaman güpe gündüz havada bir yıldız görünmüşse, Türklerin başına bir felaket gelir, ona seviniyorum.’ O anda o yıldız, bütün cüssesiyle, bütün ateşten savletiyle beynime indi. O saniyeden itibaren Osmanlıktan Türklüğe avdet ettim. Bu vakayı bir mektup şeklinde Ömer Seyfettin’e yazdım.” (Alangu, 2010, 113-114)

Görüleceği üzere başından geçen bu olay sonrasında milli kimliği uykuda olan Aka Gündüz de milli kimliğini kazanmıştır. Ömer Seyfettin’in de okuyucuya vermek istediği mesaj budur.

Ömer Seyfettin’in “Kısa Hikâye” notuyla kaleme aldığı *Türkçe Reçete* hikâyesi, Belkıs adında ruhsal ve ailevi sıkıntılar yaşayan bir kadının eve doktor çağırmasını ve o doktorun ona telkinleri sonucunda kendisini daha iyi hissetmesini anlatır.

Hikâye kişisi Belkıs, doktorun kendisine Türkçe reçete yazdığını görünce bunun sebebini sorar. Doktor, eczacının Fransızca bilmeme ihtimalinden söz eder. Belkıs, o reçeteye bakar ama okuyamaz. Aralarında geçen konuşmadan doktorun hem Fransızca hem Türkçe bildiği, Belkıs’ın ise Fransızca bildiği, fakat Türkçe okuyamadığı anlaşılmaktadır. (Polat, 2015, 849)

Diğer taraftan Belkıs’ın üslubundan Türkçe’yi küçümsediği de görülmektedir. Bu durum, onun milli kimliğini kaybetmiş bir Türk olduğunun göstergelerinden biridir.

Ömer Seyfettin’in, milli dilinin değerini bilmeyenleri veya onu küçümseyenleri milliyetsizlikle itham ettiği *Milliyette Lisanın Kıymeti ve Ehemmiyeti* başlıklı fikir yazısında şu şekilde anlatır: “*Biz de daha milliyetimizi bilmiyorken hiç lisana ehemmiyet vermiyorduk. Ve hatta kendi milli lisanımızı kullanmayı cehalet, kabalık, terbiyesizlik sanıyorduk.*” (Argunşah, 2001, 376)

Ömer Seyfettin, gerek fikir yazılarında ve gerekse hikâyelerinde okuyucuya milli kimliğine sahip olmayan, diğer bir deyişle milli kimliğini yitirmiş kişilerde

buna bağılı olarak ruhsal sıkıntılar olduğunu ifade eder. (Argunşah, 2001, 113) Bu hikâyedeki Belkis, ruhsal sıkıntılar yaşayan bir insandır. Doktorun telkinleriyle düzelme emareleri görülür. Hikâyeye kişisi milli kimliğini yitirmiş bir kişidir ve ruhsal rahatsızlıklar yaşamaktadır. Milli kimliğini yitirmemiş olsa belki de ruhsal anlamda daha sağlıklı bir insan olacaktır.

Ömer Seyfettin'in "Kısa Hikâyeye" notuyla neşrettiği hikâyelerden biri olan *Bir Kayışın Tesiri* hikâyesinde anlatıcı konumundaki başkışı ile onun arkadaşı bir zabıt ve Çerkez kimliğine bürünmüş bir başka Türk, hikâyeye kişileridir. Bir kıraathanede oturup sohbet etmektedirler. Çerkez görünümlü bir kişi yan masada Çerkez kıyafetli arkadaşlarıyla birlikte. Anlatıcı hikâyeye kişisi, "iri pala bıyıklı, kocaman kalpaklı" (Polat, 2015, 898) adamı gerçek bir Çerkez zanneder. Zabıt, o adamı idâdi yıllarından tanıdığını, Çerkez olmadığını, yirmi yıl evvel kendisine hediye edilen Çerkez kemerini alıp beline taktıktan sonra Çerkezler gibi giyindiğini, konuşmalarından Çerkez taklidi yaptığını, herkesi kendisinin Çerkez olduğuna inandırmak için çabaladığını anlatır. O kadar ki bu adam daha sonra Türk kimliğini tamamen kaybetmiştir.

Anlatıcı; Türklerin milli kimliğini yansıtacak bir kemerden bile mahrum olduklarını düşünür. (Polat, 2015, 900) Milli kimliklerini yansıtan, başka milletlerden insanları celp edecek, "millettaş" edecek kıyafetlerinin veya aksesuarlarının olmayışına üzülür. Anlaşılmaktadır ki kimlik duygusu sadece yüreklerde hissedilen bir duygu olmamalı, somut olarak onun nişanesi olan nesnelere de desteklenmelidir.

Memlekete Mektup hikâyesinde hukuk fakültesini bitirmiş iki idealist arkadaşın mektuplaşmaları görülmektedir. Mektuplarda o dönemin Türk toplumundaki siyasi ve sosyal çöküntülerini eleştiren ifadeler vardır. Ayrıca İstanbul halkının ahlâk yönünden bozulması bu hikâyede ele alınır. (Gürbüz, 2005, 285) Hikâyeye baş kişisi, Celil adlı arkadaşına o dönemin İstanbul halkının ve rast geldiği arkadaşlarının milli kimliklerini kaybedişini anlatmaktadır.

Aşağıdaki alıntıda hikâyeye başkışı mektubunda Ebulfuruva adlı kişiyle konuşmasını arkadaşına aktarmaktadır:

“Ebulfuruva ‘Milliyet Hıristiyanlara mahsustur’ diyordu. Nihayet, ‘Bizim için yegâne selâmet Türklüğü filân inkâr edip milliyetsiz dindar olmaktır’ dedi.

‘Her Müslüman millet bizim gibi milliyetini, an’anatını, tarihini, İslâmiyetten evvelki mazisini inkâr edecek mi?’ diye sordum.

‘Her koyun kendi bacağında asılır. Biz Araba, Aceme karışmayız. Buradaki Türkler hiç milliyetlerinden bahsetmemeli! Selâmet ancak bundadır!’ cevabını verdi.” (Polat, 2015, 930)

Hikâyenin devamında milli kimliğe sahip hikâye başkişisi tarafından Ebulfuruva’nın körü körüne bağlı olduğu bu düşünceleri yıkılmaya çalışılır; fakat bu düşüncelerin yıkılamayacağına sebepini o dönemde kurulan bir cemiyete bağlılıkla açıklar. Hikâyenin bu kısmında anlatıcı, o dönemde kurulan milli kimliği inkar eden veya zayıflatan, kozmopolit cemiyetlere de eleştirisini yapar.

Yine de anlatıcının, milli kimliği uykuda olan milleti harekete geçirmek amacıyla Türk ruhuna yaptığı övgüler vardır: *“Bizim bir ruhumuz var ki “öldü, öldü” sanılır da yine ölmez. En umulmadık zamanda birden dirilir. Bugünün İstanbulluları bizim bu ölmez ruhumuzu bilmiyorlar. Türkleri komşu milletler gibi sanıyorlar.” (Polat, 2015, 932)* Ömer Seyfettin’in Türkçülük fikriyle örtüşen bu sözler, yazarın şiirlerinde okuyucularına bulunduğu telkinlere benzemektedir:

“Milletleri uyandırır uykudan,

Bir ateştir... Alevi var, külü yok!

Hainlerin ödü kopar korkudan

Kurtulunca yayından bu ateş ok...” (Argunşah, 2000, 96)

Milli gaflete kapılmış Türkleri uykudan uyandırarak milli kimliklerine sahip çıkmalarını sağlamaya çalışır.

Tuhaf Bir Zulüm hikâyesinde anlatıcı, hikâye başkişisi bir Türk diplomattır. Hikâyede bu diplomatın milli kimlik ve aidiyet duygusunun uyanması, bu duyguyu kazanması anlatılmaktadır. Hikâyedeki diyaloglar Türk diplomat, sosyalist Koştanof

ve ihtiyar diplomat Gospodin arasında geçmektedir. Hikâye kişileri arasında geçen konuşmalarda, Türk diplomatın milli kimlik ve aidiyet duygusundan mahrum oluşu konuşmalar ilerledikçe Türk diplomatta bu duyguların uyandığı görülmektedir. Yazar, okuyucusuna mesajını bu diyaloglarla vermektedir. Türk diplomatta uyanan duyguların okuyucuda da uyanmasını ister.

Gospodin bir hatırasını anlatır. O, on yıl kadar önce bir Avrupalı diplomatla sohbet ederken ona; eğer İstanbul'u almak istiyorlarsa savaflara lüzum olmadığını, İstanbul'dan Türkleri hicrete mecbur edip yerine Rus muhacirler yerleştirmenin yeterli olacağını söylemiştir. Gospodin'e göre Türklerin kara taassupları vardır, hiçbir siyasi fikirleri yoktur. Türkler vatan, yurt, ocak bilmezler. İstanbul'da her Türk mahallesine bir Bulgar veya Rus yerleştirip yanlarına da serbestçe gezebilecek birer sürü domuz verilirse yirmi beş sene içinde bu şehirdeki Türkler çil yavrusu gibi dağılacaktır. (Polat, 2015, 821)

Türk diplomat, ihtiyar diplomat Gospodin'le bu konuşmasından sonra odasına çıkar ve yatağına uzanır. Fakat konuşulanlar gururunu kırar ve o gece çok huzursuz olur, uykusu kaçar. Ömer Seyfettin bu hikâyede okuyucuya Gospodin vasıtasıyla Türklerde milli ülkü yoktur mesajı verir. "*Ömer Seyfettin, bu acı gerçeği görgüleriyle biliyor, o devrin tüm bütün aydınları gibi, yıkılışı durdurmanın, eski yapıyı az çok yenileyerek "millet olma" aşamasının mümkün olabileceğine inanıyordu.* (Alangu, 2010, 109) Hikâyeden alıntılanan şu cümleler, onda milli aidiyet duygusunun ve milli kimliğinin şekillenmeye başladığını gösterir:

"Pis, cılız bir domuz sürüsü önünden cesur ecdadımın, yiğit kan kardeşlerimin, saf milletimin kavukları düşerek, atları arabaları bataklıklara saplanarak, topları tüfekleri, kadınları kızları, çolukları çocukları yollara dökülerek bir çılgın ordusu halinde kaçıştıklarını görüyor gibi oluyordum. Ah, evet, o gece hiç uyuyamadım!" (Polat, 2015, 822)

Ömer Seyfettin'in şiirlerinde, yazılarında ve hikâyelerindeki en büyük amacı Türk milliyetini yüceltmektir. Yaşadığı dönemde Osmanlı Devleti'nde modernleşmeyle başlayan kimlik bunalımının Türk milleti üzerindeki yaralarını sarmaya çalışan yazar; *Gizli Mabel* hikâyesi kişilerinden doğu hayranı Fransız bir

gencin Türk aidiyet ve kimliğine bakış açısından çıkardığı sonuçların gülünç yönlerini işlemektedir. Bu hikâyede o dönemin kimi Osmanlı aydınlarınca ve alafrangalaşma temayülündeki kimi insanlarca hayran olunan Fransız milletine mensup bir kişinin Türk ve Doğu kültürüne hayranlığı dikkat çeker. Hikâyenin girişinde Fransız'ın *“Azizim, siz kendinizi bilmiyorsunuz. Avrupa'yı bir şey zannederek kendi güzelliklerinizi göremiyor, kendi esrarlarınızı yaşayamıyorsunuz...”* (Polat, 2015, 1094) sözleri aslında Ömer Seyfettin'in çoğu eserinde okuyucuya vermek istediği mesajdır. Fakat vermek istediği mesajın okuyucu üzerindeki etkisini artırmak için; bu cümleleri bir Fransız'a söylettirmiştir.

Hikâyenin devamında o dönemin Avrupalılaştırmış semtlerinden ve yazarın çoğu hikâyesinde olumsuz eleştirilerine maruz kalan Beyoğlu, hikâye kişisi Fransız tarafından aynı olumsuzluklarla eleştirilmektedir: *“Ne iğrenç Garp karikatürü, ya Rabbi!”* (Polat, 2015, 1095)

Sermet'in, Türk hayranı olan Fransız dostunu bütünüyle Türk aidiyet ve kimliğinin bir yansıması olan sütannesinin evine götürmesiyle, Batılı gözle Türk kimliğine bakışın gülünç yönleri de ortaya çıkmaya başlar. Bir geceyi Sermet'in sütannesinin evinde misafir olarak geçiren Fransız, sabah kalktığında Sermet'e gizli mabedlerini gördüğünü iddia eder. Fransız'ın ne demek istediğini anlayamayan Sermet ona gizli mabedlerinin olmadığını söyler. Sermet'in dediklerini kabul etmeyen Fransız, cebinden çıkardığı defteri gösterir ve uyandığında heyecanla yazdığı satırları okumaya başlar. Avrupalıların göremediği Türk örf ve adetlerini gördüğünü, Casanova ve Pierre Loti'nin Türk konaklarında Türk kahvesi içerek Şark'ı öğrendiğini sandığını, sabah erken kalktığında kapısı açık bir gizli mabedle karşılaştığını Sermet'e okur:

“Beyaz perdeler inik. Aralarından soluk bir aydınlık giriyor. Duvarlarda birçok büyük levhalar asılı. Köşelerde ağır ceviz ağacından yapılmış, demir çemberli mezarlar duruyor. Şüphesiz bu mezarlarda sevgili ölülerin mumyaları var. Bir tanesini açmağa çalıştım. Mümkün değil, kitli! Sonra yerde irili ufaklı birçok kaplar duruyor. Bazıları bakırdan, bazıları porselenden! İçlerinde kıymetlileri var, meselâ kapının hizasında, birinci mezarın önündeki gayet kıymetli, etrafı altınla yaldızlanmış bir kap. Köşedeki

yeşil bir vazo... Kim bilir nasıl bir topraktan yapılmış, mabedin içinde manasını anlayamadığım bir nispet dâhilinde ipten birtakım dil'ularla zaviyeler gerilmiş. Bu mukaddes zaviyelerin üzerinde şüphesiz ölümlere ait olan birtakım relipler asılı. Kaplarda mukaddes sular duruyor. Bazısında taşacak derecede çok. Mekke'nin, Medine'nin, kim bilir, hangi meçhul, hangi mukaddes köşelerinden gelen bu esrarlı, bu mukaddes sulardan tattım. Biraz kekremesi... Kapların dibinde hafif, ama gayet hafif bir toprak tortusu var. Her kaptan içtim. Hepsinin tadı bir. Kalbim çarpmağa başladı. Memnu bir mabede girmiş bir küfürbaz, bir hain, bir kâfir heyecanı ile dışarı çıktım. Sanki bu mezarlar birdenbire açılacak, içlerinden yüzlerce sene evvel ölmüş ihtiyar Türkler kavuklarıyla, yatağanlarıyla, kalkıp üzerime yürüyecekler sandım. Sanki duvarlardaki levhalar sallandı. Mukaddes kapların içi çalkandı. Sanki o an bir deniz olacak, oralarda beni boğacaklardı. Bu mukaddes suların hiddetini, sükûtunu, ulviyetini şimdi içimde duyuyor gibi oluyorum. Esrarlı, müphem bir rehavet, bir ateş damarlarıma yayılıyor. Beynimde karanlık, meçhul bir kubbenin derin akislerini işitiyorum.

Öyle anlatılmaz bir heyecan duyuyorum ki..." (Polat, 2015, 1099-1100)

Özetlenen ve alıntılanan kısımlardan anlaşılacağı üzere, Fransız hikâye kişisinin sütannenin sandık odasındaki eşyalara bakışı ve kendince yorumlamaları onu gülünç duruma düşürmektedir. Bu odayı gizli bir mabed sanan Fransız gencin çatıdan akan yağmur sularının eve zarar vermeden birikmesi için kullanılan kovalardaki suyun Müslümanların kutsal topraklarından geldiğini sanışı, onun Türk İslam kültürü konusunda ne kadar bilgisiz olduğunu göstermektedir. Burada Ömer Seyfettin'in verdiği mesaj; Batılıların Türk kimliğini kendi bakış açılarıyla anlayamayacağı olması yanında, Türklerin de kendi milli kültürlerini dünyaya anlatamamış oldukları yönündedir. Diğer taraftan Batı dünyasının mensupları Türk İslam kültür ve medeniyetini anlamak yerine kendi zihinlerindeki kalıplaşmış düşünceleri mutlak doğrular gibi görmektedirler. Peşin hükümlerden, ön yargılardan kurtulamamış bir Batılı, Türk kültürünü, Türk'ün milli kimliğini anlayamaz.

3.1.1. Millî Kimliğin Kaybedilişi

“Millî Aidiyet” başlığı altında da incelenen *Piç* hikâyesinde anlatıcı konumundaki hikâye başkişisi ile Ahmet Nihat arasında geçen konuşma milli kimliğini kaybeden Türklerin dinlerini de kaybettiğini, en azından kaybetmeye aday olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Diyalogta, Bingazi’ye giden hikâye başkişisini Ahmet Nihat, kahramanlık yapmaya giden bir gafil olarak nitelendirir. Ahmet Nihat’a göre Bingazi artık kaybedilmiştir. Anlatıcı hikâye başkişisi sadece “şapka giyen Türklerin” yani alafrangalaşmış, Türklüğünü kaybetmiş Türklerin böyle düşündüğünü söyler. Konuşma sırasında Ahmet Nihat; Türklüğünü, Osmanlılığını ve İslamlığını reddederek kendisini Katolik ve Fransız olarak nitelendirir. Anlatıcının zihninden geçen şu cümleler aynı zamanda millî kimliğini kaybedenlerin hakkında yazarın düşüncelerini ve verdiği hükmü de göstermektedir:

“Tanıdığım Ahmet Nihat Katolik olabilir. Akidesini esvap gibi değiştirebilen, vicdanını adî bir eşya gibi satan insanlar bu dünyada az değildir. Lâkin İstanbul’da doğan, anası Türk, babası Türk olan, Türkçe konuşan bir aileden çıkan, damarlarında Türk kanı akan bir Ahmet milliyetini değiştiremez. Fransız olamaz, yalnız kendini aldatır...” (Polat, 2015, 241)

Görüleceği üzere Ömer Seyfettin’in milliyetçilik fikirlerini yansıtan hikâye baş kişisi damarlarında Türk kanı dolaşan, anne ve babası Türk olan bir bireyin hem dinini hem milliyetini inkar etmemesi gerektiği düşüncesine sahiptir. Ömer Seyfettin’in “*Yarıncı Turan Devleti*” başlıklı fikir yazısında “*Bir ferdin Türk olmak için Türkçe konuşması, Müslüman olması, Türk terbiye ve örfünün içinde yaşaması kâfidir ve Anadolu’da Türkçe konuşan on dört, on beş milyon Müslüman vardır ki hepsi Türk’tür.*” (Argunşah, 2001, 325) demektedir. Bu hikâyedeki Ahmet’in Türk örf ve adetlerine göre yaşamaması milli kimliğini kaybetmesine yol açmış bu da onu

bir süre sonra dini kimliğini de reddetmeye götürmüştür. Buradan anlaşılacağı üzere milli kimlik dini kimliği koruyan bir zırh gibidir.¹⁵

Primo Türk Çocuğu adlı hikâyenin devamı olan *Primo Türk Çocuğu Nasıl Öldü* hikâyesinde anlatılan olaylar milli kimliğin kaybedilişinin nelere yol açacağını göstermesi bakımından önemlidir. Hakim anlatıcı, Selanik'in işgalinden sonra buradaki Türklerin yaşadığı sorunları Primo'nun bakış açısıyla aktarır. İtalyanların, Fransızların Türk beldesine saldırdığını, işgal ettiğini bildikleri halde Türk asker ve zabitlerinin sokaklarda umursamadan gezdiklerini gören Primo babasına bunun nedenini sorar: “Anladık, Selanik zapt olundu. Fakat bu zabitleri niçin tutuyorlar, süs diye mi?” (Polat, 2015, 405) babanın verdiği cevap milli kimliğin kaybedilişinin sonucunu gösterir:

“Primo kıpkırmızı oldu. Dünyada bu kadar adilik ve korkaklık olabilir miydi? “Vay alçaklar, vay...” diye haykırdı. Kendini tutamadı, hiddetinden ağlamağa başladı. Babası ona teselli vermeğe çalıştı. Bu zabitlerin kabahatleri olmadığını, çünkü zavalluların kavmiyetlerini idrak edemediklerinden, Türk olduklarını, Türk ve Türklük ne olduğunu ve ne olacağını bilmediklerini söylüyor, “kabahat bize Türklüğümüzü unutturan sebeplerde...” diyordu.” (Polat, 2015, 405)

Alıntılanan bu kısımdan anlaşılacağına göre Türk zabitleri milli kimlik kaybına uğramıştır. Bunun sebepleri ise hikâye kişisi tarafından okuyucuya aktarılır. Bu sebepler; Turan'ın ne demek olduğunu bilmemek, Türk tarihine vakıf olmamak, fikir ve amellere sahip olmamaktır. Anlatıcı, okuyucuya bunların eksikliğinde ortaya çıkacak feci durumları hikâye kişisinin ağzından aktarır. Ömer Seyfettin, “*Milli Kuvvetimiz*” adlı fikir yazısında da bu hikâyedeki mesajlara benzer düşüncelerini şöyle dile getirir: “*Harsında birlik bulunan bir milleti siyasî, askerî hiçbir kuvvet parçalayamaz.*” (Polat, 2016, 680)

Fon Sadriştayn'ın Karısı hikâyesinde, Sadrettin adlı hikâye kişisi milli kimliğini kaybetmeye meyillidir. Nitekim Alman hayranlığı neticesinde Türk karısını

---

¹⁵ Nitekim Ömer Seyfettin de Türk olmanın şartlarını Türkçe konuşmak ve Müslüman olmak olarak belirlemiştir. (Argunşah, 2001, 325).

müsrif ve iş bilmez bahanesiyle terk eder. Tutumlu ve becerikli, çalışkan Alman kızıyla evlenir. Yıllar sonra karşılaştığı, anlatıcı hikâyeye kişisi konumundaki arkadaşına otuz okka iken doksan beş kilo ağırlığa ulaşmasının sebebini anlatırken, onun milli kimliğini nasıl kaybettiğini de okuyucu öğrenmiş olur.

“Açık söyleyeyim” dedi, “Almanya’ya gittim. Bir Alman kızıyla evlendim. Alman kadınının ne olduğunu siz bilmezsiniz. Bütün Almanya, bütün Almanlık, bütün Almanlığın zenginliği, Alman ordusunun kuvveti Alman kadınının eseridir... Ben Alman kadınıyla evlenmezden evvel tartılır, tamam otuz okka gelirdim. Bugün doksan beş kilo geliyorum. Almanya’nın yirmi milyon nüfusunu yarım asırda altmış-yetmiş milyon yapan’ Alman kadını beni de üç sene içinde otuzdan doksan beşe çıkardı. Eğer Alman kadını tamsanız buna asla şaşmaz, hem de pek tabii görürdünüz.” (Polat, 2015, 642)

Milli şuurunun oluşmaması nedeniyle milliyetçilik fikrini benimseyemeyen Türkleri çoğu hikâyesinde işleyen Ömer Seyfettin, bu hikâyede de Alman hayranlığı olan Sadrettin’in lakabının bile Alman ismi olması, Alman gibi davranması sebebiyle milli kimliğini kaybetmiş bir hikâyeye kişisi olarak onu karakterize eder. Ayrıca *yabancı okullarda yetişmiş, monden bir hayat içinde büyümüş olan alafranga bir kadın, kocasını mahvolma derecelerine getirmiştir.* (Alangu, 2010, 337) Ömer Seyfettin bu hikâyede okuyucusuna Türk aile düzeninin bozulmaması gerektiği mesajını da vermektedir.

3.2. Ahlâki Kimlik

Ahlâkın toplum içinde önemli bir yeri vardır. Dini kuralların ve örf, adet kurallarının oluşumunda geniş bir yer kaplar. *“İnsanın iyi veya kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan mânevî nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışlar bütünü”* (Çağrı, 1989, 1) anlamına gelen bu kavram, toplum huzurunu ve bütünlüğünü etkileyen bir özelliktedir. Toplumun birlik ve beraberliğinin sağlanması için konulan kuralların ahlâk temeline dayalı olmasının sebebi budur. Ayrıca, ahlâki değerleri yozlaşmış milletler diğer tüm aidiyetlerini de kaybetmekle karşı karşıya kalabilirler.

Ahlâki kimlik, toplumun ahlâk kurallarının yönlendirmesiyle ortaya çıkmış olan ahlâki aidiyet duygusunun somutlaşmış halidir. Bu kurallar dini ve kültürel içeriklere sahiptir. Bir toplumu ayakta tutan unsurların başında din, kültür ve milliyet olduğu fikrine sahip olan Ömer Seyfettin de hikâyelerinde ahlaki kimliğe sahip hikâye kişilerini işlemekte ve okuyucuya bununla ilgili mesajlar vermektedir.

Türk sosyal hayatında daha çok dini unsurlardan kuvvet alan ahlâk teması, Ömer Seyfettin'in *Harem* hikâyesinde yerini bulur. Hikâyeden alıntılanan diyalog bunu açıkça göstermektedir:

“Nazan başını salladı: ‘Ah ya Rabbi! Adab-ı muaşerete angarya diyen bir koca...’

“Ama Avrupalıların adab-ı muaşeretine!”

“Türklerin adab-ı muaşereti var mı?”

“Yok mu?”

“Hani?”

Sermet hemen bir cevap bulamayınca Nazan taştı: “Merhaba, merhaba! Aleykümüsselâm, hâk-i payiniz, keyf-i âliniz, refika-i cariyeniz, mahdum-ı bendeniz... değil mi? Cambazhanelerdeki maskaraların perendelerine benzeyen o dokuz kat eğilmiş başlara yerden kalkan kandilli temennalar değil mi?”

“Bonjour, bonsoir, eherie, trion Dieu...’den iyi ya?”

“Çok, çok, Allah için çok iyi!”

“Acem şairinin dediği gibi: ‘Başkasına ait sırmalı kaftanı giymekten ise kendi malım olan eski hırkayı tercih ederim.’

“Daha açık söyle... De ki: ‘İnsan gibi yaşamağa dilenci gibi gezmeyi tercih ederim.’”

“Hayır...”

“Ya ne?”

“Kendi temayülümdeki samimî hareketlerle yaşamayı, yabancı, taklit bir edaya uymaya tercih ederim, yani...”

“Eey yani?”

“Taklit’in aleyhindeyim.”” (Polat, 2015, 774)

Harem hikâyesi Sermet ve karısı Nazan’ın arasındaki Avrupa kültürüne dayalı hayat ile Türk kültürüne dayalı hayat arasındaki çatışmayı anlatır. Nazan Avrupai bir hayat yaşamaya yönelen, lükse düşkün, dürüst bir kadındır. Sermet ise karısının tam tersi bir hayat yaşama düşüncesine sahip bir kişidir. Hikâyenin olay örgüsünde görüleceği üzere Nazan’ın erkeklerin ve kadınların iç içe olduğu Avrupai tarzdaki partiler düzenlemesi, Türk kültürünü kendisine bir yön bulucu olarak kullanan Sermet’i çok rahatsız eder. Çünkü davranışlarında ve söylemlerinde milli kültüre yakın bir yapıya sahip olduğu görülen Sermet, ahlâki yönden doğru bulmadığı bu eğlence ortamları, Türk toplum düzenine uygun olmadığı için yanlış anlaşılmalara neden olur ve evlilikleri bitme noktasına gelir. Ömer Seyfettin, bu hikâyede milliyetçi bir kişinin Türk toplumunun ahlâk kurallarına sahip olması gerektiğini ve Türk toplum yapısının örf, adet ve ahlâk kurallarından vazgeçtiğinde yaşanacak durumları okuyucuya göstermektedir.

Hikâyede bir ailede yaşanabilecek en olumsuz durumlardan biri olan aldatma/ihanet duygusuyla karşılaşan hikâye kişilerinin yaşadığı duygusal çöküntüler okuyucuya net bir şekilde verilmektedir. Fakat yaşanan bu durumun bir yanlış anlaşılmadan ibaret olduğu hikâyenin son kısmında ortaya çıkar. Burada dikkat çeken ise Türk kültürüne uygun olmayan, dışarıdan nakledilen kültürlerin toplum düzeninin ilk ve en temel kurumu olan aile kurumunda ortaya çıkan bunalım halidir.

Harem’de, Batı kültürüne olan özentinin Türk kültürünün unsurlarından “ahlâk”ı nasıl zedelediği ele alınmaktadır. Hikâye kişilerinden Nazan, alafranga hayat tarzına ilgisi olan ve bunu uygulamaya çalışan bir kadındır. Sermet ise milli aidiyeti güçlü, milli kimliğe sahip bir kişidir. Hikâyede eşi Nazan ile olan diyaloglarında görüleceği üzere ahlâki aidiyet duygusuna sahip, ahlâki kimliği

oluşmuş bir karakterdir. Ahlâki kimliğine eşi tarafından yapılan saldırılar sonucunda aralarında anlaşmazlıklar ortaya çıkar. Hikâyenin yazıldığı dönemde Türk toplumunda moda olan alafranga eğlenceler, Sermet'e göre gereksiz ve ahlâken de uygunsuzdur. Bu da onun ahlâki kimliğe sahip olduğunu, en azından ahlâki hassasiyetleri olduğunu gösterir.

Sermet'in milliyetçi kimliğiyle söylediği "*Taklit'in aleyhindeyim*" sözü onu Ömer Seyfettin'in sözcüsü durumuna getirir. Ömer Seyfettin taklitçi eğilimi hemen hemen her açıdan düşünce yazılarında ve hikâyelerinde eleştirir. "Yeni Lisan" adlı yazısında dil açısından taklitçiliğe bakış açısını belirttiği şu sözleri bize Sermet'in Ömer Seyfettin'in sözcüsü konumuna getirdiğini çağrıştırmaktadır: "*Evet ey gençler! Hepiniz yeni lisanı ihya ve icada çalışınız, zekânızı, maharetinizi, dünküleri körü körüne taklide değil, yeni lisanı vaz ve tesise sarf ediniz.*" (Argunşah, 2001, 112-113)

Toplum içinde yaşayan insanın toplumdaki diğer insanlardan başka Tanrıyla ve dolayısıyla toplumun kutsallarıyla, devlet kurumları ve bu kurumların temsilcileriyle, tabiatla, hayvanlarla, cansız varlıklarla, kendisiyle ilişkileri ve onlara karşı sorumlulukları vardır. Bu ilişkiler ve sorumluluklar yumağı içindeki tutum, davranış ve söylemleri bireyin ahlâki kimliğinin bir bakıma yansımasıdır.

Ömer Seyfettin'in *Pembe İncili Kaftan* hikâyesinde hikâye başkışı Muhsin Çelebi'nin sadrazama görüşmesinde niçin devlet görevi kabul etmediğini açıklarken pervasız ama edep sınırının da dışına çıkmadan söylediği sözler ve İran şahının huzurundaki konuşması yukarıda yapılan açıklamaya göre onu bir ahlâk abidesi haline getirir.

Muhsin Çelebi, sadrazama şunları söyler:

"... ben boyun eğmem, el etek öpmem. Hâlbuki zamanın devletlileri mevkilerine hep boyun eğip, el etek, hatta ayak öpüp, bin türlü tabasbusla, riyayla, tekâpuyla çıktıklarından, etraflarına daima hep bu zelil mazilerinin çirkin hareketlerini tekrarlayanları toplarlar. Gözdeleri, nedimleri, himaye ettikleri, hep denî riyakârlar, ahlâksız müdâhinler, namussuz maskaralar, haysiyetsiz dalkavuklardır! Mert, doğru, izzet-i nefis sahibi, hür, vicdanın

sesine kulak veren bir adam gördüler mi, hemen garez olur, mahvına çalışırlar.” (Polat, 2011, 569)

Aynı Muhsin Çelebi, ölümü göze alarak İran şahının huzurunda ise aynı pervasızlıkla, adeta savaş meydanındaymışçasına devletinin ve kendi sultanının onurunu ayakaltına aldırılmamak için konuşur. (Polat, 2011, 573-574)

3.3. Dini Kimlik

Birey, kimliğini inşa etmeye çalışırken aidiyet duygularının yönlendirmesiyle bir kimlik bina eder. Bu, milli, cinsel, ırsî, dinî, coğrafi vb. aidiyetlerle gerçekleştirilir. Dini aidiyet duygusu, kimliğin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Kişi, toplumdan ve ailesinden etkilenecek dini aidiyetlerini belirler ve ona göre davranışlarını sergiler. Bu davranışlar sonucunda, öteki tarafından kimliklendirilir. Bu, kişinin dini kimliğidir.

Bir topluluğa veya kuruma ait olma duygusu insanda doğuştan vardır. Bu aidiyet duygularından en önemlisi de dini aidiyet duygusudur. *“Din, hem bireyin benliğinin oluşmasında, iç dünyasında barışık olmasında, hem de bireyin topluma adaptasyonunda, toplumla, sosyal norm, değer ve inançlarla sağlıklı ilişkide bulunmasında yardımcı olur, bu doğrultuda hizmet görür, görev yapar.”* (Türkkan, 2011, 44) Bu yüzden Ömer Seyfettin de hikâyelerinde dini kimliğe sahip hikâye kişileriyle okura birçok mesaj vermektedir. Ömer Seyfettin din ve milliyeti bir tutar. *“Kültürel olgularımızı İslami ve milli diye ayırmak hemen hemen imkansız gibidir.”* (Kösoğlu, 2013, 92) Çünkü milli olan kültür ve kimlik, dini de içine alır. Yani birey milli kimlik çerçevesine dini kimliğine de sahiptir. Ömer Seyfettin hikâyelerinde dini kimliğe sahip bir Türk’ün nasıl olması gerektiğini eleştirileriyle bir mesaj niteliğinde okuyucusuna iletir.

İlk Namaz hikâyesinde, bir geri kırılmayla anlatıcı hikâye kişinin çocukluğuna gider. Anlatıcı, çocukluğunda annesinin kendisini sabah namazına kaldırmak için nasıl öpüp okşayarak, severek uyandırdığını, abdest alışına nasıl yardımcı olduğunu, sonra sevgiyle namaz kıldırıldığını, hatalarını sevgiyle düzelttiğini anlatır. Bu arada annenin kılık kıyafeti, huşû içinde namaz kılışı tasvir edilir. Hikâyenin bütününde annenin dini kimliğinin dışa yansımaları; bir annenin evladına

dini kimlik kazandırmadaki rolü ve üzerinden zaman geçmesine rağmen bu kimliğin ve kimlik kazandırmanın unutulmayışı dolaylı olarak görülür.

An'a dönüldüğünde hikâye başkişisi, sabah namazın vaktindedir ve uyanmıştır. Namazını kılmayışından ve dini görevlerini yerine getirmeyişinden rahatsızlık duyar, abdest almak üzere lavaboya gider. (Polat, 2015, 58-61) Görüldüğü üzere *“anne ile evlat arasındaki maddi ve manevi yakınlık, annenin öğrettikleri bir süre sonra, bir zaman sonra uygulanmasa bile, hikâyede görüldüğü gibi, işlendiği yerden sökülüp yitmemekte.”* (Uslucan, 2015, 67)

Kızılelma, devam edegelen eski bir Türk inanışına göre “cihan hakimiyeti mefkûresi”nin sembolüdür. Eski yazıtlara göre Oğuzları batıya doğru hareket ettiren güç Kızılelma olmuştur. *“Ergenekon Destanı’nda Kızıl Elma, Ergenekon’dan çıkma ve eski yurdu yeniden fethetme idealidir. Ulaşılması gereken ülkeleri ele geçirmek için fetihleri amaç haline getiren semboldür. Soyut bir tarifile, Oğuzlar için hangi yöne giderlerse gitsinler ulaşılacak zafer, ulaşılmadan önce Kızıl Elma’dır.”* (Kutlu, 1982, 346) Bu sembol Türklerde çok eski bir inanç ve töreye dayanır. Bu sebeple Kızılelma güçlü bir fetih sembolüdür. Türkler ne tarafa fethederse gitsin feth edecekleri beldelere Kızılelma adını vermiştir.

“Kızılelma” Neresi? hikâyesi, zamanın padişahı Süleyman’ın, fetih yolculuğuna çıkmadan hemen önce askerlerin *“Kızılelma”* naralarını duyduktan sonra divandaki herkesi huzuruna çağırarak *“Kızılelma neresidir, bilen var mı?”* şeklindeki sorusuyla başlar. Cevap olarak *“Halk kullarının uydurduğu efsane”* (Polat, 2015, 607) olduğunu duyunca sinirlenir, *“Halkın değil, Hakk’ın dediği”* cevabını verir. Farklı birliklerden üç asker çağırılır sırayla huzura sokulur ve hepsine *“Kızılelma neresi?”* (Polat, 2015, 607) diye sorulur. Askerler *“Atınızın gittiği yer... padişahım!”*... *“Neresi olduğunu ancak padişahım bilir...”* (Polat, 2015, 607) cevabını verir. *“Evet... orası ne Hint, ne Sint, ne Çin, ne Maçin, ne Viyana, ne de Roma’ydi!”* (Polat, 2015, 607) Bunun üzerine Padişah huzurundakilere: *“Gördünüz ya” dedi, “üçünün de cevabında bir fark yok. Hakikat bir! ‘Kızılelma’ benim gitmek istediğim yer, işte... Hakk’ın beni göndereceği yer!..”* (Polat, 2015, 607) der.

Hikâye kişisi Padişah Süleyman, fetihleri Hakk’ın bir emri olarak kabul eder ve bunun dini bir gereklilik olduğu düşüncesine sahiptir. Hikâyeden alıntılanan

kısma göre padişahın milli kimliği yanında dini bir kimliğe de sahip olduğu ve hatta dini kimliğinin daha fazla olduğu sonucuna varılır. Çünkü milli bir duyuş olan Kızıl Elma'ya ulaşma arzusunun padişah tarafından ilahi bir emir ve taktir sonucunda gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim, Âli İmran Sûresi 26. ayette şöyle denilmektedir: “*De ki: Ey mülkün sahibi olan Allah'ım, sen mülkü dilediğine verirsin; sen mülkü dilediğinin elinden alırsın; sen dilediğini azîz edersin; sen dilediğini zelil edersin; hayır yalnız senin elindedir; sen, hiç şüphe yok ki, her şeye kâdîrsin.*” Demek ki Kızılelma'nın fethi Allah'ın takdiriyle gerçekleşecektir.

Buradan anlaşılmaktadır ki; Ömer Seyfettin'e göre de milli güç ilahi güçle desteklenmektedir. Ömer Seyfettin, okuyucuya tarih bilinciyle birlikte aidiyet ve kimlik edinme noktasında milli kimliği ve dini kimliği birlikte aşılacak ister.

“Eski Kahramanlar” notuyla yayınlanan *Büyücü* hikâyesi; vaka zamanının büyük komutanlarından Selahattin Eyyubi'nin başarılarını, seferlerini, savaşlarını ve Akkâ Kalesi'ni almasında hayati önem taşıyan yardımlarını gördüğü “Büyücü” lakaplı ilim adamı Doğan ile Selahattin arasında geçen olaylar zincirini anlatmaktadır.

Babası, Alp Arslan'ın eski kumandanlarından olan Doğan'ın Dınişk kentinde kendini ilme vererek halktan soyutlaması ve kimya deneyleri yaparken meydana gelen patlamalar sebebiyle halkın onu büyücü sanması lakabının “büyücü” olmasına yol açar.

Büyücü Doğan'ın halktan kendini soyutlaması ve faaliyetlerinin merak edilmesi neticesinde halk onu istemez. Selahattin Eyyubi, Dınişk şehrine geldiğinde halk; “*Ey Sultan! Bizi bu Büyücü Doğan'dan kurtar!*” (Polat, 2015, 611) der. Bunun üzerine Büyücü Doğan şehirden sürülür. Lakin Akkâ Kalesi'nin fethi sırasında ilminden faydalanılarak başarılı olunur. Selahattin Eyyubi'yle yolları tekrar keşişen Doğan'a Sultan; “*Doğan! Sana bin deve, yüz bin dinar, hem de bütün Kerek malikânelerini ihsan ettim. Daha ne istersen söyle. Emirlik, hâkimlik, ne istersen...*” (Polat, 2015, 615) diyerek mükâfat vermek ister. Fakat cevap olumsuzdur. Bunun üzerine Sultan; “*Hizmetin büyüktür! Sen burçları yakmasaydın Akkâ mutaassıpların eline düşecekti. Akkâ düşünce biz İslâmlar Suriye'de*

tutunamayacaktık. Kudüs'ü bile bırakıp çöllerde çekilmeye mecbur olacaktık. Sen hepimizi bu akıbetten kurtardın. Yalnız bizi değil, belki bütün İslâm'ı kurtardın. Bu mükâfata lâyıksın. Kabul et!" (Polat, 2015, 616) der. Doğan ise *"Ben bu hizmeti hasbetenlillâh yaptım. Ecrimi ancak Allah'tan isterim"* dedikten sonra, Sultan'ın cevap vermesine fırsat vermeksizin Sultan'dan kendileri için makam ve mansıp isteyenleri göstererek *"Yalnız beni bunların elinden kurtar!"* (Polat, 2015, 616) der.

Bu alıntı ve özetlemelerden görüldüğü gibi Büyücü Doğan güçlü bir dini kimliğe sahiptir. O; makam, mansıp, para, şan ve şöhret gibi dünyevi mükafatlara talip değildir. Hizmetinin karşılığını yalnızca Allah'tan bekler. Bu haliyle ihlaslı bir Müslüman olduğunu gösterir. Hikâyenin mesajı da burada ortaya çıkar: Vatan, millet ve din uğruna yapılan hizmetler ve fedakârlıklar dünyalık menfaatlerle gölgelenmemelidir.

Yemin hikâyesi, Doğanlılar'daki Hacı Hafız Sıdık Molla'nın evine Matlûbe adında bir kızla görüşmeye gelip giden bir gencin başından geçen olayları anlatır. Hikâyede anlatılanlara göre çok sofı bir kadın olan Hacıhanım için abdest, oruç, namaz en önemli şeylerdir.

Hacı Hanım'ın odasının sokağa bakan kısmı bile mescide benzemektedir, odanın kible tarafında mihraba benzer girintisi vardır ve başkaları için ibadethane görüntüsü verir. Yanında yaşayan kızların da hepsi sofı olan bu kadın, özellikle gusülhaneyi ateşin sönüp sönmediğini sürekli kontrole gidecek kadar titiz bir şekilde kontrol eder. Evdeki herkes dindar insanlar gibi davranmaktadır. Hikâye kişisi de olan anlatıcı, ilk olarak Matlube'yle gusülhaneye çıktığını, nikâhlı olmadığı bir kadın tarafından yıkandığını, daha sonra Hacı Hanım'ın elini öpmeye indiğini, bir çok vakit namazını Hacı Hanım'ın odasında kıldığını anlatır. Ramazan ayında bu evde kaldığını, gusül abdestlerini alıp sahur yemeğine indiklerini anlatan hikâye kişisi, Matlûbe'yle görüştüğünü duyan teyzesinin oğlu Sabri'nin Hacıhanım'ın evine hesap sormaya gelmesiyle farklı olaylar zincirinin içine girmektedir. Fakat sofı bir kadın görünümündeki Hacıhanım Kur'an'a el basarak Sabri'nin dini aidiyetlerini ve inancını kullanır ve bu tehlikeyi savuşturur. Lakin Hacıhanım'ın el basarak yemin ettiği nesne Kur'an değil, dış görünüşü Kur'an'a benzeyen incir dolu bir kutudur.

İşin aslını bilip şaşkınlıkla kendisine bakanlara Kur'an üzerine yemin etmediğini, bir günah işlemediğini ispatlamak için kutuyu açıp içini gösterir.

Tasvir edilirken oldukça dindar bir kadın olarak tanıtılan Hacı Hanım, esasında görüldüğü gibi bir insan değildir. Dinin ibadetle ilgili emirlerini hem yanındaki kızlara yaşatmakta hem de eve gelen erkeklerde bunu aramaktadır. Ancak evinde İslam dininin haram kıldığı zina fiilini işletmektedir. Bu durum onun yaşantısında dini açıdan tezatlar sergilenmesine sebep olmaktadır.

Din ve milliyetin birbirinden ayrılmayacağına inanan Ömer Seyfettin, aidiyet duygularındaki noksanlıkların kimliğe de yansıtacağını göstermek istemektedir. *“Milliyetini seven dinini de sever. Dinini seven milliyetini de sevmelidir. Çünkü din ruh ise, milliyet vücuttur. Vücut sağlam olursa ruh rahat eder.”* (Argunşah, 2001, 360) düşüncelerine sahip olan yazarın bu fikirlerinden hareketle dini açıdan şuursuz olan kişilerin milli duygularının da zayıf, hatta hastalıklı olacağı düşüncesini taşıdığı söylenebilir. Nitekim bu eve gelip giden erkeklerde milli duygular da görülmemektedir.

Hayvar hikâyesinde eski bir Şeyhülislâm haremisi olan Hamdune Hanım kızına bir koca aramaktadır. Damat adayının malı mülkü olmayan fakat terbiyeli ve namuslu biri olmasını ister. Topkapı'nın ücra bir mahallesinde keşfettiği Hüsam Efendi'yi kızıyla evlendirir. Hamdune Hanım'ın istediği özelliklere sahip Hüsam Efendi'nin hiçbir olumsuz özelliği kimliğinde barındırmaması, mahalle sakinlerinin de dikkatini çeker ve bir gün onun evliya olacağı söylentileri doğar.

Anlatıcı, Hüsam Efendi'nin dini kimliğini şu şekilde ön plana çıkarır: *“Rakı, tütün, enfiye, bira, tiyatro filân ne olduğunu bilmiyordu. Daha ömründe bir defacık olsun Köprü'yü geçmemiş, karşıya ayak basmamıştı. Fakir bir türbedar olan merhum sofı babasından kalma ödenecek bir borç gibi beş vaktinin arasına ha bire nafîle namazları sıkıştırıyor, ramazanı tuttuktan başka üç ayları bile bozmuyordu.”* (Polat, 2015, 1065-1066) Fakat hikâyenin devamında görüleceği üzere Hüsam Efendi dini kimlik kaybına uğrar. Anlatıcı bu kimlik kaybını okuyucuya mesaj verici nitelikte gösterir: *“Ah bu muharebe! Her şeyi alt üst ettiği gibi Hüsam Efendi'yi de kaymak gibi karısının koynunda, kaynanacığının dizi dibinde rahat bırakmadı.”*

(Polat, 2015, 1066) Diğer hikâyelerinde de işlediği Osmanlı Devleti savaştaiken Türk toplumunun milli kimliklerine sahip çıkmadığı düşüncesi bu alıntıda hissedilmektedir. Hikâye kişisi Hüsam Efendi'nin de savaştan döndüğünde dini kimliğini kaybedişi, ticarete atıldıktan sonra “yırtık” bir kişi haline dönüşmesi, dini aidiyetlerinden vazgeçmesi ve ahlâksız tavırlara bürünmesi vaka zamanındaki Türk toplumuna yapılan bir eleştiri mahiyetindedir.

Beynamaz, gerçek adı Doğanlı olan fakat civar köyler tarafından “Sofular” köyü olarak adlandırılan bu köydeki tek namaz kılmayan erkek olan Gavur Ali'nin başından geçen trajikomik olayları anlatır. Sofular köyünde tüm erkekler zamanının çoğunu namaz kılarak ve köy kahvesinde Çakır İmam'dan vaaz dinleyerek geçirir. Köyün tarım işlerini kadınlar üstlenmiştir. Erkekler ise miskin miskin köy kahvesinde namaz vakitlerini beklemektedir.

Köy halkı kuraklık, çekirge istilası, salgın gibi felaketler yaşandığında bundan Gavur Ali'yi sorumlu tutar. Bunun sebebi ise namaz kılmayı, cemaatle kahvede vaaz dinlememesidir. Gavur Ali yüzlerce koyuna sahip ve işini hiç aksatmayan bir kişidir. Bir gün köyde yaşanan bir felaket sonrasında Çakır İmam, Ali'nin ziyaretine gider. Onu, namaza başlaması için ikna etmeye çalışır. Fakat imam Ali'yi namaz kılmaya ikna ederken ahiretten, manevi kazançlardan bahsetmez, maddi kazançlarla ikna etmeye çalışır. “*Eğer Ali inat etmeyip namaza başlarsa sürüleri binleri bulacak, ağılı büyüyecek hatta bir gün bütün civar meraların sahibi bile olacaktı.*” (Polat, 2015, 947) Gavur Ali, Çakır İmam'a abdest almayı bilmediğini, namaz duaları bilmediğini söyler. Fakat imam ona, cemaate uymasının yeterli olacağını, Allah'ın yine de namazını kabul edeceğini söyler. Çakır İmam'ın dediklerine inanıp gün geçtikçe cemaate bağlanan Ali, artık işleriyle ve koyun sürüleriyle ilgilenememeye başlar. Çakır İmam'a ve köy halkına uyararak miskinleşir, işini takip etmemeye başlar ve hayvanlarını birer birer kaybetmeye başlar. İmamın ona vadettiği maddi kazançlar, namaza başladıktan sonra maddi kayıplara dönüşür.

Gavur Ali, kendini abdest almaya davet eden köylülere hasta olduğunu, namaz kılmayacağını söyler. Bunun üzerine kahvede bir tartışma çıkar ve köylüler ona “*Kesikbaş'ın dipsiz kuyuya düştüğü zaman nasıl ibadet ettiğini*” (Polat, 2015, 951) anlatmaya başlar. Sabrı tükenen Gavur Ali ise “*Ulan keratalar! Kılmayacağım*

işte. Siz ne karışıyorsunuz, bire?” (Polat, 2015, 951) cevabını verir ve etrafına küfürler savurarak kahvehaneyi terk eder.

Hikâyeden yapılan aşağıdaki alıntı hikâyenin okuyucuya vermek istediği mesajı özetler:

“Köylüler zavallının felâketiyle hiç meşgul değildiler. Yalnız onun birdenbire yine döndüğüne şaşıyorlardı. Gâvur Ali bütün gün köyün etrafında dolaşiyor, derenin kenarında tütününü içerken derin derin düşünüyordu. Niçin Çakır haininin sözüne uymuştu! İşte onun sebebine koyunlar bakımsız kalmışlar, altı ay içinde birkaç yüzden hiçe inmişlerdi.” (Polat, 2015, 951)

Ömer Seyfettin, bu hikâyede şuarsuz dini aidiyetlerin sonucunda oluşan dini kimliği eleştirmektedir. Bu dini kimliğe sahip kişilerin başında Çakır İmam ve köylüler gelmektedir. Yazar, dini kimliği ön plana çıkmış kişilerin sürekli namaz kılmalarının önemli olmadığını, tembel olmamaları gerektiğini Gavur Ali vasıtasıyla okuyucuya bir mesaj olarak iletmektedir.

Yazarın “Tarihî Hikâye” notuyla yayınladığı *Forsa* hikâyesi, otuz yaşında güçlü bir kahramanken Malta korsanlarına esir düşen ve kırk seneden fazla onların kadırgalarında kürek çeken Türk forsanın başından geçenleri anlatır. Anlatıcının aktardıklarına göre:

“Esir olalı kırk seneden ziyade geçmişti. Otuz yaşında dinç, levent, kuvvetli bir kahramanken Malta korsanlarının eline düşmüştü. Yirmi sene onların kadırgalarında kürek çekti. Yirmi sene iki zincirle iki ayağından rutubetli bir geminin dibine bağlanmış yaşadı. Yirmi senenin yazları, kışları, rüzgârları, fırtınaları, güneşleri onun granit vücudunu eritemedi. Zincirleri küflendi, çürüdü, kırıldı. Yirmi sene içinde birkaç defa halkalarını, çivilerini değiştirdiler. Fakat onun çelikten daha sert adaleli bacaklarına bir şey olmadı. Yalnız abdest alamadığı için üzüldü. Daima güneşin doğduğu tarafı solu ilerisine alır, gözlerini kibleye çevirir, beş vaktini gizli gizli, işaretle eda ederdi. Elli yaşına gelince korsanlar onu “Artık iyi kürek çekemez!” diye çıkarıp bir adada satmışlardı.” (Polat, 2015, 914-915)

Alıntıdan görüleceği üzere hikâye kişisi karşısına çıkan tüm zorluklara rağmen dini aidiyet duygusunun yansımaları olan dini kimliğine bir zarar gelmesini istemez ve gizlice namazını kılarak onu korur. Türk forsanın dini kimliği “Müslüman”dır. Onun, dininin ibadetlerinden “namaz”ı içinde bulunduğu zorluklara rağmen gizli işaretlerle de olsa yerine getirmeye çalışmasındaki amacı dini kimliğinin zedelenmesini önlemektir. Bu davranışı sahip olduğu aidiyet ve kimliklerinden, dini kimliğini ön plana çıkarır. Dini kimliği onun hayatın ve esaretin zorluklarına karşı güçlü kalmasını sağlamasıyla da dikkat çeker. Dini kimliğine ve aidiyetine bağlılığını kaybetmeyen forsa, yazar tarafından hikâyenin sonunda sabrı ödüllendirilir ve yıllardır hayalini kurduğu şekilde Türk denizcileri tarafından esirlikten kurtarılır. Üstelik onu kurtaran Türk denizci, oğludur.

Deve hikâyesi Mestan Ağa adında bir çingenenin Edirne’yi terk edip başka bir milliyete bürünerek Anadolu’nun farklı şehir ve kasabalarında hayatını bir Arap gibi sürdürmesini anlatan ve gülünç olaylara yer verilen bir hikâyedir. Ömer Seyfettin’in bu hikâye kişisini anlatışı okuyucuya yazarın kimlik ve aidiyet noktasındaki fikirlerini de vermektedir:

“Mestan Ağa doğduğu büyüdüğü Edirne’de ‘Çingane’ olarak yaşamağa tahammül edemedi. Gurbet diyarında ‘Arap’ gibi dolaşmağa karar verdi. Yüzü, yağlı karadan koyu bir renkteydi. Beyazı sapsarı olan gözleri pek büyük, pek parlaktı. Çember bir sakal bıraktı. Başına bir abanî sarık sardı. İstanbul’a geldi. Adını ‘Abdülmennan’ koymuştu. Atpazarı’nda, eşek alışverişinde herkes onu hacı zannediyordu. Çinganeliğini belli etmemek için daima taassup taslar, beş vakit namazlarını kalabalık camilerde kılar, ayakta besmelesiz su içmez, ezanı işitince ‘Aziz Allah, şefaât ya Resulallah’ diye hemen sözünü keserdi. Bütün hülyası biraz para yapıp uzak bir Anadolu kasabasında garip bir Mekkeli gibi yerleşmek, beyaz bir Türk kıızıyla evlenerek şu kötü Çinganelikten yakayı adamakıllı sıyırmaktı.” (Polat, 2015, 885)

Hikâyenin devamında gezmek için bir deve alma düşüncesine kapılan Mestan Ağa, camide bir vaaz sırasında devenin Müslümanlar için kutsal olduğunu ve sadece Kabe’ye giderken binmenin caiz olduğunu öğrenir. Fakat bunun doğruluğuna

inanmayarak deveye biner ve bir çiftçinin tarlasına girerek buğdaylarını mahveder. Ürünleri zarara uğrayan tarla sahibi tarafından öldüresiye dövülür. Hikâyenin son bölümünde anlatılanlar okuyucuya mesaj verici bir niteliktedir:

“... Ertesi akşam kendine gelen Mestan yerinden kımlıdayamadı. Hakikaten kemikleri etlerine karışmıştı. Ağzından burnundan gelen kanlarla yüzü kıpkırmızı idi. Ufukta güneşin battığı yere, Rumeli’ye doğru zorla gözlerini çevirdi. Hazin hazin baktı. Yürüyecek hali olsa kasabaya bile uğramadan İstanbul’un yolunu tutacak, hemen Edirne’ye kapağı atacaktı. “Ah Çingenelik!” diye mırıldandı. Evet bu bir saadetti. Ne gidilecek Kabe’si, ne de üstüne binilince çarpılacak tekinsiz mübarek bir hayvanı vardı!” (Polat, 2015, 888)

Kimlik değişiminden önce dini kimliğiyle ilgili olarak bilgi verilmeyen Mestan Ağa, para kazanma arzusuyla dini bir kimliğe bürünüp milli kimliğini değiştirmektedir. Bu değişimden sonra trajikomik olayların kahramanı olur. Anlatıcı Mestan Ağa’nın şahsında maddi menfaat uğruna dini ve milli kimliğini değiştirenlerle alay etmekte, onları gülünç duruma düşürerek adeta cezalandırmaktadır.

Tos hikâyesi, “yedi ceddinden bu yana dindar ve zengin bir kadın” olan Fatma Hanım, eşi, on yedi yaşındaki genç hizmetçisi Makbule ve kurbanlık için alıp beslediği koyun arasında yaşananları anlatan hikâyedir. Yazar bu hikâyede dini kimlik ve aidiyet konusunda eleştirilerde bulunmaktadır.

Anlatıcı tarafından “Evlerinin içinde bile namaz bezini çıkarmaz, kocasını abdestsiz yatağa almaz, “besmele”siz bir şey yapmaz, “ya Rabbi şükür”süz hiçbir iş bitirmezdi.” (Polat, 2015, 877) diye tanıtılan Fatma Hanım’ın, Balkan bozgunu sebebiyle kendisinden dua istemeye gelen kadınlara karşı tavrı hikâyede okuyucuya şu şekilde anlatılmaktadır:

“Fatma Hanım, dua et de bizim asker gâvuru bozsun!” dediler. Lâkin o korktu. Allah’ın işine karışılır mıydı? Çünkü Allah ne yaparsa iyi yapardı. Artık kadınlar sokaklara açık saçık çıkıyorlardı. Camiler cemaatsizlikten çın çın ötüyordu. Küçük çocuklara şapka giydiriliyordu. Yarın ihtimal ki bu

zavallı yavrucukları sünnet de ettirmeyeceklerdi. İşte bütün bu fenalıklara kızan Allah gâvurlarıyla bizim terbiyemizi veriyordu. Zelzele, yangın, kıtlık, zulüm, muharebe, kolera, veba Allah'ın en meşhur cezalarıydı.” (Polat, 2015, 877)

Hikâyeden alıntılanan bu kısımda da görüleceği üzere Fatma Hanım, dini kimlik ve aidiyeti, milli kimlik ve aidiyetinin önüne geçmiş bir hikâyeye kişisi olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Ömer Seyfettin fikir yazılarında bu durumu eleştirmiş ve din ile milliyetçiliğin birbirinden ayrılamayacağı, bunların bireyde var olması gerektiğinden bahsetmiştir.¹⁶Hikâyenin devamında bu şekilde dini kimlik ve aidiyet şuarsuzluğu içinde vatanını düşünmeyen Fatma Hanım'a mevlid merasimi sırasında hizmetçisini taciz eden kocası ve kurbanlık koyun vasıtasıyla cezası verilir ve küçük düşürülür.

Hikâyeye kişisi Fatma Hanım'ın dini kimlik ve aidiyet konusundaki şuarsuzluğu onun milli kimlik ve aidiyetini de köreltmektedir. Ömer Seyfettin'in *“Milletsiz bir din olmadığı gibi dinsiz bir millet de olmaz. Türklerin hepsi Müslümandır.”* (Argunşah,2001,359) düşüncelerine ters düşen Fatma Hanım hikâyede eleştirilmiştir.

3.4. Mesleki Kimlik

Kişinin geçimini sağlamak için çalıştığı iş kolu, zanaat “meslek” kelimesiyle ifade edilmektedir. Kendisinin ve ailesinin ekmeğini kazanmak için çalışılan iş kolunda insanın mesleğini icrada sergilediği tutum ve davranışları da o insanın mesleki kimliğinin yansıması olarak görülmektedir.

Ömer Seyfettin'in “Eski Kahramanlar” notuyla yayınladığı *Ferman* hikâyesi, sefere çıkan Osmanlı ordusunun yolda sel felaketiyle karşılaşarak padişahın otağının kaybolması sonucunda hikâyeye anlatıcısı tarafından da çok iyi bir asker olarak betimlenen Tosun Bey'in başından geçen olayları anlatır.

---

¹⁶ Ömer Seyfettin, *“Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi”* adlı fikir yazısında *“Türkçe konuşan bütün Müslümanlar Türk milletindedir. Demek, milliyet “din ve dil” birliği olan halkın adıdır.”* (Polat, 2016, 454) der.

Hikâyeden alıntılanan kısım, hikâye başkişisi Tosun Bey'in mesleki kimliğinin ön plana çıktığı sonucuna varılmasına neden olmaktadır;

“Muharebelerde, ayrı ayrı yerlerinden şimdiye kadar otuz yara almış ve ne kadar general kafalarını mızrağına takarak paşalara hediye etmişti... O, bütün ordu içinde rakipsiz bir cesaret, kahramanlık ve çabukluk enmûzeci idi. İhtiyar Zal Mahmut'tan daha kuvvetli olduğunu herkes biliyordu. Kuş gibi uçar, yıldırım gibi seğirtir, arslan gibi atılır, kaplan gibi parçalardı. Sadrazam en tehlikeli işlere onu saldırır, büyük ve harikulade muvaffakiyetlerden sonra padişahın huzuruna sokar, ona iltifat ettirirdi. Kendilerinden başka yiğit olduğuna asla ihtimal vermeyen mağrur yeniçeriler bile önlerinden o geçerken kendilerini tutamazlar, galeyana gelirler, “Yaşa Tosun Bey! Seni hangi ana doğurdu!” diye nara atarlardı.” (Polat, 2015, 494)

Hikâyede, padişahın otağının kaybolmasından sonra Tosun Paşa'nın verdiği tepki onun mesleki kimliğine ne kadar bağlı olduğunu ve bu mesleğine kudsiyetle baktığını gösterir;

“Yeniçeri sustu. Önüne baktı. “Otağ-ı hümayun mu kaybolmuş?”

“Evet...”

Tosun Bey fena hâlde hiddetlendi. Dişlerini sıktı. Otağ-ı hümayun nasıl kaybolurdu? Bunu havsalası almıyordu. Padişah, onca mukaddesti. Otağ, onun nazarında müteharrik bir Kâbe'ydi. Kâbe'si yıkılan bir mümin tehâlükü ile ağır ve keskin mahmuzlarını atının karnına vurdu. Islak tuğlarıyla bayrak direkleri görünen sadrazam çadırına doğru saldırdı. Ama pek ileri gitmedi.” (Polat,2015,495)

“Türk tarihinde ‘Otağ’ ve onun çevresinde kurulan ordugah, Türk topluluk, devlet ve aile disiplininin, oluşma ve gelişmesinin, tek temeli ve çekirdeği gibi görünmektedir.” (Ögel, 2000, 10) Ömer Seyfettin de hikâye kişisini otağ konusundaki hassasiyetiyle konuştururken gizli bir mesaj olarak aile, toplum

hassasiyetini de okuyucusuna vermektedir. Tosun Bey, bir asker olarak, askerlik mesleğinin hassasiyetlerini göstermektedir.

Hikâyenin devamında Sadrazam tarafından Niş'e ulaştırılmak üzere Tosun Bey'e ferman verilir. Bu fermanı hızlı bir şekilde ulaştırmaya çalışan Tosun Bey bir çiftlikte dinlenmeye karar verir. O gece göğsünün üzerine koyduğu ferman onu rahatsız eder, kötü rüyalar görür ve dayanamayarak fermanı açıp okur. Bu ferman onun ölüm fermanıdır. Ne yapacağını şaşırarak Tosun Bey sonunda askerlik mesleğinin gerekliliği olan emirlere itaat kuralını yerine getirerek bu fermanı Niş Bey'ine teslim eder. Devamı hikâyeden alıntılanan kısma göre Tosun Bey'in mesleki kimliğinin bir kez daha ön planda olduğu dikkat çeker;

“Böyle bir arslanı, cellâdın eline vermek ne büyük bir insafsızlıktı. Hangi vicdan buna razı olurdu? Ak sakalına yakışmayan masum bir hıçkırıkla “Kabahatin ne?” diye sordu.

“Padişahım bilir...”

“Ben senin başını kesmem, Tosun Bey. Şimdi affını yazacağım. Çifte tatar çıkaracağım. İstirhamım kabul olunmazsa kendi başımın kesilmesini isteyeceğim.”

“Hayır, Bey! Hayır... Padişahın emrinden dışarı çıkma. Başımı kes... Kestikten sonra affımı istirham et. Padişahım, kendi emri yerine geldikten sonra, ben kulunu affetsin.”” (Polat, 2015, 502)

3.5. Cinsel Kimlik

Cinsel kimlik, bireyin cinsel özelliğini algılayışı, ait olduğu cinsel duyguların yansımasıdır.

Yalnız Efe, cinsel kimliğini edinememiş Kezban adındaki hikâye kişinin yanlış kabul ettiği bazı olayları düzeltmek için erkek olma arzusunu anlatan hikâyedir.

Kezban'ın cinsel kimliğini kabul edememesi hikâyede şu şekilde verilmektedir:

“Evet erkek olsaydı, erkek olsaydı... Gözünün önüne çamlı dağlar, karlı yollar, hainlerin, hırsızların, namussuzların, zalimlerin murdar çamurlara, kanlara bulanmış ölüleri geldi. Ah erkek olsaydı... Fakat işle kızı! Erkek olmanın çaresi yoktu. Düşüne düşünce ahıra girdi. Atın önüne ot koydu. Eşek köşeye tıklıyordu. Onu çekti çıkardı. Sonra eve girdi. Babası odasına çekilmiş, yatmıştı. O, yatağı serdiği sedirin kenarına oturdu. Gözlerini, aym mavi ışığıyla etrafı gümüşlenen yüksek, çamlı dağlara dikti. Gece işittikleri birer birer zihninden geçiyordu. Kulakları çınlamağa başladı. Bülbüllerin sesini duymuyordu.

“Ah, erkek olsaydım!” dedi. Yatağına soyunmadan yüzükoyun uzandı. Sabaha kadar uyuyamadı.” (Polat, 2015, 1005)

Kezban'ın erkek olma arzusu daha ziyade zalimlerle mücadele etmek içindir. Hikâyede görüleceği üzere o zalim kişiler Kezban'ın babası Yörük Hoca'ya zarar vermiştir. Kezban'ın cinsel kimliğinden beklenmeyen bu davranışları onun için yeniden bir doğuştur. Hikâye kişisi Kezban babasına yapılan haksızlıklar karşısında adeta cinnet durumuna gelerek cinsel kimliği dışında davranışlar sergilemeye başlar. Jung'un tespitiyle “anima” ya da “animus” kökenli cinnet şöyle bir tablo sunar: *“Bu kişilik dönüşümünde, karşı cinse özgü, erkekte dişi, kadında eril özellikler öne çıkar.”* (Jung, 2013, 56) Bu tespitlere göre “animus” olarak adlandırılabilen Kezban'ın özellikler ise *“inatçı, ilkeci, yasakoyucu, öğretici, dünyayı düzeltme meraklısı”* (Jung, 2013, 56) gibi özellikleri içerir.

3.6. Kültürel Kimlik

Kültürel kimlik, bireyin içinde bulunduğu toplumun kültür öğelerini kimlik özelliklerinde barındırmasıyla oluşur.

“Milli Hikâye” notuyla yayınlanan *Primo Türk Çocuğu Nasıl Öldü?* hikâyesi, Genç Kalemler'de daha önce yayınlanan *“Primo Türk Çocuğu Nasıl*

Doğdu?” adlı hikâyenin devamıdır. Bu başlıkla ilgili incelenecek kısım milli kimliğini kazanmış baba (Kenan) ve çocuğun (Primo) arasında geçen diyalogtur;

Kenan oğlu Primo’ya (Çocuğa bu ismi İtalyan asıllı olan annesi vermiştir ve İtalyanca’da “birinci” anlamına gelmektedir.) bir Türk ismi koymak ister. Bu teklifi sevinerek kabul eden Primo, babasına kullanmak istediği isimleri önermeye başlar. Enver ve Niyazi ismini babasına teklif eder fakat babasından bu isimlerin Türkçe olmadığını öğrenir. Türklerin kullandıkları bu isimlerin Türkçe olmamasına şaşırın Primo babasının kendisiyle eğlendiğini düşünür ve ciddileşir. Kenan bu isimlerin Arapça olduğunu Primo’ya anlatır ve ona Türk isimlerini önerir: Oğuz, Turhan, Orhan, Cengiz, Turgut, Alp.¹⁷ (Polat, 2015, 392-393)

Kenan’ın isim seçmedeki hassasiyeti, kültürel kimlik ve aidiyetle de ilgili olup Ömer Seyfettin’in “Yeni Lisana Dair” adlı yazısındaki düşünceleriyle örtüşmektedir:

“Konuşurken:

- *Arapça, Acemce kaidelerle yapılmış terkipler,*
- *Tasarruf olunmamış ecnebi kelimeler,*
- *Ecnebi kaidelerle yapılmış cemler, asla kullanılamaz.”* (Polat, 2016, 287)

Hikâyede baba oğul arasında geçen diyalogta Kenan Bey’in oğlu Primo’ya teklif ettiği isimler Türkçedir. Milli kimliğine yeniden bürünen Kenan Bey kültürel kimliğinin de öne çıkmasıyla isim seçme konusunda titiz davranır. Özellikle “Oğuz, Turhan, Orhan, Cengiz, Alp, Turgut” gibi Türkçe isimleri teklif etmesi ve bu isimlerin Türk tarihine damga vuran şahısların isimleri veya sıfatları olması, onda milli tarih bilincinin de uyandığını gösterir. Ömer Seyfettin, bu hikâyesiyle okuyucunun da tarih bilincini uyandırmayı amaçlamaktadır.

---

¹⁷ Primo’nun adını değiştirip Oğuz yapması hadisesiyle Aka Gündüz’ün Çiftlik romanında Ömer Ağa adındaki roman kişisi tarafından oğluna “Şıpka” adını vermesi benzerlik göstermektedir. Sebebi ise çocuklara verilecek adların ya milli tarihten alınması ya da Türkçe olması gerektiği düşüncesine sahip olmasıdır. (Güneş, 2011, 199).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ömer Seyfettin'in eserleri üzerine yapılan bu tez çalışmasından çıkartılan sonuç ve öneriler aşağıya çıkartılmıştır.

Ömer Seyfettin, hikâyelerinde ve diğer edebî eserlerinde, zamanının diğer yazar ve şairlerine göre çok sade bir dil kullanarak siyasi ve toplumsal ortamları anlatmış, millî bilinci uyandırmayı hedeflemiştir.

Hikâyelerde genel olarak “kadın-erkek ilişkileri, Balkan Türklüğünün yaşadığı büyük sıkıntılar, şuursuz dini kimlik ve aidiyetler, milli kimlik ve aidiyetten mahrumiyet, Türk milliyetçiliğinin canlandırılması gibi konular yoğun olarak ele alınmaktadır. Bütün bu konuların işlenişinde, onun hatıralarının, gözlemlerinin, bulunduğu yerlerdeki insanların anlattıklarının, tarihin, okuduğu eserlerin kaynaklık ettiği rahatlıkla söylenebilir.

Dilin sadeleşmesi, dil şuuru, milli kimlik ve aidiyetin kazanılıp canlandırılması hususlarında; fikir yazılarında dile getirdiği düşüncelerinin neredeyse hepsini hikâyelerinde ya anlatıcıya ya da hikâye kişilerine söylettirmektedir. Fikir yazılarıyla hikâyelerindeki bu paralellik diğer taraftan yazarın kalbindeki en büyük derdi de bize göstermektedir.

Ömer Seyfettin, milli dil ile milli kültürü birbirinden ayrı düşünmez. Ona göre milli kültür, milliyetçilik, milli hassasiyetler, milli kimlik ve aidiyet sadece milli bir dil sayesinde uyandırılabilir, korunabilir ve gelecek nesillere aktarılabilir. Yazar belki de bunun için oldukça sade bir dille; milli, dini, kültürel motifleri hikâyelerine serpiştirerek eser vermiştir.

Ömer Seyfettin, sadece Batı'nın değil Arap ve Fars'ın da bilinçsizce taklit edilmesine karşı çıkar. Arap, Fars ve Batı'nın kültür, sanat, edebiyat, sosyal hayatını taklit eden, asimile olmuş, milli kimlik ve aidiyetlerini yitirmiş hikâye kişilerini cezalandırır.

Milli kimliğin ve milli aidiyetin; felaket zamanlarında bireyleri ve cemiyeti yönlendirdiğini; büyük felaketlerden milli kimlik ve aidiyetin canlanıp güçlenmesiyle kurtulduğunu eserlerinde dile getirir.

Yazar, “Osmanlılık” düşüncesine ve kimliğine, hikâyelerinde ve fikir yazılarında karşı çıkar. Ona göre “Osmanlı” bir devletin adıdır, bir milletin adı değildir. Bu devletin tebaası farklı kavimlerden müteşekkildir. Hâkim unsur Türk’tür.

Her ne sebeple olursa olsun yabancı kadınlarla evlenen Türk erkeklerini hikâyelerinde eleştirir, cezalandırır. Türk olmayan kadınların dünyaya getirdiği çocuklar kesinlikle Türk terbiyesinden, milli kültürden, milli şuurdan mahrum olarak büyütülecektir. Bunun için en kötü Türk kadını, en iyi yabancı kadına tercih edilmelidir.

Ömer Seyfettin; milli kültürden mahrum, kimliğini kaybetmiş hikâye kişileri kurgulayarak onları eleştirir, gülünç duruma düşürerek cezalandırır. Bu husustaki mesajlarını bazen hikâye kişisine, bazen anlatıcıya söylettirir. Bazen de bunu söylemek yerine okuyucunun anlayışına bırakır. Bu, hikâyelerde görülmekte ve yazarın fikir yazılarında açıkça ifade edilmektedir ki milli kimliğini ve aidiyet duygusunu kaybetmiş insanlar başka milletlerin maşası ve hizmetkârı olmaktadır.

Hikâyelerde dini kimliğin ve aidiyetin nasıl olması gerektiği de işlenmektedir. Yazar, hikâyelerinde şuarsuz dini eylemlerin, ibadetlerin, şekilde kalan dini inancın eleştirisinde bulunmaktadır. Bu hikâye kişilerini çoğu zaman gülünç duruma düşürür.

Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde ve fikir yazılarında görülmektedir ki din ve milliyet birbirinden ayrı düşünülemez. Bu iki kimlik ve aidiyetin birinin diğerine üstünlüğü olamaz. İkisinden birinin zayıflaması ve kaybedilmesi diğerinin de zayıflamasını ve kaybını beraberinde getirecektir. Yazara göre Türk milletinin İslam kimliği; Türklüğü kadar önemlidir. Bu iki kimlikten biri, daima diğerinin zırhı, kalkanı ve koruyucusudur. Nitekim dini kimliğine ve aidiyet duygularına sahip hikâye kişilerinin milli kimlik ve aidiyet duygularına da sahip olduğu net bir şekilde görülmektedir.

Hikâyelerde vakanın kurgusu içinde zor durumlarla karşılaşan hikâye kişilerinin sabretmeye yönlendirildiği görülmektedir. Bu gibi durumlarda diyaloglar ve vakanın anlatımında bazı hadis ve Kur'an ayetlerine telmihlerde bulunulduğu görülmektedir.

Diğer taraftan dini ve milli kimliklerini şahsi menfaatleri için kullanan hikâye kişilerinin eleştirildiği, gülünç durumlara düşürüldüğü, cezalandırıldığı görülmektedir.

Yazar; mesleki aidiyet duygusu güçlü olan hikâye kişilerini yüceltir. Bu kişiler, onurlu insanlar olarak gösterilir.

Ömer Seyfettin, milli kimliğin ve Türk milliyetçiliğinin sınırlarını çizerken “Türkçe konuşmayı ve İslam dinine mensup olmayı” tek şart olarak gösterir.

Yazar, milliyetçiliğin ırkçılık boyutlarına varması durumunda insanlığın nasıl yitirildiğini göstermek maksadıyla Bulgar komitacılarının kendileri gibi düşünmeyen kendi ırkdaşlarını bile nasıl katlettiklerini, işgalcilerin Türk ve Müslüman ahaliye uyguladıkları işkenceleri ve katliamları detaylı bir şekilde anlatır.

Ömer Seyfettin'e göre milli kimliğin yansımaları kültürel kimliğin yaşatılmasıyla mümkündür. Bunun için de mutlaka maddi kültür unsurları sosyal hayatın içinde yaşatılmalıdır. Yazar, bu sebeple başka milletlerin maddi kültür unsurlarını kullanan Türk asıllı hikâye kişilerini eleştirir.

Ömer Seyfettin'e göre çocuklara verilen isimler Türkçe olmalıdır. Bu Türkçe isimler, Türk tarihinde önemli roller üstlenmiş, büyük milli vazifeler icra etmiş tarihi şahsiyetlerin isimleri olmalıdır.

Milli kültür unsurları araştırılmalı, okunmalı, yeniden canlandırılmalı ve onlara sosyal hayat içinde yer verilmelidir. Yazar bu düşünceleri hikâye kişilerine söylesettirmektedir.

Milli kimliğe sahip olmayan, milli ve dini aidiyetlerini yitirmiş hikâye kişilerinin ruhsal sağlıklarının da yerinde olmadığı görülmektedir.

Bu hikâyelerde milli kimlik ve aidiyetlerini yitirmiş veya bunları önemsemeyen hikâye kişileri sadece dini kimlik ve aidiyetlerini ön plana çıkartmaktadır. Yazar bu kişileri bazen açıkça, bazen de üstü örtülü şekilde eleştirmektedir. Bu kişiler özgürce yaşadıkları vatanlarından kolayca vazgeçebilmektedir.

Yabancı kültür unsurlarının benimsenmesi halinde, ilk önce, toplumun en temel kurumu olan aile kurumunda yozlaşma ve bozulma görülmekte, aile dağılmakta ve bu durum cemiyeti de sarsmaktadır.

Bu çalışma tamamlandıktan sonra görülmüştür ki Ömer Seyfettin'in eserleri üzerine pek çok alanda ve konuda pek çok çalışma yapma imkanı vardır. Bu vesileyle şu tekliflerde bulunmak istiyoruz:

1. Ömer Seyfettin'in hikâye ve diğer edebi eserlerinin kaynaklarının araştırıldığı bir akademik çalışma mutlaka yapılmalıdır.
2. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde Türk kültürünün, tarihinin, farklarının, inanç sisteminin kimi zaman izleri, kimi zaman bizatihi açıkça görülmektedir. Bu nedenle yazarın eserleri Türkçe, Edebiyat ders kitaplarında mutlaka kullanılmalıdır.
3. Yazarın hikâyeleri farklı yaş gruplarına göre anlatımları ve dili düzenlenerek "okuma hikâyeleri" olarak yeniden yayınlanmalıdır. (Bu amaca hizmet etmek için yapılan yayınların bir çoğunun sağlıklı olmadığı kanaatini taşımaktayım.)
4. Ömer Seyfettin'in bütün eserleri çağdaş Türk lehçelerine aktararak; Arapça, Farsça, İngilizce'ye tercüme edilerek yayınlanmalıdır.
5. Yazarın hikâyelerinden dizi filmler, sinema filmleri ve çizgi filmler üretilmeli; Kültür ve Milli Eğitim Bakanlıkları ekonomik olarak bu faaliyetleri desteklemelidir.
6. Yapılan literatür taramasında, Ömer Seyfettin'in eserleri üzerinde çok az lisans üstü tez çalışması yapıldığı görülmüştür. Daha çok akademik yapılmalıdır.
7. Yazar adına mutlaka bir enstitü kurulmalı; onun eserleri üzerine yapılacak her türden çalışma ve yeniden üretim bu enstitü tarafından planlanmalı, teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

ADANIR, Oğuz (2007), “Kültür ile Zihniyet”, **Doğu Batı Kimlikler**, S. 23, 2.Bsk, Doğu Batı Yay., Ankara.

AKALIN, Halûk Şükrü vd. (2005) **TDK Türkçe Sözlük**, 10. Bsk, Ankara.

AKÇURA, Yusuf (1987), Üç Tarz-ı Siyaset, **TTK Yay.**, Ankara.

ALANGU, Tahir, (2010), Ömer Seyfettin Ülkücü Bir Yazarın Romanı, **YKY**, İstanbul.

ARGUNŞAH, Hülya (2001), Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Makaleler 1, **Dergah Yay.**, İstanbul.

ARGUNŞAH, Hülya (2000), Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar, **Dergah Yay.**, İstanbul.

ARGUNŞAH, Hülya (2011), “Yeni Lisan Hareketi Yüz Yaşında”, **Türk Edebiyatı**, S.450, Kelebek Matbaacılık, İstanbul.

AYTÜRK, İlker (2006), “Türk Dil Milliyetçiliğinde Batı Meselesi”, **Doğu Batı**, S. 38, Doğu Batı Yay., Ankara.

AYVERDİ, İlhan (2005), Misalli Büyük Türkçe Sözlük, C. 2, **Kubbealtı Yay.**, İstanbul.

BİLGİN, Nuri (2007), Kimlik İnşası, **Aşina Kitaplar Yay.**, İzmir.

BOZTEMUR, Recep (2006), Tarihsel Açından Millet ve Milliyetçilik: Ulus-Devletin Kapitalist Üretim Tarzıyla Birlikte Gelişimi, **Doğu Batı**, S. 38, Doğu Batı Yay., Ankara.

COŞKUN, Sezai(2016), “Öz”ün İnkişafı: Sezai Karakoç’un Hikayelerinde Kimlik, **Türk Edebiyatı**, S. 508, Şenyıldız Yay., İstanbul.

ÇAĞRICI, Mustafa (1989), Ahlâk mad., **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, TDV Yay., C. 2, İstanbul.

- Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin (1992), **TTK Yay.**, Ankara.
- DURANT, Will (1996), Medeniyetin Temelleri, (Çev. Nejat Muallimoğlu), **Birleşik Yay.**, İstanbul.
- Eliuz, Ülkü (2012), “Ömer Seyfettin Metinlerinde Aydınlanma ve Milli Bilinç”, **Turkish Studies**, Volume 7/4, ss. 329-336, Ankara.
- EMRE, İsmet (2005), Edebiyat ve Psikoloji, **Anı Yay.**, Ankara.
- ENGİNÜN, İnci (1984), “Ömer Seyfeddin’in Hikayelerinde Yabancılar”, **Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfeddin**, Marmara Üniversitesi Yay., nu:416, ss. 51-79, İstanbul.
- ENGİNÜN, İnci- KERMAN, Zeynep, (2011), Yeni Türk Edebiyatı Metinleri – 1 Şiir, **Dergâh Yay.**, İstanbul.
- ERDOĞDU, A. Teyfur (2008), “Osmanlılığın Evrimi Hakkında Bir Deneme: Bir Grup (Üst Düzey Yönetici) Kimliğinden Millet Yaratma Projesine”, **Doğu Batı**, S. 45, Doğu Batı Yay., Ankara.
- ESKİN, Şerif(2016), “Ulusal Kimliğin İcadı ve Hafıza Mekanı Olarak Onuncu Yıl Marşı”, **Hece**, S. 232, Hece Yay., Ankara.
- GÖÇEK, Fatma Müge (2002), “Osmanlı Devleti’nde Türk Milliyetçiliğinin Oluşumu: Sosyolojik Bir Yaklaşım”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik**, C. 4, İletişim Yay., İstanbul.
- GÖKALP, Ziya(1990), Türkçülüğün Esasları, Hzl. Mehmet Kaplan, **Milli Eğitim Yay.**, İstanbul.
- GÜNDÜZ, Mustafa(2008), “II.Meşrutiyet İdeolojilerinde Sosyoloji ve Geleceğin Toplum Tasavvuru”, **Doğu Batı**, S. 45, Doğu Batı Yay., Ankara.
- GÜNEŞ, Adem, (2015), Tutunma Çabası Aidiyet, **Timaş Yayınları**, İstanbul.
- GÜNEŞ, Mehmet (2011), Sosyal Meseleler Karşısında Aka Gündüz, **Kitabevi Yay.**, İstanbul.

GÜRBÜZ, Hüseyin (2005), “Sosyal Meseleler Açısından Ömer Seyfettin’in Hikayeleri”, **Hece**, S. 46/47, ss.284-297, Ankara.

HAYDAROĞLU, İlknur Polat (1990), Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancı Okullar, **Kültür Bakanlığı Yay.**, Ankara.

HUYUGÜZEL, Ömer Faruk (1988), Necip Türkçü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.

JUNG, Carl Gustav (2013), Dört Arketip, (Çev. Zehra Aksu Yılmaz), **Metis Yay.**, İstanbul.

JUSDANIS, Gregory (2015), Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür, (Çev. Tuncay Birkan) **Metis Yay.**, İstanbul.

KANTER, M. Fatih (2016), “Kurgudan Gerçeğe Yeni Bir Toplum İnşası: Milli Edebiyat Şiirine Genel Bir Bakış”, **Türk Edebiyatı**, S. 508, Şenyıldız Yay., İstanbul.

KANTER, M. Fatih, (2014), Milli Edebiyat Dönemi Türk Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu, **Kitabevi Yay.**, İstanbul.

KAPLAN, Mehmet (1985), Kültür ve Dil, **Dergâh Yay.**, İstanbul.

Kur’an-ı Kerim Meâli (2006), **Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.**, Hzl. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Ankara.

KÖSOĞLU, Nevzat, (2013), Millî Kültür ve Kimlik, **Ötüken Yay.**, İstanbul.

KUTLU, Mustafa (1982), Kızılelma mad., Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, **Dergâh Yay.**, Cilt 5, İstanbul.

MAALOUF, Amin (2015), Ölümcül Kimlikler, (Çev: Aysel Bora), **YKY**, İstanbul.

MARSHALL, Gordon (1999), Sosyoloji Sözlüğü, (Çev. Osman Akınbay, Derya Kömürcü) **Bilim Sanat Yay.**, Ankara.

MİYASOĞLU, Mustafa (1999), Kültür Hayatımız, **Akçağ Yay.**, Ankara.

ÖGEL, Bahaeddin (2000), Türk Kültür Tarihine Giriş, **Kültür Bakanlığı Yay.**, C. 7, Ankara.

Ömer Seyfettin (2015), Bahar ve Kelebekler, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, **YKY**, İstanbul.

..... (2015), İrtica Haberi, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Hürriyet Bayrakları, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Fon Sadriştayn'ın Oğlu, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Piç, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), İhtiyarlıkta mı. Gençlikte mi?, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Binecek Şey, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Primo Türk Çocuğu, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Başımı Vermeyen Şehit, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Perili Köşk, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Diyet, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Eleğim Sağma, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Ashab-ı Kehfimiz, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Bomba, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Beyaz Lâle, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Hürriyet Gecesi, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Çanakkale'den Sonra, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Primo Türk Çocuğu, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Fon Sadriştayn'ın Karısı, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Harem, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Forsa, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), İlk Düşen Ak, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Nakarat, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Türkçe Reçete, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Bir Kayışın Tesiri, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Memlekete Mektup, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Gizli Mabed, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Tuhaf Bir Zulüm, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Yalnız Efe, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), “Kızılma” Neresi?, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Büyücü, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Yemin, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Hayvar, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Beynamaz, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Deve, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

..... (2015), Tos, Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri, Hzl. Nazım Hikmet Polat, YKY, İstanbul.

ÖZDEMİR, Serkan (2011), Ömer Seyfettin Hikayelerinde Alt Metinler, Yayınlanmamış YL tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

ÖZYURT, Cevat (2005), Küreselleşme Sürecinde Kimlik ve Farklılaşma, Açılım **Kitap Yay.**, İstanbul.

USLUCAN, Fikret (2015), “İlk Namaz”, **Diyanet**, S. 298, İstanbul.

POLAT, Nazım Hikmet (2015), Ömer Seyfettin Bütün Hikayeleri, **YKY**, İstanbul.

POLAT, Nazım Hikmet (2016), Ömer Seyfettin Bütün Nesirleri, **TDK Yay.**, Ankara.

SAMSAKÇI, Mehmet (2016), “Tanpınar’da Kimlik ve Kişilik Problemi”, **Türk Edebiyatı**, S. 508, Şenyıldız Yay., İstanbul.

SÜMER, Mehmet (2016) “Ulus İnşasında Edebiyat”, **Hece**, S. 232, Ankara.

UZUN, Turgay (2003) Ulus, Milliyetçilik ve Kimlik Üzerine Bir Değerlendirme, **Doğu Batı**, S. 23, 2. Bsk, Doğu Batı Yay., Ankara.

TÜRKKAN, Zeynep (2011), Kimliğin Oluşumunda ve Korunmasında Dinin Rolü, Yayınlanmamış YL Tezi, Ankara.

YILDIRIM, Ergün (2016), Küreselleşen Dünyada Milliyetçilik, **Doğu Batı**, S. 38, Doğu Batı Yay., Ankara.